

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTE
SOCIOLOĢIJAS NODAĻA

**IELU SOCIĀLAIS DARBS AR BEZPAJUMTNIEKIEM
RĪGĀ
MAGISTRA DARBS**

Autore: Inese Vintiša

Studenta apliecības Nr.: iv16018

Darba vadītāja: Dr. sc.soc. Līga Rasnača

RĪGA 2017

Anotācija

Maģistra darbs “Ielu sociālais darbs ar bezpajumtniekiem Rīgā “ veltīts ielu sociālā darba aktualitātei Rīgā, jo bezpajumtnieku skaits nemazinās pēc sociāli ekonomiskās krīzes.

Maģistra darba mērķis ir izpētīt ielu sociālo darbu ar bezpajumtniekiem Rīgā un izstrādāt priekšlikumus ielu sociālā darba pilnveidei.

Autore veica teorētisko un empīrisko izpēti par ielu sociālo darbu ar bezpajumtniekiem Rīgā. Teorētiskajā ietvarā tika izmantota sociālā darba ekoloģiskā pieeja, bezpajumtnieku sociālās grupas raksturojums un ielu sociālā darba konceptualizācija.

Autore veica intervijas ar bezpajumtniekiem un jomas ekspertiem.

Maģistra darbā tika izstrādāti priekšlikumi ielu sociālā darba uzlabošanai, akcentējot mobilās brigādes dažādu iesaistīto pušu sadarbības nozīmi.

Atslēgas vārdi: ielu sociālais darbs, bezpajumtnieki

Abstract

Master's thesis "Outreach work with homeless persons in Riga" is dedicated to the street social work current events in Riga, because number of homeless persons is not reduced after socio-economic crisis.

The purpose of the master's thesis is to explore street social work with the homeless in Riga and to develop proposals for street social work improvement.

The author conducted a theoretical and empirical study about street social work with homeless in Riga. The theoretical framework consisted of social work ecological approach, characteristics of homeless person group and street social work conceptualization.

The author conducted interviews with homeless persons and field experts.

Master thesis developed proposals for improving the street social work, emphasizing the cooperation between mobile brigade and involved institutions and specialists.

Keywords: street social work, homeless

SATURS

IEVADS	4
1. IELU SOCIĀLAIS DARBS	8
1.1. Terminoloģija un ielu sociālā darba vēsturiskā attīstība	8
1.2. Ielu sociālā darba saturs	11
1.3. Ielu sociālais darbinieks	17
1.4. Mobilā brigāde ielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem	21
2. BEZPAJUMTniecība UN BEZPAJUMTnieks	25
2.1. Bezpajumtniecības definīcija	25
2.2. Bezpajumtnieka raksturojums	27
2.3. Statistika un pētījumi par bezpajumtniekiem	31
3. PĒTĪJUMA METODOLOGIJA	35
3.1. Kvalitatīvā pieeja pētījumā	35
3.2. Pētījuma gaita	38
4. PĒTĪJUMA PAR IELU SOCIĀLO DARBU DATU ANALĪZE	40
4.1. Mobilā brigāde darbā ar bezpajumtniekiem Rīgā	40
4.2. Intervijas ar bezpajumtniekiem patversmēs un ārpus tām	47
4.3. Intervijas ar sociālajiem darbiniekiem un citām iesaistītajām pusēm	59
DISKUSIJA	68
SECINĀJUMI	70
PRIEKŠLIKUMI	71
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS	73
PIELIKUMI	78
1. pielikums Vienas dienas izbrauciena ar mobilo brigādi ielu sociālajam darbam	79
2. pielikums Bilde no dažādām vietām Rīgā	80
3. pielikums Interviju jautājumi bezpajumtniekiem	83
4. pielikums Jautājumi sociālajiem darbiniekiem un citām iesaistītajām pusēm	84
5. pielikums Intervijas ar bezpajumtnieku transkripts	85
6. pielikums Intervijas ar mobilās brigādes sociālo darbinieci Aiju Grosu transkripts	88

IEVADS

Par bezpajumtniecības kā novēršamas sociālas problēmas, kuras risināšanā jāiesaistās sociālajiem darbiniekiem, formālas atzīšanas laiku Rīgā var uzskatīt 1997.gadu, kad pilsētas pašvaldība sadarbībā ar Romas Katoļu Baznīcas Rīgas Metropolijas kūrīju izveidoja naktspatversmi “Atstari” ar 20 vietām sievietēm ar bērniem (Kamerovska & Ubarste, 2016, 19). Pēdējos gados Rīgas sociāli ekonomiskie rādītāji ir uzlabojušies, tomēr bezpajumtnieku skaits nav samazinājies, ir pat palielinājies.

Labklājības Departamenta sniegtā informācija par bezpajumtniekiem apliecina, ka Rīgā 2016.gada decembrī vidēji dienā visās patversmēs kopā uzturējās 720 cilvēki, kas salīdzinot ar 2015. gada decembri ir par 12,7% vairāk, kad naktspatversmes pakalpojumu izmantoja 639 cilvēki (Rīgas Domes Labklājības Departamenta nepublicētā informācija).

Nav konkrētu datu par tiem bezpajumtniekiem, kas dzīvo ārpus institūcijas, tā saucamie slēptie bezpajumtnieki “kad cilvēkam īsti pajumtes nav - viņš nodzīvo nedēļu pie viena drauga, nedēļu pie otra, bet vēl ir tajā situācijā, kad nav pilnīgi uz ielas” (Moors, 2009). Latvijā ir izplatīta mazdārziņu kultūra, kas ziemas laikā kalpo kā mājvieta daudziem bezpajumtniekiem, piemēram, Dārziņu, Bolderājas, Ziepniekkalna, Spilves un citos Rīgas rajonos esošie mazdārziņi, kas nav piemēroti dzīvošanai ziemas apstākļos – bez apkures, bez ūdens padeves, bez elektrības un kanalizācijas. Daļa no šīm personām nav sabiedrības un operatīvo dienestu redzeslokā. Tāpēc sociālajiem darbiniekiem, sociālā darba speciālistiem un citām iesaistītajām institūcijām ir svarīgi apzināt šos cilvēkus un, veiksmīgi sadarbojoties, nodrošināt klientiem atbilstošus apstākļus un speciālistu pieejamību.

Nepiemēroti dzīvesvietas apstākļi un alkohola lietošana ir arī viens no bezpajumtnieku nosalšanas iemesliem. Katru gadu Labklājības Departaments ar akciju “Nepaej garām cilvēkam, kurš nonācis nelaimē” aktualizē bezpajumtniecības tēmu un lūdz rīdziniekiem ziņot mobilajai brigādei par bezpajumtniekiem, par personām, kam nav dzīvesvietas, kas uzturas uz ielas vai citās nepiemērotās vietās. Tomēr personu loks, kas gūst apsaldējumus vai ir nosaluši uz ielas palielinās. Pēc valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra sniegtajiem statistikas datiem par mirušajām personām Rīgā, kuru nāves iemesls ir ķermeņa atdzišana, var secināt, laika periodā no 2015.gada 1.septembra līdz 2016.gada 30. aprīlim mirušas 26 personas, kas ir par trīs personām vairāk nekā tādā pašā periodā pagājušā gadā. No minētajām 26 personām astoņām personām organismā konstatēts alkohols. 21 persona no mirušajiem ir atrasti uz ielām vai tām pielīdzināmām vietām (kāpņu telpa, dārza būdiņa), pieci no mirušajiem ir atrasti dzīvokļos. Visvairāk nosalušas personas atrastas Rīgas Latgales priekšpilsētā – 12

(46%), kas skaidrojams ar personu uzturēšanos Rīgas Centrāltirgū, kur tās gūst ienākumus no gadījuma darbiem. Latgales priekšpilsētu var raksturot kā to Rīgas rajonu, kur uzturas visvairāk bezpajumtnieku, mazāk bezpajumtnieku ir Rīgas Kurzemes, Ziemeļu rajonā un Vidzemes priekšpilsētā (Rīgas Domes Labklājības Departamenta npublicētā informācija).

Maģistra tēmai ir sociālā aktualitāte, jo bezpajumtnieki rada problēmas – ir traucēklis sabiedrības lielākajai daļai gan sabiedriskajā transportā, gan sabiedriskās vietās (Centrālais tirgus, Rīgas Autoosta u.c.). Bezpajumtnieki ir mazaizsargāta sabiedrības grupa, kura nespēj palīdzēt paši sev, savām ģimenēm, kas pakļauta dažādiem veselības un kriminālajiem riskiem. Svarīgi zinātniski izpētīt sociālo darbu ar bezpajumtniekiem, lai rastu efektīvākās metodes, izpētīt doto mērķa grupu, atrast veidus, kā strādāt ar bezpajumtniekiem, īpaši ar tām personām, kas netiek aptvertas ar sociālo darbu.

Ikdienā, strādājot kā sociālajai darbiniecei Latvijas Sarkanā Krusta patversmē ar bezpajumtniekiem, autore ir novērojusi tendenci palielināties to personu lokam, kas ar mobilās brigādes palīdzību tiek nogādāti patversmēs no iepriekš minētajām dzīvošanai nepiemērotām uzturēšanās vietām – dārziņiem, teltīm, kāpņu telpām, šķūņiem. Šīm personām nav personu apliecinošu dokumentu, nav ienākumu, dažiem nav pat personas koda, ir nenokārtota invaliditāte un citas problēmas. Jau no 2007.gada novembra Rīgā darbojas Rīgas patversmes struktūrvienība mobilā brigāde ielu sociālajam darbam, kas strādā ar bezpajumtnieku mērķa grupu ikdienā. Mobilā brigāde konstanti darbojas trīs personu sastāvā – sociālā darbiniece, sociālais aprūpētājs un šoferis, kaut gan darba apjoms un bezpajumtnieku skaits pieaug ar katru gadu, ko apliecina Labklājības Departamenta ik gadu sniegtā informācija gadagrāmatās.

Temata ierobežojums – ielu sociālā darba problemātika Rīgā, noskaidrojot gan bezpajumtnieku, gan sociālo darbinieku un citu iesaistīto pušu uzdevumus.

Iepazīstoties ar dažādiem literatūras avotiem par ielu sociālo darbu, var secināt, ka trūkst pētījumu par bezpajumtniekiem Rīgā un ielu sociālo darbu ar šo mērķa grupu.

Latvijā spilgtākās ielu darba izpausmes ir mobilās brigādes. Šo terminu starptautiski neizmanto, parasti lieto ielu darbu un visas ar to saistītās formas (*outreach work, street work, detached work* u.tml.). Ņemot vērā vairāku jēdzienu pastāvēšanu, autore turpmāk darbā izmantos terminu ielu sociālais darbs, jo citi jēdzieni ietver arī atšķirīgu saturu.

Signe Dobelniece 2004.gadā aizstāvēja promocijas darbu “Bepajumtniecība Latvijā – izpratnes meklējums”¹ (*“Homelessness in Latvia: in the search of understanding”*), kas ir nopietns pētījums un dod ieguldījumu bezpajumtniecības jautājuma kontekstā. Darbs tika

¹ Turpmāk autores tulkojums

veikts 21.gs.sākumā, šobrīd situācija ir mainījusies. Iespējamās izmaiņas ir skārušas bezpajumtnieku raksturojumu un pakalpojumu klāstu un kvalitāti, tajā skaitā arī ielu sociālā darba norisi. Mainījusies arī koncentrēšanās uz sociālo darbu ar bezpajumtniekiem, ņemot vērā kultūras izmaiņas.

Bezpajumtniecības problemātikai pieskaras arī tādi autori kā Mareks Niklass, Līga Rasnača, Mārtiņš Moors, Dagnija Kamerovska, tomēr plašāki pētījumi nav veikti.

Maģistra darba mērķis- izpētīt ielu sociālo darbu ar bezpajumtniekiem Rīgā un izstrādāt priekšlikumus ielu sociālā darba pilnveidei.

Bezpajumtnieki sastopami arī citās Latvijas pilsētās, bet bezpajumtniecības problēma visspilgtāk un apjomīgāk izpaužas galvaspilsētā. Tāpēc autore izvēlējās pētīt Rīgas gadījumu, taču atradumi varēs tikt izmantoti arī citu Latvijas pilsētu ielu sociālā darba veikšanai.

Autore vēlas noskaidrot, kā tiek teorētiski saprasts un praktiski tiek veikts ielu sociālais darbs, kā to pilnveidot un kādas ir iespējas palielināt pakalpojuma efektivitāti. Lai to veiktu, nepieciešams gan iepazīties ar ielu sociālā darba norisi, gan raksturot bezpajumtniekus, pievēršot uzmanību sociālā darba ekoloģiskajai pieejai, kas ļauj skaidrot sociālās uzvedības īpatnības, tās saistību ar vides (sociālās un pilsētvides) faktoriem.

Maģistra darba “Ielu sociālais darbs ar bezpajumtniekiem Rīgā” uzstādītie **pētnieciskie jautājumi:**

1. Kā noris ielu sociālais darbs ar bezpajumtniekiem mobilās brigādes “izpildījumā”?
2. Kā pārveidot ielu sociālo darbu, lai tas aptvertu plašāku bezpajumtnieku loku?
3. Kā pilnveidot ielu sociālo darbu Rīgā?

Darba **uzdevumi:**

1. Teorētiski raksturot ielu sociālo darbu;
2. Raksturot bezpajumtniekus kā mazaizsargātu sabiedrības grupu;
3. Teorētiski raksturot ielu sociālā darbu;
4. Noskaidrot ielu sociālā darba organizāciju Rīgā;
5. Izstrādāt darba metodoloģisko ietvaru ielu sociālā darba izpētei;
6. Veikt intervijas ar ielu sociālajiem darbiniekiem un citām iesaistītajām pusēm;
7. Veikt intervijas ar bezpajumtniekiem;
8. Veikt līdzdalības novērojumu darbā ar ielu sociālā darba mērķa grupu;
9. Izstrādāt priekšlikumus ielu sociālā darba uzlabošanai.

Pētījuma objekts – bezpajumtnieki, ielu sociālie darbinieki

Pētījuma priekšmets – ielu sociālais darbs ar bezpajumtniekiem

Maģistra darba izstrādē tiks izmantota kvalitatīvā pieeja: daļēji strukturētas intervijas, mobilitātes kartes. Maģistra darba datu vākšanas posmā autore intervēja mobilās brigādes ielu

darbam ar bezpajumtniekiem sociālo darbinieci, pašvaldības policijas pārstāvi, Rīgas patversmes sociālo darbinieci, Rīgas 1.slimnīcas īslaicīgās sociālās aprūpes nodaļas vadītāju, Labklājības Departamenta pārstāvi, piecus bezpajumtniekiem –patversmju/ naktspatversmju klientus, kuri šobrīd izmanto patversmes pakalpojumus, kā arī ar bezpajumtniekus, kuri joprojām dzīvo, piemēram, dārza mājās, šķūņos un citās nepiemērotās dzīves vietās.

Lai izpētītu mobilās brigādes ielu darbam ar bezpajumtniekiem kustības modeli , kā arī tādus aspektus kā apmeklējumu biežumu, attālumu un nozīmīgumu, tika pielietota mobilitātes kartes izveidošana un sezonālās diagrammas izveide, lai noskaidrotu mobilās brigādes sniegto pakalpojumu noslogojumu sezonāli. Papildus autore piedalījās biedrības „DIA+LOGS” mobilās brigādes un Rīgas Patversmes struktūrvienības mobilā brigāde ielu darbam ar bezpajumtniekiem ikdienas darbā, veicot līdzdalības novērojumu.

Maģistra darba struktūru veido teorētiskā, metodoloģiskā un pētnieciskā daļa. Darba teorētisko daļu veido divas nodaļas. Pirmajā nodaļā ietverts ielu sociālais darbs, kurā tiek apskatītas tādas tēmas kā ielu sociālā darba terminoloģija, saturs, vēsturiskā attīstību. Otrajā nodaļā uzsvars likts uz bezpajumtniecību un bezpajumtnieku raksturojuma galvenajiem aspektiem. Metodoloģiskā daļa raksturo maģistra darba metodoloģisko izklāstu. Savukārt, empīriskajā daļā ir datu analīze. Noslēguma ir diskusijas un secinājumu sadaļa.

1. IELU SOCIĀLAIS DARBS

Autore apzinās ielu sociāla darba apzīmēšanai lietoto terminoloģiju, tā vēsturisko attīstību, saturu un ielu sociālā darbinieka raksturojumu. Šī nodaļa strukturēta četrās apakšnodaļās, kur tiks analizēta ielu sociālā darba terminoloģija, ielu sociālā darba vēsturiskā attīstība, kā arī ielu sociālā darba principi un saturs, ielu sociālā darbinieka nepieciešamās zināšanas un prasmes un mobilas brigādes ielu sociālajā darbā.

1.1. Terminoloģija un ielu sociālā darba vēsturiskā attīstība

Sociālā darba vārdnīcā ielu darbs tiek definēts kā sociālo darbinieku aktivitātes, īpaši balstītas uz blakus esošām iestādēm, lai nodrošinātu pakalpojumus un informāciju par pakalpojumu pieejamību personu mājvietās vai ierastajā vidē (Barker, 2003, 309). Bezpajumtnieku ierastās mājvietas ir patversmes, dārza mājas, vasarnīcas, garāžas, šķūņi, kā arī ielas, kas savukārt ir ierastā vide.

Literatūrā nav kopējas vienošanās, kā definēt ielu darbu. Lietojot jēdzienu “ielu darbs”, tiek domātas daudzas lietas, piemēram, dažiem ielu darbs var nozīmēt došanos ārā patversmju vai klīniku uzgaidāmajās telpās. Citiem – ielu darbs notiek uz ielas, nometnēs un pamestās ēkās. Ielu darbs var nozīmēt centienus izglītēt sabiedrību par pieejamajiem pakalpojumiem. Citi ielu darbu uzskata par pakalpojumu kura jēga ir uzlabot personas dzīvesvietas apstākļus, veselības stāvokli, sociālā atbalsta tīklu (Olivet, 2010, 54).

Eiropā ielu darbam ir dažāds raksturs un struktūra: ielu darbs (*street work*), ielu sociālais darbs (*street social work*), ielu darbs “krustojumos” (*street corner work*), ielu darbs ar jauniešiem (*outreach youth work*), ielu kontakts ar jauniešiem (*outreach youth contact*), mobilais darbs ar jauniešiem (*mobile youth work*), darbs rajonos (*area work*), vietējie kontaktu tīkli (*local network*). Ielu darbs padara iespējamu kontaktu un rada drošības tīklus cilvēkiem, kuri uz kādu brīdi ir “izkrituši” no ārstēšanās programmām un rehabilitācijas (Svensson, 2003, 8).

Anna Fidelus (*Anna Fidelus*) asociētā profesore Kardināla Stefana Vizinska Universitātē Varašavā (Cardinal Stefan Wyszyński University) rakstā par Polijas pieredzi ielu darbā ar jauniešiem definē ielu darbu kā darbu ielās (metode, kas palīdz sasniegt personas, kam ir nepieciešama palīdzība). Šis darba veids nozīmē to, ka visas palīdzības darbības ir vērstas prom no tradicionālām palīdzības institūcijām. Ielu darbinieks sasniedz personas, kam ir vajadzīga palīdzība vietās, kur viņi pārsvarā atrodas. Tās ir personas vai personu grupas,

kurās nevēlas vai nevar saņemt atbalstu no palīdzošajām institūcijām. Sociālā marginalizācija un stigmatizācija ir sekas tam, ka ir nevēlēšanās kontaktēties ar dažādām iestādēm, kā arī negatīva iepriekšējā pieredze (Fidelus, 2010, 340).

Savukārt, vācu profesors Valters Špehts (Walter Shpecht) izdala mobilo darbu ar jauniešiem, kas ir orientēts uz konkrētu dzīves telpu un jauniešu konsultēšanu. Tā tiek izmantota grupas un individuālās sociālās pedagoģijas un sociālā darba procesā. Pastāv divi mobilā darba ar jauniešiem veidi – koncepcijas, kas orientēta uz darbu konkrētā mikrorajonā un koncepcijas, kas orientēta uz darbu ar konkrētām mērķa grupām viņu tikšanās vietās lielās pilsētās (Shpecht, 2007, 25).

Tiek izmantoti vairāki termini ielu sociālā darba apzīmēšanai, autore tālākajā darbā lieto jēdzienu ielu sociālais darbs, lai apzīmētu sociālo darbu, kas tiek veikts bezpajumtnieku dzīves vietā un kas tiks attiecināms uz mobilo brigādi ielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem Rīgā, kur galvenā uzmanība tiek pievērsta uz darbu klienta dzīves vietā, sniedzot pakalpojumus, kurus mērķa grupa pati nesasniedz.

Ielu darbam nav savas atsevišķas disciplināras bāzes. Tam ir vairāki attīstības virzieni, tā pirmsākumi ir meklējami vairākās disciplīnās. Pamatā ir sociālā darba modeļi, konsultēšana un riska mazināšanas kompetences. Ielu sociālais darbs sākas ar uzvedības maiņu un beidzas ar informēšanu un izglītošanu. Dažus ielu darba elementus var saskatīt vēsturē:

- a) Sabiedrības veselības kustība;
- b) Medicīnisku modeļu pakalpojumu nodrošināšana personu grupām (piemēram, tuberkulozes slimniekiem, kuri atradās ārpus tradicionālām ārstēšanas shēmām);
- c) Sociālās izmaiņas un rajonu labiekārtošana;
- d) Anti psihiatriskās kustības;
- e) Sabiedriskie darbi, sociālās kustības un klientu grupu mobilizācija, pētījumi.

Augstāk minētajās disciplīnās tiek uzsvērts kultūras zināšanu nozīmīgums. Subkultūras standartu un komunikācijas standartu izpratne bija pamats, lai tiktu nodibināts noteikts uzticēšanās līmenis (Svensons, 2013, 11 – 12).

Ielu darba jēdziena pirmsākumi ir meklējami Britu Pestīšanas Armijas vēsturē, sākot ar 18.gadsimtu. Pestīšanas armijas darbinieki meklēja personas un ģimenes, kam bija nepieciešama palīdzība graustu rajonos Anglijas lielākajās pilsētās. Britu šķiru sabiedrība bija dziļi sašķelta un palīdzība nabadzīgajiem netika uzskatīta par prioritāti (Mikkonen, 2007, 11).

Pestīšanas Armijas dibinātājs Viljams Buts (*William Booth*) uzsāka ielu darbu graustu rajonos Londonas Austrumu rajonā 1865.gadā. Sava darba agrīnajos etapos viņš strādāja ar

alkoholiķiem un nabadzīgajiem. Viņš ielu darbu veica ielās, bāros, veikalos, kas pārdeva alkoholiskos dzērienus. Viljamam Butam darbā ar nabadzīgajiem cilvēkiem bija devīze “ Turi kājas siltumā, prātu skaidrībā, bet sirdi ugunī”. Šī devīze ne tikai raksturo Pestīšanas Armiju pirmajos tās pastāvēšanās gados, bet arī ir simbols mūsdienu ielu darbam, kas nozīmē nodibināt kontaktu un apmierināt cilvēku vajadzības (Svensons, 2013, 10.,11).

Pestīšanas armija ir internacionāla reliģiska organizācija, kuru 1878.gadā Anglijā dibināja Viljams Buts, kas ir veidota pēc militārās struktūras parauga, iekļaujot uniformas un militārās pakāpes, jo tās mērķis bija cīnīties pret ļaunumu un cilvēku ciešanām. Programma darbojās vairāk kā 100 valstīs – slimnīcās, kopienu centros, sociālā darba aģentūrās, alkohola un narkotiku rehabilitācijas centros un zupas virtuvēs (Barker, 2003, 379).

Dažos avotos tiek minēts, ka ielu sociālā darba kā profesionālas darbības pirmsākumi ir meklējami Amerikas Savienotajās Valstīs.² Valters Špehts min, ka īpaši lielajās pilsētās tika izstrādātas sociāli pedagoģiskas programmas ņemot vērā pieaugošo jauniešu likumpārkāpēju skaitu 1920 – to gadu beigās. Sociālā darba darbības vieta tika pārcelta uz jauniešu tikšanās un dzīvesvietām. Gadu gaitā tas tika piemērots sociālajiem darbiniekiem sekojošās formās: ielas stūra darbinieks (*street corner worker*), ielu bandu darbinieks (*street gang worker*), jauniešu rajona darbinieks (*area youth worker*), ielu klubu darbinieks (*street club worker*) un lauka darbinieks (*field worker*). Kopā Otrā Pasaules kara ielu darba metodes tika praktizētas Rietumeiropas valstīs, Āfrikā, Āzijā, Latīņamerikā un Austrālijā (Specht, 2010, 60.,61).

Amerikāņu docente Konektikutas Universitātē (*University of Connecticut*) (Kristīna Gibsone (*Kristina Gibson*) raksta – lai gan ielu darba koncepcija radās 1800-tos gados, pētījumi par to nav tālu progresējuši. Ielu darbs iesākās vairāk kā pirms gadsimta arī ASV kā neformāla darbība, primāri strādājot ar reliģiskajiem līderiem un misionāriem. Sākotnēji tika izmantotas metodes, lai atrastu bērnus, kas strādā uz ielas nabadzīgos rajonos. Agrīnā ielu darba galvenais mērķis ASV bija izņemt bērnus no ielas vides, tādā veidā padarot ielu jauniešus par pasīviem aģentiem. Vienkārši atdalot bērnus no ielu ietekmes, reformatori centās apturēt viņu iesaistīšanos ielas dzīvē un negatīvas uzvedības apgūšanas. Tomēr šī metode ignorēja ielu jauniešu sarežģītās attiecības, kas palīdz viņiem izdzīvot uz ielas. Tā rezultātā bērni, kas piespiedu kārtā tika izņemti no ielas, bieži vien atgriezās atpakaļ, kā tas notiek arī mūsdienās (Gibson, 2011, 84-85).

Savukārt, ielu darba attīstība kontinentālajā Eiropā tiek aplūkota saistībā ar sabiedrības attīstību, kurā mainās ģimenes vērtības un modeļi. Līdzīgas izmaiņas notiek arī biznesā un izglītības struktūrās. Jauniešu sociālajām problēmām un atbildībai sabiedrība sāka pievērst

² Turpmāk ASV

uzmanību tikai 1960 – tos gados. Šajā sakarā var minēt studentu sacelšanos 1968.gadā un karu Vjetnamā. Tas izraisīja negaidītu sabiedrības līdzdalību kritiskos procesos, kas notika psihiatrijā, sociālajās zinātnēs un sociālajā darbā. Parādījās hipiju kultūra kā viena no kritiskajām balsīm, kā arī parādījās tādas narkotikas kā marihuāna, hašiss, LSD (lizergīnskābes dietilamīds). Norvēģijas sociālā darba asociācijas priekšsēdētājs Njals Peters Svensons (*Njål Petter Svensson*) min, ka ielu sociālā darba ar jauniešiem izmaiņas attīstībā ir notikušas jauniešu kultūrās, sabiedrības attieksmē pret viņiem, politiskās programmās, mērķa grupās un ielu darba metodēs (Svensons, 2003, 12).

Valters Špehts darbā “Mobilais darbs ar jauniešiem” raksta, ka Rietumu Vācijas urbanizācijas periodā, lielo pilsētu nomalēs strauji attīstījās jaunceltnes. Tām bija raksturīga nepietiekama sociālās infrastruktūras attīstība, pirmām kārtām tas attiecās uz jauniešiem. Analoga situācija bija raksturīga tajā laikā arī daudzās citās Eiropas pilsētās. Rokeri, jauniešu grupējumi un bandas, kuras izraisīja sabiedrības problēmas un izraisīja vispārēju uzmanību, arvien lielākā mērā bija nepieciešama ne tikai policijas un tiesas iejaukšanās, bet arī bija nepieciešams sociālais darbs un sociālā pedagogija. Šajā laikā tika uzsākts profesionālais mobilais darbs ar jauniešiem, kam par pamatu bija ASV skolas izstrādes 20 – ajos gados (Specht, 2007, 28-29).

Ielu sociālā darba apzīmēšanai lieto arī ielu darbu, taču autore uzskata, ka ielu sociālais darbs ir tas, kas ļauj veikt sociālo darbu ielas vidē, tāpēc tālākajā darbā tiks izmantots šis jēdziens. Ielu sociālajam darbam attīstīties, mainoties aktuālajām problēmām sabiedrībā. Ielu sociālā darba bāze ir multidisciplināra un tiek aktualizēta sadarbība ar citu disciplīnu (nozaru) pārstāvjiem. Bezpajumtnieki var nebūt vienīgā mērķa grupa ielu sociālajā darbā, bet šajā maģistra darbā tiks pievērsta uzmanība lielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem.

1.2. Ielu sociālā darba saturs

Lai noskaidrotu ielu sociālā darba saturu, autore analizēja vairāku pētnieku pieredzi. Vieno no lauka sociālā darba formām ir ielu sociālais darbs. Pēc Masarikovas Universitāte (Čehija) (*Masarykova University*) lektoru, maģistrantu Zdenas Bednarovas (*Zdena Bednářová*) un Lubomira Peleča (*Lubomír Pelech*) (2003) ielu darbs ir daļa no kontakta darba. Autori to saprot kā radošas aktivitātes, atbalsts un mobilo ielu darbu, kas piedāvā zema sliekšņa sociālo palīdzību. Runājot par zema sliekšņa sociālo palīdzību, tiek domātas pamatvajadzības minimālā apjomā. Ar mērķa grupas pārstāvjiem ielu sociālie

darbinieki ³kontaktējas konkrētā laikā un vietās, kur viņi visbiežāk atrodas. ISD ir tāds, kas strādā klienta teritorijā, vienlaikus mēģina mainīt klienta uzvedību. Tas notiek tieši (piemēram, informējot sabiedrību, veicinot izglītību) vai netieši (klientu konsultēšana par citiem esošiem pakalpojumiem, kas nodrošina pakalpojumus ārpus ielu darba). ISD sadarbojas ar citām iestādēm (Levicka, Zakova&Stryckova, 2015, 21). Var diskutēt par tiešās un netiešās uzvedības ietekmes instrumentu iedalījumu, bet nevar noliegt pašu tiešās un netiešās ietekmes esamību.

Ielu sociālajā darbā ir nepieciešama izpratne par individuālajiem apstākļiem un vajadzībām, kultūras barjerām, kas varētu kavēt cilvēku piekļuvi pakalpojumiem. Tas nozīmē personalizētu riska uzvedības un apstākļu novērtējumu. Attīstot pozitīvas attiecības, tiek palīdzēti cilvēkiem piekļūt pakalpojumiem un atbalstam, kas nepieciešams, lai palīdzētu virzīties uz priekšu. Lai sasniegtu šo mērķi, ISD jābūt informētiem un jābūt iespējai nodrošināt piekļuvi plašam pakalpojumu lokam (Gaetz, 2014, 69). Ielu sociālā darba veikšanai tiek uzsvērtas arī sociālajam darbiniekam nepieciešamās zināšanas un iemaņas darbā ar konkrēto mērķa grupu, lai klients saņemtu sev atbilstošus pakalpojumus.

Jorkas Universitātes (Kanāda) (*York University*) profesors Stefans Gaets (*Stephan Gaetz*) runājot par ielu sociālo darbu, min vairākus izaicinājumus veiksmīgam darbam ārpus institūcijas. Ielu sociālā darba mērķa grupai nav pienākums runāt ar darbiniekiem vai citām iesaistītajām personām, tas ielu sociālo darbu padara lēnāku un rezultātus neskaidrus. Daudzi cilvēki izvairās no došanās uz patversmēm. Tam var būt vairāki iemesli. Piemēram, viņi baidās, viņiem ir mājdzīvnieki, uzturēšanās patversmē izjauc svarīgas un ciešas attiecības, kuras tiek uzskatītas par vitālām, dzīvojot uz ielas. Šie nosacījumi iesaka, ka krīzes patversmēm jābūt pēc iespējas elastīgākām, lai saglabāt svarīgās attiecības, saikni un pat mājdzīvnieku uzņemšanu (Gaetz, 2014, 69).

Britu sociologs Tims Rods (*Tim Rhodes*) grāmatā "Ielu darbs ar narkotiku lietotājiem – principi un prakse" (*Outreach work with drug users: principles and practice*), kā galveno ielu sociālā darba mērķi min mērķa grupas sasniegšanu. Bieži sociālā darba intervence balstās institucionalizētā pieejā, paredzot, ka indivīds pats meklē palīdzību. Savukārt, ielu sociālajā darbā kontakts tiek veidots ārpus iestādēm. ISD negaida, lai indivīds pats dodas meklēt palīdzību, kad saskaras ar atkarībām vai veselības problēmām, bet gan sasniedz personas ar mērķi nodrošināt izglītību un sabiedrībā balstītos pakalpojumus (Rhodes, 1996, 12).

³ Turpmāk ISD

Ielu sociālais darbs sevī iekļauj darbību ārpus iestādes sienām, lai iesaistītu bezpajumtniekus, kuri var būt atsvešinājušies no pamata pakalpojumiem un atbalsta, kā arī pakalpojumiem, kas ir paredzēti konkrēti bezpajumtniekiem (Gaetz, 2014, 69).

Ekoloģiskā pieeja liecina, ka galvenais priekšnoteikums skaidrojot cilvēka problēmas ir atvasināts no mijiedarbības starp psiholoģiskajiem, sociālajiem, ekonomiskajiem, politiskajiem spēkiem. Tādā veidā var novērtēt vides apstākļu saistību ar cilvēka stāvokli, kas, savukārt, ļauj efektīvi risināt problēmas un vajadzības dažādos līmeņos, tostarp indivīda, ģimenes, mazas grupas un lielākas sabiedrības. Ekoloģiskā pieeja piedāvā stratēģijas, kas atļauj sociālajam darbiniekam virzīties no iejaukšanās mikro līmeņa uz sociālās ārstēšanas makro līmeni. Ekoloģiskā pieeja ne tikai palīdz sociālajam darbiniekam iespaidot klienta sistēmu izmantojot politiku un dažādām aktivitātēm, bet arī caur psihoterapiju un citām mikro līmeņa pieejām. Tādā veidā var tikt kombinētas tiešās un netiešās prakses stratēģijas, kas ir orientētas uz klienta sistēmu, izmantojot ekoloģiskās pieejas (Pardeck, 1988).

Ielu sociālais darbs ir veids, kā kontaktēties un strādāt ar atstumtām grupām. Ielu darbs var tikt veikts ar jebkuru mērķa grupu. Ielu darba metode ir noderīga visām atstumto cilvēku grupām, kas varētu gūt labumu no pakalpojumiem. Visbiežāk ielu darbs tiek veikts ar narkotiku lietotājiem, bezpajumtniekiem, jauniešiem un seksa industrijas darbiniekiem. Ielu sociālā darba galvenais mērķis ir pieejamu sociālo un veselības pakalpojumu izstrāde cilvēkiem, kam ir nepieciešama palīdzība. Ielu sociālais darbs ir preventīva darba pieeja. Tas, iekļaujot riska mazināšanas pasākumus kopā ar agrīno preventīvo darbu, nodrošina kontaktu nodibināšanu ar riska grupām, pirms tie kļūst problemātiski (piemēram, narkotiku lietotāji). Galvenie iemesli ielu sociālā darba veikšanai ir tas, ka esošie pakalpojumi nesasniedz mērķa grupu pietiekami efektīvi un nepiedāvā iejaukšanos, kas ir balstīta uz mērķa grupas vajadzībām (Mikkonen, 2007, 25).

Galvenais princips ielu sociālajam darbam ir tas, ka, piemēram, sociālie vai veselības aprūpes pakalpojumi tiek nodrošināti mērķa grupas vidē. Ielu darbs parādās vairākos līmeņos un dažādos savienojumos. Ielu darbs nodrošina tiešus, elastīgus pakalpojumus, iekļaujot izglītību un preventīvos pasākumus. Nodrošināt pakalpojumus mērķa grupai nozīmē to, ka darbs tiek veikts vietās, kur cilvēki pavada sava laiku – piemēram, strādājot ar sievietēm, kas iesaistītas prostitūcijā, nozīmē veikt darbu, piemēram, restorānos, masāžas salonos un uz ielas (Mikkonen, 2007, 20).

Ielu sociālā darba mērķis radīt pārmaiņas četros dažādos līmeņos:

1. Individuālās izmaiņas:

- a. palielināt riska apzināšanos;
- b. palielināt motivāciju, izmantojot zināšanas un atbalstu;

c. palielināt informētības līmeni, izmaiņas uzskatos / vērtībās;

2. Mijiedarbības radītas izmaiņas:

a. individuālās izmaiņas ietekmē citus cilvēkus abpusēji ;

b. viens pret vienu komunikācija par dažādām tēmām/jautājumiem;

3. Izmaiņas sabiedrībā

a. Ietekmējot kultūru kopienā, grupa mainās individuāli, maina esošos tabu / uzskatus;

b. izmaiņas kopienas normās;

4. Izmaiņas sociālajā politikā

a. Ietekmējot atmosfēru un attieksmi, radot zināšanas par mērķa grupu;

b. Ietekmējot lēmumu pieņemējus, kas darbojas kā "tulki" par citiem sociālajiem un veselības aprūpes pakalpojumiem (Mikonen, 2007, 26).

Mūsdienu sabiedrībā māju sajūta ir padarīta par vietu, kur cilvēki visvairāk kontrolē savu dzīvi un uzskata to par drošības vietu. Mūsdienu sabiedrībā mājas simbolizē drošību un uzticēšanos (Webb, 2006, 92). Arī bezpajumtnieku dzīves vietas – dārza mājiņas, šķūnīši, pamesta garāžas ir klientu mājās, ne tikai patvērums no klimata un sociālajiem apdraudējumiem, bet arī vieta, kur viņi jūtas drošībā. Ielu sociālā darbinieka mājas vizītes ir līdzīgas apsekošanām klienta dzīvesvietā, tikai ielu sociālajā darbā ir cieņa pret klienta izvēlēto mājvietu, nevērtējot, piemēram, sadzīves apstākļus un piedāvājot alternatīvu, lai klients mainītu šī brīža mājokli uz kādu no institūcijām piedāvātajām iespējām, piemēram, patversmes ziemas laikā.

Ielu darbs ir visefektīvākais tad, kad tiek skaidri definēta mērķa auditorija, kā arī noskaidroti konkrēti iemesli, kāpēc jāstrādā ar konkrēto mērķa auditoriju. Mērķa auditorija tiek uzskatīta par prioritāti pēc vajadzības pēc pakalpojumiem, nevis vienkārši pamatojoties uz viņu statusu, piemēram, narkotiku lietotāji (Rhodes, 1996, 12-13).

Ielu darbam ir divi aspekti. No vienas puses ielu darbam ir individuāla pieeja. Tiek veikts liels darbs, lai nodibinātu kontaktus ar atsevišķām personām un organizācijām, kas saistītas ar veselības aprūpi, profilakses un rehabilitācijas iestādes. No otras puses ielu darbs funkcionē kā profilakses iniciatīva vietējā līmenī (Svensons, 2003, 15).

Tims Rods (Tim Rhodes) ielu darbu iedala trīs galvenajās kategorijās: nodalītais (*detached*) ielu darbs, dzīves vietā veiktais (*domiciliary*) un organizācijas (*peripatetic*) ielu darbs. (Rhodes 1996, 25).

Nodalītais ielu sociālais darbs ir sociālais darbs, kuru veic ārpus institūcijas, piemēram, darbs uz ielas, bāros, restorānos, klubos, dzelzceļa stacijās un citur. Galvenais uzdevums ir veicināt uzvedības maiņu (Rhodes, 1996, 25).

Latvijas sociālā darba maģistre Ēstere Zemīte nodalīto ielu sociālo definē kā atdalīto/autonomo darbu, kas ir cita veida ielu sociālais darbs. Tas ne vienmēr ir saistīts ar kādu pamatbāzi. Tā galvenais uzdevums ir sniegt tiešus pakalpojumus viņu atrašanās vietās: uz ielu stūriem, krogos, vārtrūmēs, kafejnīcās u.tml. Šis darbs ir daudz elastīgāks un var tiešāk atbilst klientu vajadzībām. Šis jēdziens visbiežāk tiek lietots attiecībā uz darbu ar jauniešiem uz ielas (Zemīte, 2001, 255). Autore turpmāk lieto dzīves vietā veikto ielu sociālo darbu.

Dzīvesvietā veiktais ielu darbs tiek veikts ar dažādām mērķa grupām. Tiek izmantotas mājas vizītes. Ielu darbs pēc dzīvesvietas principa ir sastopams pakalpojuma nodrošināšanā mājās. Ielu darba veicēji strādā klienta dzīvesvietā vai tās tuvumā (Svensons, 2003, 9). Pēc autores domām sociālais darbs, kas tiek veikts, piemēram, patversmē, varētu būt pieskaitāms pie dzīvesvietā veiktā sociālā darbā, un sociālie darbinieki tiktu iekļauti ielu sociālo darbinieku grupā, jo nepastāv striktas robežas starp visiem trīs ielu sociālā darba veidiem.

Organizācijas darbs tiek veikts publiskā sektora un NVO organizācijās, piemēram, cietumos, kopmītnēs, šļirču apmaiņas vietās, skolās un citās vietās. Šajā gadījumā ielu sociālais darbinieks primāri strādā ar organizācijām, kurās varētu būt mērķa grupas pārstāvji, nevis tieši ar mērķa grupām. Galvenais uzsvars uz to, lai tiktu paplašināts personu loks, kuras varētu sasniegt atbalstu, informāciju un izglītojošas zināšanas un prasmes potenciālajiem klientiem (Rhodes, 1996, 26). Rīgā darbojas atbalsta un resursu centrs personām, kuras skar HIV/AIDS "DIA+LOGS" ielu sociālā darba forma mobilā brigāde un Rīgas pašvaldības patversmes struktūrvienība mobilā brigāde ielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem.

Oficiāli (acīmredzot) ielu darbs ir vienkāršs process, kā sasniegt cilvēkus, kuri nevar saņemt tradicionālos pakalpojumus, izmantojot citus veidus/līdzekļus. Konceptuāli, ielu darbs ir domāts, lai darbotos kā tilts starp, piemēram, jauniešiem uz ielas un patversmēs, klīnikās, dienas centros, kur viņi var saņemt atbalstu (Gibson, 2011, 84).

Nav vienas noteiktas formulas ielu sociālajam darbam. Ielu sociālā darba dažādās organizācijas attīsta dažādus darbības veidus. Ielu sociālajā darbā pastāv vairākas darba pieejas dažādos iesaistes līmeņos, kurās tiek iekļauts:

1. viens pret vienu atbalsts – indivīda pavadīšana dažādos dzīves aspektos vai īstermiņa vai ilgtermiņā;
2. grupas darbība – darbs ar grupām vai indivīdiem, izmantojot dažādas aktivitātes, kuras veicina tikšanās un stiprina saites, apvienojot uz uzticēšanos balstītas attiecības un sociālos izglītības mērķus;
3. uz kopienu balstīta rīcība – mērķis ir iesaistīt un veicināt personu līdzdalību, lai veicinātu vides un sabiedrības attīstību (Irving, 2013, 4).

Ielu darbā tiek izmantotas dažāda darba pieejas. Tas ietver vairākas aktivitātes, piemēram, kontaktu nodibināšana un dažādus iejaukšanās posmus. Ne tikai piedāvājot pakalpojumus grūti sasniedzamām mērķa grupām, ielu darbs ir svarīgs instruments, lai sniegtu informāciju un zināšanas par mērķa grupas dzīves apstākļiem, vajadzībām un pakalpojumu sasniegšanu. Svarīgs mērķis ir sadzirdēt mērķa grupas vajadzības situācijās, kad tiek izstrādāta politika attiecībā uz viņiem (Mikkonen, 2007, 21).

Kvalitatīvi ielu darba etapi:

1. Kontakta nodibināšana;
2. Savstarpējās uzticēšanās nodibināšana;
3. Novērošana (problēmas, resursi, priekšlikumi, iespējas, kontakti);
4. Iniciatīvas plānošana;
5. Iniciatīvas veikšana un novērošana;
6. Nobeigums (Svensons, 2013, 20-21).

Augstāk minētie posmi liecina, ka ielu sociālais darbs ir ilglaicīgs, ar vairākiem posmiem. Un jāņem vērā, ka bezpajumtnieks ir diezgan nepastāvīgs, piemēram, uzturēšanās vienā noteiktā dzīvesvietā, kas padara kontakta nodibināšanas posmu par vienu no vissvarīgākajiem, lai varētu veiktu attiecīgi nākamos uzdevumus mērķa sasniegšanai.

Veicot ielu sociālo darbu, ir jāvelta speciāla uzmanība personas tiesībām uz autonomiju. Tas ir jāveic tādā veidā, kas respektē indivīdu, jo ielu darba galvenais mērķis sasniegt iedzīvotājus, kas ir atstumti no sabiedrības. Sociālās palīdzības pakalpojumi bieži vien tiek izstrādāti, ietverot barjeras, kas personai ir jāpārvar un nosacījumus, kas ir jāizpilda, lai saņemtu pakalpojumus (Mikkonen, 2007, 18). Autonomijas jēdziens, kas ir cieši saistīts ar sociālā darba vērtībām par klienta pašnoteikšanos, nozīmē noteikumus, kas ir brīvi no abu pušu iejaukšanās un ierobežojumiem, piemēram, nepietiekamu izpratni, kas novērš iespēju veikt pakalpojumu izvēli. Autonomi indivīds darbojas brīvi saskaņā ar pašā izvēlētu plānu (Reamer, 2013, 33).

Ielu darbs balstās uz brīvprātīgām metodēm. Mērķa grupas dalībnieki izvēlas, vai sazināties ar palīdzības sniedzēju. Tā kā ielu sociālais darbs tiek veikts mērķa grupas vidē, darbiniekam trūkst ierastās vides aizsardzības mehānismu, simbolu, kas nosaka varu un autoritāti, piemēram, biroja durvis, galdi. Ielu sociālais darbs ir arī mazāk birokrātisks un vieglāk pieejams salīdzinot ar citiem sociālā darba veidiem. Ielu sociālais darbs samazina attālumu un palielina tuvību starp darbinieku un klientu. No otras puses tas uzliek lielākas prasības personas drošības jautājumos, jo tuvojoties bezpajumtniekiem ārpus institūcijām var būt grūts un sarežģīts uzdevums. Tāpēc ir ļoti svarīgi organizēt atbilstošu apmācību un supervīziju visiem, kas iesaistīti ielu darbā (Mikkonen, 2007, 20).

Profesionāls ielu darbiniekam pārstāvētā organizācija nosaka saturu un mērķa grupu, ar kuru strādāt, kur, kad un kā. Neatkarīgi no vides, kopīgais elements ir attieksme un darba stils. Darbinieks aktīvi klausās un uzklausa, kādas ir klienta vajadzības un meklē pieejamos un klientam atbilstošākos pakalpojumus un iespējas. Jāsniedz informācija “šeit un tagad”. Ir nepieciešama profesionāla darba pieredze, lai izprastu un spētu novērtēt problēmu rašanās iemeslus. Praksē, zināšanas un pieredze tiek nodotas no vecākiem kolēģiem jaunākiem. Tāpēc ir ieteicams darbs pāros, kas sniedz iespēju saņemt atgriezenisko saiti, ir iespēja apspriest un analizēt radušās problēmas un situācijas. Kā arī tas nodrošina aizsardzību un iespēju papildināt vienu otru (Mikkonen, 2007, 26).

Ielu sociālais darbs tiek veikts dažādos līmeņos paplašinot iespējamo pakalpojumu saņēmēju loku, kā arī iesaistot lielāku pakalpojumu sniedzēju loku. Ielu sociālais darbs ir veids, kā sasniegtu bezpajumtniekus, kuriem dažādu apstākļu dēļ nav pieeja pakalpojumiem, izmantojot zināšanas un prasmes darbā ar attiecīgo mērķa grupu. Kā viena no grūtībām ir pakalpojuma saņēmēja specifiskās īpašības, kā piemēram, nepastāvība, dažādas atkarības.

1.3. Ielu sociālais darbinieks

Sociālais darbs kā profesionāla darbība Latvijā ir noteikta kopš 2002.gada ar Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma pieņemšanu, kurš stājās spēkā 01.01.2003. Ar šo likumu pašvaldībām tika noteikts tiesisks pienākums profesionalizēt sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu sistēmu tā, lai līdz 2008.gada 1.janvārim tajā strādātu tikai apmācīti sociālā darba speciālisti ar augstāko izglītību attiecīgajā sociālā darba jomā. Šajā likumā ir noteikti četri sociālā darba speciālisti – sociālais darbinieks, sociālais aprūpētājs, sociālais rehabilitētājs un sociālās palīdzības organizators, kā arī šo speciālistu profesionālie uzdevumi (Moors, 2007, 10).

Jebkur, kur sociālais darbinieks satiek klientu, saruna būs galvenā sastāvdaļa viņu attiecībās. Atšķirībā no daudzām citām profesijām, sociālais darbs ir profesija, kuru savieno sarunas. Sarunās dažādi uzdevumi tiek paveikti un vairāki mērķi tiek sasniegti. Te arī parādās atšķirība starp iestāžu sarunām un ikdienas sarunām. Iestādes saruna nav tikai parasta sarunāšanās, bet gan saruna ar mērķi. No sociālā darbinieka viedokļa saruna ir galvenais instruments, lai iegūtu informāciju no klienta palīdzības un atbalsta nodrošināšanā, kad tas ir nepieciešams. No klienta viedokļa saruna ir tikpat svarīga, jo klients apraksta savu situāciju un problēmas, kā arī vajadzības pēc atbalsta. Bez sarunas sociālais darbs nevar tikt paveikts (Juhila, 2014, 9). Ielu sociālā darbinieka viens no svarīgākajiem instrumentiem ir spēcīgas komunikācijas prasmes, lai spētu sākotnēji nodibināt kontaktu ar klientu un iegūt

nepieciešamo informāciju, lai tiktu sasniegti izvirzītie uzdevumi un mērķi. Pēc autores domām svarīgas ir valodas zināšanas, lai saruna noritētu pēc iespējas veiksmīgāk. Latvijas gadījumā tās noteikti būtu latviešu un krievu valodas zināšanas, kā arī , ņemot vērā tendenci palielināties bēgļu un personu ar alternatīvo statusu skaita palielināšanos, kā arī personu no citām Eiropas valstīm, ar laiku tā varētu būt arī angļu valoda.

Praktiskajā darbībā sociālā darba uzdevums ir pievērsties sabiedrībā pastāvošajiem šķēršļiem un netaisnībai. Sociālajā darbā izmanto dažādas prasmes, tehnikas un aktivitātes, kas ir vērstas uz personu un tās vidi. Sociālā darba iekļaušanās aktivitāšu loks ir plašs – sākot no psihosociāla darba ar personu līdz sociālajai politikai, plānošanai un attīstībai. Tās ietver konsultēšanu, klīnisko sociālo darbu, darbu ar grupām, sociāli pedagoģisko darbu, ģimeņu disfunkcijas novēršanu un terapiju, kā arī palīdzību cilvēkiem pakalpojumu un sabiedrības resursu izmantošanā. Iekļaušanās izpaužas arī kā iestādes vadīšana, sabiedrisku aktivitāšu organizēšana un iesaistīšanās sociālās un politiskās aktivitātēs, lai ietekmētu sociālo politiku un ekonomisko attīstību (Labklājības Ministrija, 2001).

Sociālie darbinieki jau vēsturiski bija iesaistīti darbā ar cilvēkiem, kas ir nabadzīgi. Sociālajiem darbiniekiem ir svarīga loma programmās, kas ir paredzētas , lai uzlabotu nabadzīgo cilvēku apstākļus (Allen-Meares & Garvin, 2000).

Mūsdienās atšķiras zināšanu un izglītības līmenis dažādās Eiropas valstīs. Ir valstis, kuras vēlas, lai ielu sociālais darbs kļūst par kādas disciplīnas daļu, piemēram, psiholoģijas, sociālā darba vai sociālās pedagoģijas. Ielu sociālais darbs balstās uz zināšanām, pieredzes un metodēm, kuras tiek nodotas no vecākiem kolēģiem jaunākiem. Neatkarīgi no pieejas, teorētiskās un praktiskās zināšanas, kas pielietojamas ielu sociālajā darbā var tikt pārņemtas gan no psiholoģijas, socioloģijas un sociālās antropoloģijas. Saskarsmes teorija ir ļoti svarīga, lai uzlabotu ielu sociālā darba kvalitāti. Ielu sociālajiem darbiniekiem jābūt zināšanām, spējām un prasmēm verbālajā un neverbālajā komunikācijā, kā arī jāpārzina saskarsmes formas un saturs (Svensons, 2013, 15). Augstāk minētais liecina, ka ielu sociālais darbs sevī ietver dažādu disciplīnu elementus, kas padara to par elastīgu un vairāk piemērojamu mērķa grupai –bezpajumtniekiem. Svarīgs aspekts ir savas pieredzes nodošana no paaudzes paaudzē, kas ir saistāms ar to, ka 21.gs.sociālais darbs saskaras ar izmainītu ainavu, kur jāsaskaras ar jaunām sociālām problēmām, jāspēj atrast jaunus risinājumus. Sabiedrības problēmu sarežģītība – no nabadzības un dramatiskas nevienlīdzības līdz veselības ilgtspējai un cilvēkresursu pakalpojumiem visā pasaulē. Sociālā darba profesija ir ar dziļu zinātnes un zināšanu bāzi. Šis laikmets ir brīdis, kad sociālais darbs var un ir jāspēj pildīt svarīgu sadarbības lomu sabiedrībā (Uehara, Flynn & Brekke,2013). Sociālā darba profesija ir ar dziļu zinātnes un zināšanu bāzi.

Ielu darbinieks izmanto ne tikai darba metodes, bet arī savus iekšējos resursus. Lai gūtu panākumus ielu darbā, ir svarīgi būt dažām rakstura iezīmēm. Vissvarīgākās ir tās, kuras iespaido personas spēju kontaktēties ar cilvēkiem un veids, kā izturas pret cilvēkiem. Ir jābūt tolerantam, pārliecinātam, drosmīgam. Nav jāuztver lietas ļoti personiski. Nedrīkst viegli padoties, ir jābūt apņēmīgam, pazemīgam, neatkarīgam, jūtīgam, nenosodošam un brīvam no aizspriedumiem, organizētam, kad nepieciešams elastīgam, viegli sasniedzamam un jābūt spējām motivēt (Mikkonen, 2007,29-30). Iekšējie ielu sociālā darbinieka resursi ir saistīti ar faktu, ka ir jāstrādā ar cilvēkiem, kuri nevēlas vai nerasniedz sociālo palīdzību un brīvprātīguma principu, tajā pašā laikā neuzspiežot klientam rīkoties un piedalīties. Lai to sasniegtu, ir jāveic ilglaicīgas aktivitātes, kontaktu nodibināšana un uzticības iegūšana, kas ir ielu sociālā darba pamatā.

Ielu sociālā darbinieku darba metodēm ir savas noteiktas vērtības. Ielu sociālie darbinieki nav pārslogoti ar administratīvo rutīnu un kontroles funkcijām, kā citu jomu sociālie darbinieki. Tas dod elastīgumu darba pieejas izvēlē. Sociālie darbinieki citās institūcijās parasti tiek ļoti pasargāti savās darba vietās. Viņi atrodas aiz administratoriem, ofīsa durvīm un darba galdiem. Tas simbolizē to, ka pastāv varas pozīcijas. Ielu darbiniekiem, savukārt, nav ārējo zīmju vai varas simbolu. Tajā arī ir ielu darba īpatnība un tā spēcīgā puse. Samazinās attālums un veidojas ciešākas attiecības ar klientiem (Svensons, 2013,20-21). Daudziem bezpajumtniekiem ir bijusi negatīva pieredze saskaroties ar dažādām valsts iestādēm, piemēram, Nodarbinātības Valsts aģentūru, sociālo dienestu, Valsts ieņēmumu dienestu un citām iestādēm. Tas var būt iemesls tam, ka šie klienti nevēršas pēc tam, jo baidās. Varas pozīcija (kabineta iekārtojums, atribūti) ir tas, kas neveido ciešas attiecības ar klientiem, kā arī pieprasa noteiktu izturēšanos, noteiktu kārtību, noteikumu ievērošanu, kas klientiem – bezpajumtniekiem, kas ilgstoši atrodas uz ielas, var radīt grūtības un paaugstina nevēlošanos lūgt un saņemt palīdzību.

Ielu darba pamatā ir brīvprātīguma metodes – mērķa grupai nav obligāti jābūt kontaktā un jāpiedalās aktivitātēs. Labam ielu sociālajam darbiniekam nav nepieciešams piesaistīt sev cilvēkus. Ne tikai augstāk minētās iezīmes ir jāņem vērā, vēl ir arī citi svarīgi faktori, kas jāievēro ielu darbiniekam. Dažas no zināšanām un spējām ir jau esošas no sākuma, savukārt, citas ir jāapgūst. Spējas un zināšanas, kurām ir jābūt no pirmsākuma ir spēja analizēt un aprakstīt, spēja komunicēt, prasmes dokumentēt, labas zināšanas par sociālo sistēmu, zināšanas par likumdošanu, dzīves prasmes, praktiskums, sapratne par klienta ikdienas dzīvi, cieņas pilna attieksme pret klientu, cieņas pilna attieksme pret darba vidi, skaidra sapratne par ielu darbinieka lomu, par mērķiem un ierobežojumiem. Tiek uzskaitītas prasmes, kuras ielu darbiniekam ir jāiemācās, ja šobrīd šādu prasmju nav, piemēram,

vajadzību novērtēšana, ko klients vēlas no ielu darbinieka un organizācijas, nepārtraukta zināšanu atjaunošana, praktiskās un pielāgotās prasmes, spēja izmantot zināšanas ar cieņu un godīgumu attiecībā pret klientu, sapratne par attiecībām kopienā, spēja atpazīt individualitāti un katra klienta gribu, sadarbošanās prasmes (ar dažādiem pakalpojuma sniedzējiem un darbiniekiem, kas strādā tajā pašā darbības laukā), dalīšanās ar zināšanās, kas ir par labu klientam, informācijas šķirošana, spēja atpazīt svarīgo no mazsvarīgā (Mikkonen, 2007, 30). Attīstoties sociālajam darbam, sociālajam darbiniekam ir nepārtraukti jāattīstās un jāatjauno un jāpapildina savas zināšanas. Tabulā nr.1.1, autore uzskatāmi attēlo ielu sociālajam darbiniekam nepieciešamās zināšanas un prasmes, kuras ir attiecināms arī uz visiem sociālā darba speciālistiem.

1.1. tabula

Ielu sociālā darbinieka zināšanu iedalījums

Prasmes , kurām jābūt	Prasmes, kas jāapgūst
Spēja analizēt	Vajadzību novērtēšana
Spēja aprakstīt	Sadarbošanās prasmes
Spēja komunicēt	Informācijas šķirošana
Prasme dokumentēt	Izpratne par attiecībām kopienā
Zināšanas par sociālo sistēmu	Spēja atpazīt individualitāti
Zināšanas par likumdošanu	Spēja atpazīt individualitāti
Dzīves prasmes	
Cieņas pilna attieksme (pret klientu, darba vidi)	
Izpratne par ISD (mērķi, ierobežojumi)	

Avots: Mikkonen, 2007, 30

Ielu sociālais darbinieks darbojas trīs profilakses līmeņos. Darbs primārajā profilakses līmenī vērsts uz sabiedrību kopumā. Darbs norisinās līdz problēmas rašanās brīdim vai lai novērstu problēmas rašanos. Notiek riska mazināšana un pasargāšana no negatīvas attīstības. Darbs sekundārajā profilakses līmenī: tiek novērsta problēmas rašanās un neļauj jau esošām problēmām attīstīties. Parasti dotās darbības tiek vērstas uz noteiktām riska grupām. Notiek riska grupas noteikšana, kā arī darbības, kas vērstas uz mērķa sasniegšanu individuālajā un grupas līmenī. Darbs terciārajā līmenī tiek virzīts uz cīņu jau ar esošajām problēmām (Svenson, 2013, 15). Ielu sociālais darbinieks ir iesaistīts visos līmeņos, tādā veidā strādājot

gan ar sabiedrību kopumā, gan individuālajā līmenī, kas vērsts uz problēmu risināšanas procesu.

Ielu sociālā darbinieka loma – strādā sabiedriskās vietās, strādā bez uzaicinājuma, darbojas svešā teritorijā. Lielākoties ielu darbinieks ir bez ārējām atpazīšanas pazīmēm. Tomēr tas var atšķirties dažādās Eiropas valstīs, piemēram, Anglijā ielu darbinieks ir ļoti konkrēti apzīmēts. Laipnība un takta izjūta ir ļoti svarīgas rakstura iezīmes ielu darbiniekam. Savā darbā jābūt taktiskam klausītājam, tajā pašā laikā jābūt pietiekami pārliecināti aktīvai līdzdalībai un jāspēj provocēt tad, kad tas ir nepieciešams. Ielu sociālajam darbiniekam bieži vien nav nekādu instrumentu izņemot sevi pašu. Viņiem nav kontroles līdzekļu, kā tas ir citiem pārstāvjiem, piemēram, sociālās aizsardzības darbiniekiem, policijas pārstāvjiem. Šis apstāklis darbojas pret tradicionālajām lomām, kā piemēram, “sociālais darbinieks – klients” vai “ārsts – pacients”. Ielu sociālajam darbiniekam ir tikai savas spējas, iztēle, kreativitāte, intereses un zināšanas (Svenson, 2013,24).

Ielu sociālā darbinieka raksturojums atšķiras no sociālā darbinieka ar darba vietu, kas ir klienta dzīvesvieta vai uzturēšanās vieta, kas prasa papildus pielāgošanos, lai neaizskartu klienta jau iepriekš minēto autonomiju. Spēja darboties ielas vidē diezgan būtiski atšķiras, tāpat spēja veidot kontaktu ar cilvēkiem bez patstāvīgas dzīvesvietas. Tas prasa no darbinieka papildus cieņas pilnu attieksmi pret klienta mājvietu, klienta izvēli, kā arī, autore uzskata, ka svarīgs ir tieši brīvprātīgums, lai klientam nekas netiek uzspiests. Ielu sociālā darbinieka profesionalitāte un darbība ir vērsta uz mērķi, darbības rezultātā klients nonāk pie risinājuma. Kā arī sociālajam darbiniekam nav jāpieturas pie institūcijas “rāmjiem”.

1.4. Mobilā brigāde ielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem

Latvijā spilgtākās ielu darba izpausmes ir mobilās brigādes. Rīgā šobrīd darbojas Atbalsta un resursu centra “Dialogs” mobilās brigādes, kuras sniedz psiholoģisko emocionālo un sociālo atbalstu visiem, kurus skar HIV/AIDS, kā arī sekmē HIV inficēto un AIDS slimnieku integrāciju sabiedrībā, un Rīgas Patversmes struktūrvienība Mobilā brigāde ielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem.

Līdz 2009.gada 1.decembrim Rīgā darbojās mobilā brigāde darbam ar bērniem, kas apzināja bērnus, kas klaiņo, izzināja viņu problēmas un sniedza atbalstu, reorganizācijas rezultātā Mobilā brigāde šobrīd ir Rīgas pašvaldības Bērnu un jauniešu centra struktūrvienība.

Latvijas teritorijā mobilās brigādes ir darbojušās tikai uz projekta laiku, kā piemēram, Lielvārdes novada mobilā brigāde, kas darbojās ar mērķi attīstīt alternatīvās sociālās aprūpes, motivācijas un sociālās rehabilitācijas pakalpojumus mērķa grupām (personām ar

funkcionālajiem traucējumiem, pensijas vecuma personām, trūcīgām personām, personām ar nepietiekamām, zemām zināšanām un prasmēm, lai pilnveidotu pašaprūpes iespējas). Vai, piemēram, Ikšķiles novada dienas centra mobilā brigāde, kas nodrošināja iespēju novada iedzīvotājiem saņemt kvalitatīvus sociālās/veselības aprūpes pakalpojumus pēc vienas pieturas aģentūras principa gan dzīvesvietā, gan Dienas centra telpās.

Rīgas Patversmes struktūrvienība – Mobilā brigāde ielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem (turpmāk Mobilā brigāde) izveidota 2007.gada 15.novembrī. Mērķa grupa ir pieaugušas personas – bezpajumtnieki/ces.

Mobilās brigādes mērķis ir sniegt informāciju un atbalstu bezpajumtniekiem. Mobilās brigādes galvenie uzdevumi :

1. izbraukt dažādus maršrūtus Rīgas pilsētā;
2. apzināt un regulāri apsekot bezpajumtnieku pulcēšanās vietas;
3. apsekot konkrētas vietas pēc operatīvās informācijas saņemšanas;
4. noskaidrot katra klienta situāciju, vajadzības un problēmas;
5. informēt par iespējamo palīdzību un tas saņemšanas iespējām;
6. motivēt klientus risināt savas sociālās problēmas;
7. sniegt adekvātu atbalstu klientam atbilstoši katras personas situācijai un vajadzībām;
8. iegūt un nostiprināt bezpajumtnieku uzticību Mobilās brigādes darbiniekiem un sniegtajam atbalstam.

Mobilās brigādes darba laiks ir darba dienās no plkst. 9.00 līdz 17.00, aukstajā gada periodā (no 1. oktobra līdz 30. aprīlim) divas dienas nedēļā uzsāk darbu vēlāk (no plkst. 11.00) un strādā līdz plkst.19.00, kā arī strādā sestdienās, ja saskaņā ar Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra sniegto informāciju plkst. 8.00 āra gaisa temperatūra ir zemāka par -10 °C vai tad, ja āra gaisa temperatūra ir zemāka par 0 °C , un vēja ātrums ir lielāks par 10 m/s. Tas ir saistāms ar ā ar likuma „Par pašvaldībām” 15.panta pirmās daļas 7.punktu un Sociālo pakalpojumu un sociālas palīdzības likuma 9.panta pirmo un trešo daļu, lai novērstu gadījumus, kad bezpajumtnieku veselība un dzīvība tiek apdraudēta. Nelabvēlīgos laika apstākļos ir jānosaka konkrēti pasākumi – Rīcības plāns palīdzības sniegšanai bezpajumtniekiem nelabvēlīgos laika apstākļos Rīgā. Rīcības plānā ir noteikts arī laiks, ka notiek pastiprināta namīpašumu, mazdārziņu un citu Rīgas teritoriju kontrole un nepieciešamības gadījumā bezpajumtnieku nogādāšana naktspatversmē/patversmē, ko nodrošina arī Rīgas Pašvaldības policija (Labklājības Departaments).

Mobilā brigāde izbrauc arī uz „izsaukumiem”, ja saņemta informācija par konkrētu bezpajumtnieku un viņa atrašanās vietu.

Pirmajā tabulā ir apkopoti mobilās brigādes sniegtie pakalpojumi laika posmā no 2008.gada līdz 2015 .gadam, iedalot tos trīs galvenajās kategorijās – sniegtās konsultācijas, saņemtie tālruņa zvani un patversmēs/ārstniecības iestādēs nogādātās personas. Informācija tika iegūta no Labklājības Departamenta gadagrāmatām un mobilās brigādes sociālās darbinieces Aijas Grosas.

1.2. tabula

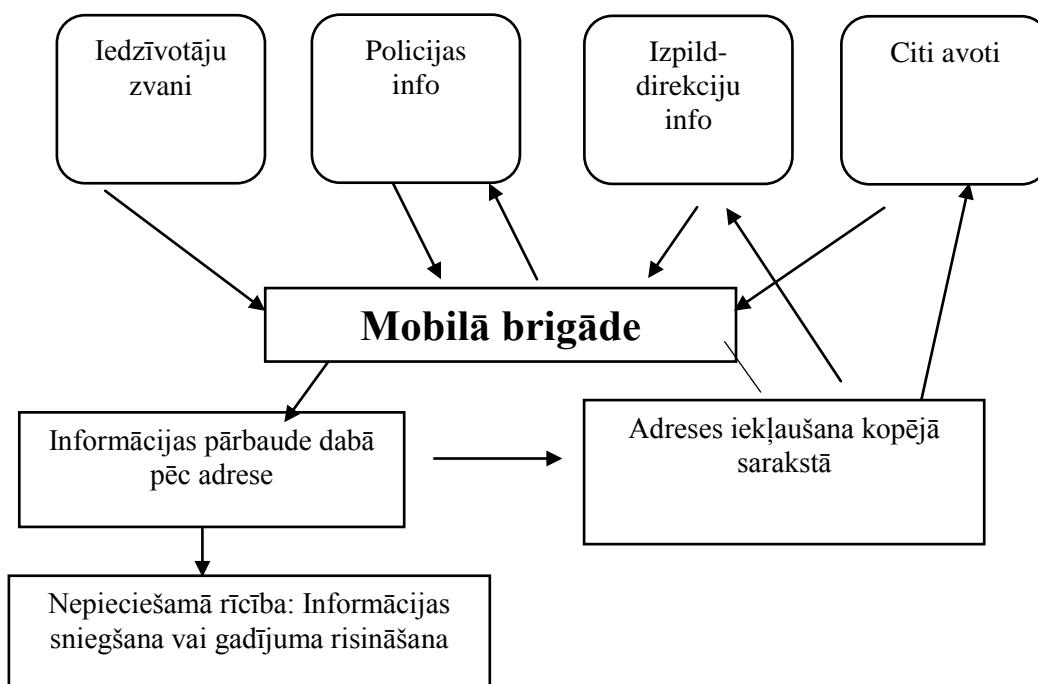
Mobilās brigādes ielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem sniegtie pakalpojumi no 2008.

Līdz 2015. gadam

Pakalpojuma veids	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Konsultācijas	3195	3293	1959	1402	1644	1119	1206	1104
Saņemtie tālruņa zvani	250	766	1771	784	1157	1067	1039	946
Patversmē/ārstniecības iestādēs nogādātās personas	343	430	5881	1897	1351	720	736	644

Avots: Labklājības Departamenta gadagrāmata 2008.-2015.gads

Mobilā brigādes darba lielā mērā ir saistīts ar informācijas plūsmu un sadarbību ar citām institūcijām, jo saņemot datus no dažādiem avotiem, mobilā brigāde attiecīgi reaģē un plāno savu tālāko darbību. 1.attēls shematiski parāda iespējamās informācijas saņemšanas veidus, un attiecīgu mobilās brigādes rīcību.

1.1.att. Informācijas plūsmas shēma mobilajā brigādē

Avots: Autores veidots pēc ielu mobilās brigādes sniegtās dokumentācijas

Ir svarīga visaptveroša un plaša spektra sadarbība ar citām organizācijām. Tas veicina labāku izpratni par darba metodēm, kā arī attīsta uz vajadzībām balstītu pakalpojumu nodrošināšanu klientiem. Sadarbība ar policiju bieži vien ir sarežģīts jautājums. Veids, kādā sabiedrība uztver policijas godīgumu, juridisko stāvokli, var ietekmēt sabiedrības uzticību policijai. Ir valstis, kurās policijas korupcijas un vardarbības dēļ, nav iespējama veiksmīga sadarbība. Savukārt, valstīs, kur iedzīvotāji uzticas policijai, ir svarīgi apsvērt labāko iespējamo veidu, kā sadarboties ar policiju no mērķa grupas viedokļa (Mikkonen, 2007, 42-43).

Mobilās brigādes apkopotā informācija liecina, ka bezpajumtnieku galvenās problēmas ir mājokļa trūkums, veselības problēmas un informācijas trūkums par dažādām institūcijām, pakalpojumiem un to saņemšanas kārtību (LD gadagrāmata).

Ielu mobilā brigāde ir specifiska ielu sociālā darba forma. Sadarbojoties ar vairākām institūcijām (slimnīcu, patversmēm, policiju, sociālo dienestu), kā arī ar sabiedrības līdzdalību, jau vairākus darbojas Rīgā ar mērķi sniegt informāciju un atbalstu no bezpajumtniekiem Rīgā, apzinot viņu pulcēšanās vietas, konsultācijās noskaidrojot klienta vajadzības un sniedzot nepieciešamo palīdzību.

2. BEZPAJUMTNIECĪBA UN BEZPAJUMTNIIEKS

Kā viens no maģistra uzdevumiem ir raksturot bezpajumtniekus kā mazaizsargātu sabiedrības grupu. Autore turpmākajās nodaļās apskatīs Eiropas valstīs pastāvošās dažādās bezpajumtniecības definīcijas, bezpajumtnieku raksturojumu, tādas pazīmes kā garīgās saslimšanas, mirstība, pašnovērtējums un dažādas atkarības, kas veido bezpajumtnieka raksturojuma galvenos elementus, kā arī pētījumus, kas veikti Latvijā un citās Eiropas valstīs.

2.1. Bezpajumtniecības definīcija

Bezpeajumtniecībai ir kompleksi iemesli. Šī brīža domāšana uzskata, ka bezpajumtniecība ir mijiedarbība starp individuālajiem un strukturālajiem faktoriem, iekļaujot drošības tīkla trūkumu. Individuālie faktori sevī iekļauj nabadzību, agrās bērnības nelabvēlīgās pieredzes, garīgo veselību un vielu ļaunprātīgu izmantošanu, vardarbības pieredze. Pierādījumi liecina, ka narkotiku un alkohola ļaunprātīgai izmantošanai ir spēcīga saikne gan ar bezpajumtniecības veidošanos, gan pastāvēšanu (Fazel, 2014,10).

Dažādu sociālo risku ietekmē, iedzīvotāji bieži tiek pakļauti nabadzības un sociālās atstumtības riskam. Sociālā atstumtība nozīmē indivīdu vai cilvēku grupu nespēju pilnībā vai daļēji iekļauties sabiedrībā, kad indivīdiem vai cilvēku grupām ir liegta vai apgrūtināta pieeja tādām precēm, pakalpojumiem un darbībām, kas ir vitāli svarīgas personas attīstībai un nodrošina cilvēka pilnvērtīgu funkcionēšanu sabiedrībā (Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums).

Lai identificētu bezpajumtniecību, FEANTSA (*European Federation of National Organisations Working with the Homeless*) identificē trīs jomas, kuras veido “mājas”, bez kurām veidojas bezpajumtniecība. Māju esamība var tikt saprasta kā pienācīgs mājoklis vai telpa, kas pietiekamā mērā apmierina personas un viņa/viņas ģimenes vajadzības; spēja saglabāt privātumu un baudīt sociālās attiecības, kā arī savas nodarbošanās drošība. Neapšaubāmi, bezpajumtniecība ir viens no sliktākajiem piemēriem sociālajai atstumtībai. Tāpēc ir svarīgi apsvērt “apjomu un dziļumu” dažādām bezpajumtniecības formām (Feantsa 2004, 12).

Nav vienotas bezpajumtniecības definīcijas, kas ir pieņemta visās Eiropas Savienības dalībvalstīs. Dažādās dalībvalstīs tās ir atšķirīgas. Bezpajumtniecība ir sarežģīts un dinamisks process, atšķirīgi ir iemesli un veidi, kā atsevišķi cilvēki vai grupas nonāk bezpajumtnieku statusā (EKSLSK, 2011, 6). Dažās valstīs bezpajumtniecība ir ierobežota līdz visredzamākajai

trūkumcietēju kategorijai, tie ir cilvēki, kuri pavada nakti svaigā gaisā. Šī pieeja neiekļauj cilvēkus, kas atrodas bezpajumtnieku patversmēs vai dzīvo dzīves apstākļiem nepiemērotos mājokļos, kā arī cilvēkus, kuriem pastāv risks kļūt par bezpajumtniekiem. 2010.gadā Eiropas Konsensa konferencē iesaistītās puses un Eiropas Komisija vienojās par ETHOS (*European Theory Of Justice and fairness*) bezpajumtniecības definīciju. Šī definīcija ir atvasināta no fiziskās, sociālās un juridiskās interpretācijas par to, ko nozīmē “mājas”. Tā klasificē četras bezpajumtniecības dzīves apstākļus:

1. “bez jumta/pajumtes” – cilvēki, kas dzīvo uz ielas un ārkārtas naktsmītnēs;
2. “bez mājokļa” – cilvēki, kas uzturas naktsmītnēs, kas paredzētas bezpajumtniekiem, sieviešu patversmēs, naktsmītnēs, kas paredzētas imigrantiem, cilvēkiem, kas ir atbrīvoti no iestādēm un cilvēkiem, kas bezpajumtniecības dēļ saņem ilgtermiņa atbalstu;
3. dzīvot nedrošā mājoklī – cilvēki, kas ir nedrošu mājokli ar izraidīšanas vai vardarbības draudiem;
4. dzīvot nepiemērotā mājoklī – cilvēki, kas dzīvo nepiemērotos, nestandarta mājokļos, piemēram, vagoniņos, transporta līdzekļos bez atbilstošas piekļuves sabiedriskajiem pakalpojumiem, piemēram, ūdens, elektrība, gāzes, kā arī dzīvošanu pārblīvētā mājoklī (Bush-Geertsema, 24).

Bezpajumtniecības definīcija var mainīties laikā un telpā. Var būt dažādi veidi un pakalpojumi, lai novērstu šo problēmu, kā arī visaptveroša un padziļināta metodika. Daži indivīdi ir hroniski vai ilgtermiņa bezpajumtnieki, bet citi, savukārt, prasa patvērumu tikai ārkārtas gadījumos, kā arī pagaidu un īstermiņa bezpajumtnieki. Tiek izdalītas sekojošas bezpajumtnieku grupas:

1. vienu reizi/ momentāni (ļoti īsa termiņa), bezpajumtnieks mazāk nekā nedēļu vai periodiski ;
2. personas, kas ir bezpajumtnieki atkārtoti;
3. personas, kas atrodas grūtos dzīves posmos, piemēram, izlikšana no dzīves vietas, dabas katastrofas, migrācija;
4. ilgtermiņa bezpajumtnieki – personas, kurām ir iespēja sevi nodrošināt ar parasto mājokli un darbu (Clifton, 1993, 3).

Bezpajumtniekus var tipoloģizēt arī dažādās bezpajumtnieku kultūras grupās. Kultūras definīcija identificē 3 bezpajumtnieku segmentus:

1. Primārā bezpajumtniecība – personas bez pieņemtās dzīvesvietas, dzīvo uz ielas, pamestās ēkās , mašīnās, zem tiltiem, improvizētos mājokļos ;

2. Sekundārā bezpajumniecība – personas pārvietojas starp dažādām pagaidu patversmēm, ieskaitot draugus, paziņas, pansijas;
3. Terciārā bezpajumniecība – personas dzīvo privātās istabās privātās pansijās ilgtermiņā, viņiem nav savas vannas istabas, virtuves. Viņi ir bezpajumtnieki, jo viņu dzīvesvietai nav pazīmes, kas nosaka sabiedrības standarta minimumu.

Pastāv atsevišķs segments ar personām, kuri dzīvo dzīvokļos un mājās, bet kuriem ir risks pazaudēt savu dzīvesvietu (Chamberlain, 2001, 35).

Augstāk minētās definīcijas ietver jēdzienu dzīves vieta, mājoklis un dažādas institūcijas. Jēdziens “mājas” ir stratēģiski svarīgs komponents sociālajā darbā. Izpratne starp cilvēkiem un telpu dod dziļāku izpratni par drošības pamatu sociālajā darbā. Kamēr nozīmes, kas saistās ar “mājām” laika gaitā ir mainījies, tomēr vērtības, kas saistās ar māju ērtībām pasaulē ir un paliek centrālajā lomā. “Būt mājās” būtība ir balstīta uz emocionālo piederību. Pretstatā ir “nebūt mājās” un “bepajumniecība” ir kaut kas pavisam atšķirīgs (Webb, 2006, 87).

1995.gadā pieņemtais likums „Par sociālo palīdzību” bepajumtniekus definēja kā personu, kurai nav pastāvīgas dzīvesvietas, taču šobrīd šis likums nav vairs spēkā. Autore izvēlās ETHOS izveidoto definīciju, jo tā ietver vairākus svarīgus aspektus, kas attiecas uz mājokli – gan mājokļa neesamība, dzīvošana uz ielas, gan dzīvošanai nepiemērotus apstākļus.

2.2. Bepajumtnieka raksturojums

Dzīve bez pajumtes vai mājokļa var izraisīt personības degradēšanos, sociālo atstumtību, diskrimināciju sociālās piederības dēļ un dažkārt pat nāvi (it īpaši ārkārtēja aukstuma vai karstuma periodos) (EKSLK, 2011., 9). Pēc 2008./2009.gada sociāli ekonomiskās krīzes bepajumtnieku lokā arvien pieaug sieviešu skaits, kurām nav mājokļa, uz ielas dzīvo arī ģimenes, jaunieši un bērni bez patvēruma, kuri dzīvo uz ielas, kā arī strādājošie, kuri zaudējuši savu mājokli, vai nu nespējami atmaksāt aizdevumus, vai nekustamā īpašuma tirgus un ekonomikas krīzes rezultātā; palielinās arī bez pajumtes dzīvojošo imigrantu un etnisko minoritāšu pārstāvju skaits (EKSLK, 2011, 10).

Lielākā daļa bepajumtnieku ir vīrieši. Sievietes biežāk ir atrodamas nedrošās vai neatbilstošās naktsmītnēs nekā bez pajumtes. Viņas mēdz pavadīt īsākus periodus patversmēs vai specializētos centros nekā vīrieši. Aptaujas liecina, ka sievietes bepajumtnieces veido 11 – 17% no ielas bepajumtniekiem un 25 – 30 % no visiem bepajumtniekiem Eiropā. Bepajumniecību sieviešu vidū izraisa vardarbība ģimenē (SWD,2013, 6).

Dzimumu atšķirības pastāv dažādās valstīs. Tas var tikt saistīts ar dažādajiem veidiem kādos labklājības sistēmas un pakalpojumu izveidi reaģē uz bepajumtnieku problēmām.

Pastāv apgalvojumi, kuri rosina domāt, ka bezpajumtniecei sievietei ir tendence izmantot neformālas vienošanās ar draugiem, ģimeni, paziņām tādā veidā izvairoties no dzīvošanas bez pajumtes un pakalpojumu izmantošanas. Savukārt, sievietes, kuru bezpajumtniecība ir saistīta ar dažāda veida vardarbību un kuras izmanto patvertnes, patversmes un citus pakalpojumus, kas pieejami vardarbībā cietušajiem, var netikt pieskaitītas bezpajumtniekiem (Feantsa, 2004, 11).

Antisanitāri apstākļi, pārpildītas dzīvesvietas padara bezpajumtniekus par neaizsargātiem pret slimībām, traumām un vardarbību. Bieži vien bezpajumtniekiem ir vai attīstās garīgās veselības problēmas – personības traucējumi, uzvedības problēmas, mācīšanās grūtības, fiziskās veselības problēmas un traumatisms priekšlaicīgas novecošanās dēļ. Elpošanas, sirds un asinsvadu saslimšanas, infekcijas slimības, kā piemēram HIV, tuberkuloze un hepatīts ir bieži izplatītas saslimšanas starp bezpajumtniekiem. Alkohola lietošana, dažādu vielu izraisītas polineuropātijas, smēķēšana vai narkotiku lietošana ir bieži sastopama. Bezpajumtnieki biežāk izdara pašnāvības mēģinājumus (FEANTSA). Jo ilgāk persona ir bezpajumtnieka statusā, jo lielākas veselības problēmas rodas, piemēram, astma, augšējo elpceļu infekcijas, kungā uz zarnu trakta slimības, parazīti), kā arī parādās garīgas veselības saslimstības simptomi, piemēram, nemiers, depresija (Burt, 2007,xv).

Bezpajumtnieki cieš no ierobežotas piekļuves veselības aprūpei, sociālajiem pakalpojumiem un ne vienmēr izmanto savas pamata cilvēktiesības. Bezpajumtnieki bieži vien ir nozākāti, diskriminēti un kriminalizēti. Viņi var izdarīt ne tik smagus noziegumus, strādāt pelēkajā ekonomikas laukā. Cilvēki, kuriem draud kļūt par bezpajumtniekiem, saskaras ar virkni personīgo un sociālo barjeru atrast vai saglabāt darbu. Personiskā līmenī viņiem var būt invaliditāte, garīgas saslimšanas vai atkarības, viņiem var būt slikta darba vēsture, zems lasītprasmes līmenis, kā arī atbilstošu prasmju trūkums. Sociālajā līmenī trūkst atbalsta resursu, piemēra, ģimenes, draugi, sociālie tīkli un problēmas piekļūt pakalpojumiem (SWD, 2013, 5). Garīgās saslimšanas ietekmē cilvēka spēju patstāvīgi dzīvei, spēju iegūt izglītību, atrast darbu. Savstarpēji pastiprinoties sociālajai atstumtībai un garīgās veselības problēmām un slimībām, bieži vien rodas izolēšanās no sabiedrības, ārstēšanās trūkums, kas ir viens no vissarežģītākajiem jautājumiem ne tikai brīvprātīgajiem, sociālo pakalpojumu sniedzējiem, veselības un sociālās palīdzības profesionāļiem, bet arī mūsu sabiedrībai kopumā (Bracci, 2016, 4).

Mirstība. Bezpajumtniekiem ir augstāka priekšlaicīgā mirstība nekā pārējiem iedzīvotājiem. It īpaši no pašnāvībām un savainojumiem, dažādu infekciju slimībām, garīgās veselības traucējumiem un ļaunprātīgu vielu izmantošanas. Dažās valstīs bezpajumtnieki ir noteikti kā augsta riska grupa, kam ir nepieciešama mērķtiecīga iejaukšanās (SWED).

Bezpajumtniecība ir saistīta ar palielinātu mirstības risku, bet nav bijis iespējams nošķirt, vai tas ir tipiski arī citām sociāli ekonomiski maznodrošinātām iedzīvotā grupām, vai tas ir rezultāts augstākam saslimstības līmenim vai bezpajumtniecībai kā tādai (Morrison, 2009, 877).

Pētījumi par bezpajumtņu mirstības līmeni galvenokārt, ASV, Kanādā, Eiropā un Austrālijā, kas veikto kops 80 – tjiem gadiem konstatē, ka bezpajumtņu mirstības līmenis ir trīs līdz trīspadsmit reizes augstāks nekā pārējiem iedzīvotājiem. Nāves iemesli ir ļoti dažādi, visbiežāk sastopamie tomēr ir sirds un asinsvadu saslimšanas, negadījumi, intoksikācija un pašnāvības (Vuillermoz, 2014, 1). Augstais infekciju slimību līmenis ir saistāms ar paātrinātu novecošanos. Lai gan ir novērojams sadarbības trūkums ar veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējiem, bezpajumtņi biežāk apmeklē neatliekamo medicīnisko palīdzību, biežāk nekā personas, kas nav bezpajumtņi (Fazel, 2015). Pēc Rīgas pašvaldības policijas sniegtās informācijas 2016.gadā 294 bezpajumtņi tika nodoti neatliekamās medicīniskās palīdzības darbiniekiem.

Pēc Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra sniegtajiem statistikas datiem par mirušajām personām Rīgā, kuru nāves iemesls ir ķermeņa atdzišana, var secināt, laika periodā no 2015.gada 1.septembra līdz 2016.gada 30.aprīlim mirušas 26 personas. Labklājības Departamentam nav informācijas par konstatētajām blakus saslimšanām mirušajiem un citām toksiskām vielām bez alkohola mirušo organismā. Nosalūšanas personas atrastas laikā, kad gaisa temperatūra bijusi no +15⁰C līdz -16⁰ C. Ņemot vērā šos datus, var secināt, ka nosalšanu var veicināt ne tikai zema gaisa temperatūra, bet arī citi laika apstākļu faktori (piemēram, mitrums, vējš, nokrišņi) (Labklājības departamenta nepublicētā informācija).

Atkarības. Alkohola un citu narkotisko vielu ļaunprātīga lietošana rada problēmas. Ļaunprātīga lietošana tiek definēta kā nepareiza/nepiemērota alkohola un citu narkotisko vielu lietošana līdz tādai pakāpei, kad sekas ir kaitējums lietotājam vai sabiedrībai. Atkarība ir ļaunprātīgas lietošanas forma. Atkarību dēvē arī par “ smadzeņu slimību”, jo ļaunprātīga narkotisko vielu lietošanas turpinājums izraisa smadzeņu funkcijas izmaiņas, kas virza atkarību meklēt un lietot narkotiskās vielas. Neliels alkohola daudzums spēj izraisīt pārmaiņas indivīda garastāvoklī un uzvedībā, ja alkohola koncentrācija asinīs palielinās, tad sekas kļūst nopietnākas. Ja asinīs alkohola līmenis ir apmēram 0.005 procenti, tas indivīds sajūt atbrīvojumu no spriedzes. Viegla eiforija ir mērķis daudziem cilvēkiem, kas dzer mēreni. Tā, kā alkohola līmenis palielinās, notiek kontroles zaudēšana, jo alkohols nomāc smadzeņu funkcijas (Leshner, 1998, Lauer, 2011, 36-37).

Eiropas tendences bezpajumtniecības un vielu ļaunprātīgā izmantošanās ir nevienmērīgas un mainās gan laikā, gan telpā, un attiecības starp tām ir ļoti sarežģītas.

Bezpajumniecības un vielu ļaunprātīgas izmantošanas monitorings ir vispārzināmi problemātisks un metodoloģiski izaicinoši grūts, jo abu jēdzienu definīcijas var atšķirties katrā valstī, kā arī katrs izpētes projekts var atšķirties (Doherty, 2007).

Sarežģītās attiecības starp bezpajumniecību un narkotiku lietošanu ir bijušas uzmanības centrā pēdējo trīsdesmit gadu laikā. Vietējās un valstu aplēses liecina, ka lielākajā Eiropas valstu vairāk nekā 30% bezpajumtniekiem ir ar narkotiku atkarību saistītas problēmas, it sevišķi tas ir izplatīts starp bezpajumtniekiem, kas dzīvo uz ielas (Lempens et al. 2003).

Tomēr nekādā gadījumā nevar teikt, ka visiem bezpajumtniekiem ir atkarības problēmas, un ne visi, kam ir problemātiska vielu lietošana, ir bezpajumtnieki.

Pirms 1970.gada bezpajumniecība un narkotiku lietošana reti tika atzītas par galvenajām sociālajām problēmām Eiropā.

Eiropas Savienības līmenī kamēr narkotiku lietošana piesaista ievērojamus finanšu resursus, tikmēr bezpajumniecība salīdzinoši ir atstāta novārtā, un tā ir atstāta nevalstisko un brīvprātīgo organizāciju ziņā. Visos trijos līmeņos, vietējā, valsts un Eiropas, tikai pēdējos gados saikne starp bezpajumtniekiem un vielu lietošanu izvirzījies kā viens no bažu jautājumiem.

Bezpajumtnieki ir riska grupā narkotiku lietošanā. Kaut gan nav pieejami salīdzinoši dati visā Eiropā par attiecībām starp bezpajumniecību un narkotiku lietošanu, specifiski pētījumi tika veikti daudzās valstīs, kur tika ziņots, ka narkotiku lietošana ir bieži sastopama problēma bezpajumtnieku vidū. (National reports, 2002). Dānija, Francija, Nīderlande un Apvienotā Karaliste ziņo, ka līdz pat 80 % bezpajumtnieku, kas dzīvo patversmēs ir narkotiku atkarīgi; izplatības līmenis ir augstāks cilvēkiem, kas dzīvo uz ielas vai bezpajumtniekiem ar citām sociālajām problēmām. Tā, piemēram, saskaņā ar nelielu pētījumu, ko veica Īrijā, 67% bezpajumtniekiem, kas iepriekš ir bijuši ieslodzījuma vietās ir narkotiku atkarīgie (Hickey, 2002, 43). Starp bezpajumtniekiem heroīns ir visizplatītākā narkotika, kam seko kokaīns un citas narkotiskas vielas. Citas augsta riska uzvedības, kā piemēram, intravenozo narkotiku lietošana, kopīga šļirču lietošana, arī tiek attiecināma uz bezpajumtniekiem (EMCDA).

Bezpajumtnieku populācijai biežāk ir novērojamas veselības problēmas nekā vispārējai populācijai, bieži tiek raksturotas vairākas veselības problēmas (galvenokārt alkohola un narkotisko vielu lietošana un garīgās saslimšanas) un priekšlaicīga nāve. Ir pierādījumi, ka iejaukšanās uzvedībā, kas saistīta ar atkarību izraisošu vielu lietošanu un alkohola atkarību spēj atgūt veselību un paildzināt dzīves ilgumu. Efektīvas iejaukšanās iekļauj farmakoloģiskas iejaukšanās, vakcinācijas pret hepatītu B, konsultācijas par drošākām injekcijām un pieeju šļirču apmaiņas programmām. (EMCDA, 3).

Pašvērtējums. Viens no galvenajiem faktoriem, kas diferencē cilvēkus no dzīvniekiem ir apziņa par sevi, spēja veidot identitāti un pēc tam pievienot tai vērtējumu. Cilvēkam ir spējas, lai definēt, kas viņš ir un spēj izlemt, vai šī identitāte patīk vai tomēr nē. Pašvērtējuma problēma ir cilvēka spēja spriest. Viena lieta ir kādu krāsu, skaņu, formu nepatika vai sajūsma. Bet, kad cilvēks noraida kādu sevis daļu, tiek nopietni bojātas psiholoģiskās struktūras, kas uztur cilvēku dzīvu (McKay, 2000, 1).

Interese par to, kā cilvēki vērtē paši sevi, ir diezgan jauna parādība. Interese par pašvērtējumu ir krietni pieaugusi mūsdienās. 20.gs. pēdējā desmitgadē ir radusies tā saucamā pašvērtējuma kustība. Kustības pirms sākumi ir meklējami uzskatos par to, cik svarīgs ir pašvērtējums, tā ietekme uz vispārējo psiholoģisko veselību un labklājību (Miller, 2012, 14).

Laika gaitā ir notikušas daudzas izmaiņas sociālā darba organizācijā, apmācībās tāpat kā psiholoģijā kā akadēmiskā disciplīnā. Tomēr ir palikuši tie paši izaicinājumi par tad, kad konteksts, organizācija, process un vadības struktūras atšķiras. Sociālie darbinieku strādā ar cilvēkiem. Tas nozīmē, ka psiholoģijas zināšanas ir ļoti svarīgas, jo katrs mēs esam individuāli savās ģimenēs, draudzībās, darba grupās sevi izpaužam psiholoģiski izmantojot domāšanu, uzvedību un emocijas (Nicolsons, 2014, 1).

2.3. Statistika un pētījumi par bezpajumtniekiem

Bezpajumtniecība un bezpajumtnieki nav jauna sociālā problēma, bet autore sniegs pārskatu tikai par pētījumiem, kas veikti 21. gadsimtā. Autore izvēlējās pētījumus, kuri tuvāki darba uzdevumam par bezpajumtnieku raksturojumu. Šajā nodaļā tiks analizēti 3 ārvalstu un 2 Latvijas pētījumi, kā arī tiks sniegts ieskatu pieejamajā statistikā.

Sakarā ar daudzpusīgajām vajadzībām, kas bieži vien netiek ievērotas, ja vien apstākļi izraisa sociālo trauksmi vai bailes, bezpajumtnieki ar garīgām saslimšanās vienmēr ir sarežģītākie gadījumi cilvēkiem, kas iesaistīti dažādos līmeņos cenšoties cilvēkiem labāk saprast un iespējams uzlabot sociālos un veselības apstākļus. Pat tad, ja šie nosacījumi var atšķirties, dzīvesstāstos par šiem cilvēkiem ir līdzīgi faktori – ievērojama distance starp viņa pamata cilvēktiesībām un vajadzībām no vienas puses un konkrētas iespējas izvairīties no trūkuma un cieņas trūkuma, ko nodrošina sociālie un veselības pakalpojumi no otras puses (Bracci, 2016, 4).

Dānijā 47% no bezpajumtniekiem, kas uzskaitīti 2013.gadā ir garīgās saslimšanas – pieaugums par 30 % salīdzinājumā ar 2007.gadu. 65% ir problemātiska narkotiku un alkohola lietošana, 38% ir problemātisks alkohola patēriņš, 36% lieto marihuānu, 20% lieto smagās narkotikas un 12% ļaunprātīgi lietoja recepšu medikamentus. Gandrīz 80% bija garīgās

saslimšanas un/vai problemātiska narkotiku/alkohola lietošana, vienai trešdaļai tika konstatētas gan garīgās saslimšanas, gan narkotiku/alkohola lietošana. Kopumā 27% ir garīgās saslimšanas, pieaugot 31% starp personām, kas dzīvo uz ielas (Feantsa, 2014, 80).

Projektā “Eiropas apmaiņas un savstarpējās vīzijas projekts par iejaukšanos procesu ar bezpajumtniekiem un garīgi slimiem cilvēkiem” tika uzskaitīti 50 personu profili, no kuriem 18 personas pārstāvēja ne Eiropas Savienības Valstis. Pētījuma mērķis bija noskaidrot tādas jautājumus, kā, piemēram, vides faktors un nosacījumi, kādos dzīvo šīs personas, fiziskās un garīgās veselības apstākļi, iejaukšanās apraksti, darbinieki sadarbība, priekšlikumi, personīgie faktori, kas ietekmē atbalsta procesu. Noteiktās patoloģijas pārsvarā ir saistītas ar nedrošo bezpajumtnieku dzīvesveidu, ar nosacījumiem, kas pakļauj viņus augstiem riskiem un acīmredzamām briesmām. Veselības riski, kas cieši ir saistīti ar bezpajumtniecību ir vairāki. Problēmas ar zobiem, pārtikas trūkums, pirkstu, kāju, ceļu problēmas vai bojājumi, ādas slimības. Protams, šiem kritiskajiem faktoriem ir tendence pasliktināties ar vecumu, parādoties vecāka gada gājuma cilvēkiem kā izgulējumi un čūlas, kas savukārt noved pie stājas izmaiņām, kustības ierobežojumiem. Dzīvesstāstos tika konstatētas daži ar alkoholu/narkotikām saistītie gadījumi (hepatīts, HIV), narkotiku un alkohola atkarība ir ļoti izplatīta uzvedība. Šajos profilos pastāv citas svarīgas saslimšanas, kas nav saistāmas ar bezpajumtniecību, piemēram, trieka, sirds saslimšanas, infekcijas saslimšanas, reimatiskais artrīts, sifiliss, neurosifiliss, glaukoma, dažāda tipa neiroloģiskas saslimšanas (Bracci, 2017, 17-18).

Laika posmā no 1993.gada rudens līdz 1994.gada pavasarim Madridē tika studēti 262 bezpajumtnieki, kuri pamatā dzīvoja uz ielas, patversmēs, parkos vai citās vietās, kas nav paredzētas dzīvošanai. Subjekti tika izvēlēti nejaušā veidā no ielām, patversmēm un zupas virtuvēm. Intervijās tika izvēlētas apakškopas diagnozes: smagas depresijas, vieglas hroniskas depresijas, kognitīvie traucējumi, šizofrēnija, šizofrēnijas formas traucējumi un traucējumi, kas saistīti ar alkohola un nelegālo narkotiku lietošanu. No visiem studētajiem tikai 4% tika konstatēta šizofrēnija, kas saistāms ar Spānijas spēcīgajām ģimenes saitēm, jo Spānijā ir viens no augstākajiem rādītājiem par personām ar garīgām saslimšanām, kas dzīvo ģimenē. Viens no svarīgākajiem atklājumiem, kas izriet no pētījuma par bezpajumtniekiem un garīgo veselību, ir augsts trauksmes un afektīvo traucējumu līmenis. Ne tikai pastāv augsts depresijas līmenis bezpajumtnieku vidū (apmēram, 20%), bet arī vieglā hroniskā depresija (Vazquez, 2001, 13).

Rīgas pilsētas pašvaldībā – atskurbtuves darbību nodrošina Latvijas Sarkanā Krusta telpās⁴, tomēr pēc būtības LSK sociālais centrs „Gaiziņš” ir Rīgas naktspatversme, kurā tiek uzņemtas personas alkohola reibumā, citas pašvaldības ir atradušas sev visatbilstošāko risinājumu atskurbtuves pakalpojuma nodrošināšanai, iesaistot pašvaldības policiju, slimnīcu vai sasaistot tos ar sociāla rakstura pakalpojumu (Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas normatīvais akts, 2015). Latvijas Sarkanā Krusta sociālā centra „Gaiziņš” naktspatversme ir vienīgā iestāde Rīgā, kurā tiek uzņemtas personas alkohola reibumā, izņemot ziemas periodu, kad aukstā laikā personas patversmēs tiek uzņemtas vieglā alkohola reibumā. Lielākā klientu daļa paši ierodas uz patversmi, daļa klientu tiek atvestas ar policijas palīdzību. 2016.gadā gadījumu skaits, kad persona ir nogādāta patversmē bija 4586 gadījumi, no kuriem 3733 gadījumos klientus bija atvedusi Rīgas pašvaldības policija, 577 gadījumos Valsts policija, 267 gadījumos citu pašvaldību policija (Cēsis, Ikšķile, Inčukalns, Ķekava, Lielvārde, Limbaži, Mārupe, Olaine, Ropaži, Salaspils, Sigulda, Stopiņi), un 7 gadījumos neatliekamās medicīniskās palīdzības brigāde.

2.1.tabula

No zemas temperatūras mirušo skaits Rīgas pilsētā (2007.-2016.g.)

Laika posms	Kopējais skaits	Vīr.	Siev.	Alkohols		No ielām	No dzīvokļiem
				Konstat..	Nekonstat.		
2007./2008.g.	59	49	10	28	31	54	5
2008./2009.g.	31	20	11	14	17	27	4
2009./2010.g.	28	21	7	12	16	21	7
2010./2011.g.	17	15	2	9	8	15	2
2011./2012/g.	38	27	11	22	16	28	10
2012./2013.g.	32	24	8	17	15	24	8
2013../2014.g.	35	32	3	14	21	25	10
2014./2015.g.	23	15	8	10	13	17	6
2015./2016.g.	26	18	8	8	18	21	5

Avots – Labklājības departamenta nepublicētā informācija

2005.gada novembrī LU Sociālo zinātņu fakultātes pētnieku grupa Latgales priekšpilsētas izpilddirekcijas uzdevumā veica personu bez noteiktas dzīvesvietas (turpmāk bezpajumtnieki) aptauju divās patversmēs Latgales priekšpilsētā, pētījums centās noskaidro vispārējo klientu veselības stāvokli. Apkopojot respondentu atbildes uz jautājumiem par viņu

⁴ Turpmāk LSK

veselību, tika secināts, ka lielai daļai bezpajumtnieku ir diezgan nopietnas veselības problēmas. Vairāk kā 23% respondentu pēdējā gada laikā bija jākavē darbs slimības dēļ. Turklāt aptuveni 45% bija norādījuši, ka bija ievietoti slimnīcā pēdējā gada laikā (Rīgas domes Latgales priekšpilsētas izpilddirekcija, 2015).

Savukārt, Labklājības Departaments sadarbībā ar Rīgas patversmi un līguma organizāciju naktspatversmēm 2012. gada marta mēnesī veiktā aptaujā parāda, ka 4% respondentu iemesls tam, kāpēc ir zaudēta dzīves vieta bijis veselības problēmas, kuru dēļ nespējuši strādāt un samaksāt par mājokli (LD anketēšana, 2012). Veselības problēmas, tajā skaitā arī garīgās saslimšanas ir gan iemesls bezpajumtniecībai, gan sekas, kas iespaido turpmāko cilvēka dzīvi.

3. PĒTĪJUMA METODOLOĢIJA

Maģistra darba mērķis ir izpētīt ielu sociālo darbu ar bezpajumtniekiem Rīgā un izstrādāt priekšlikumus ielu sociālā darba pilnveidei. Autore izmantoja dažādas metodes, lai izpētītu ielu sociālo darbu ar bezpajumtniekiem Rīgā, tā attīstību. Kā viena no tām ir mobilitātes karte un sezonālā diagramma. Tika izveidota mobilās brigādes ielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem mobilitātes karte, kas tiek izmantota, lai noskaidrotu indivīda, grupas vai kopienas kustības modeli, kā arī citus kustības aspektus, kā piemēram, apmeklējumu biežumu, attālumu, apmeklēto vietu nozīmīgumu (Kumar, 2002, 91). Šī metode ļauj autorei noskaidrot un izpētīt mobilās brigādes visbiežāk apmeklētās vietas/institūcijas, kā arī aptuvenos attālumus, kas tiek veikti veicot ielu sociālo darbu ar bezpajumtniekiem Rīgā.

Savukārt sezonālā diagramma dod iespēju attēlot un analizēt sezonālās variācijas (Kumar, 2002, 149). Dotā metode sniedz uzskatāmu ieskatu mobilā brigādes noslogojumam gada griezumā ņemot par pamatu visu gadu veiktos pakalpojumus, veikt sniegto pakalpojumu regularitātes novērtējumu un secināt, vai dažādos gada laikos ir novērojamas tendences, kādai no pozīcijā būt pārsvarā, piemēram, konsultācijas bezpajumtniekiem. Gan mobilitātes kartei, gan sezonālajai diagrammai dati tika iegūti no ielu mobilās brigādes sociālās darbinieces.

Pētījuma pamatā ir daļēji strukturētas intervijas ar bezpajumtniekiem un dažādu jomu profesionāļiem, ar kuras palīdzību autore cenšas noskaidrot ielu bezpajumtnieku pieredzi saistībā ar ielu sociālo darbu, iespējamus risinājumus efektivitātes uzlabošanai.

3.1. Kvalitatīvā pieeja pētījumā

Kvalitatīvā metode intervēšana ir kļuvusi par ievērojamu pētījuma metodi sociālajās zinātnēs. Saruna aci pret aci ir ikdienas parādība, un tas, iespējams, ir radījis pieņēmumu, ka intervēšana ir vēlamais risinājums, jo pētnieks šo paņēmienu izjūt vislabāk (King, 2010, 6).

Kvalitatīvā pieeja pretstatā kvantitatīvajai fokusējas uz iezīmju dabu vai veidu raksturošanu, nevis uz to skaitu, un tā daudz mazāk uzsver cēloņsakarību. Šī pieeja pieņem, ka internālo struktūru vissvarīgākais aspekts ir katras personas individuālās vēstures reprezentācija, ko indivīds konstruē, pamatojoties uz savas dzīves īpašo pieredzi (Kropļiņš & Raščevska, 2010, 22).

Kvalitatīvā intervija mēģina apkopot datus, uzdodot cilvēkiem jautājumus, tomēr tipiskais kvalitatīvā pētījuma mērķis ir izpētīt intervējamā individualitāti un redzēt pasauli caur viņa acīm (Corbetta, 2003, 265). Kvalitatīvā pētījuma veidam ir unikāla iespēja noskaidrot patiesi interesējošus jautājumus un darīt to tādā veidā, kas respektē humanitāti pret

respondentiem (Kroplis & Raščevska, 2010, 44). Autore uzskata, ka kvalitatīvā pētījuma veids intervijas ir vispiemērotākā metode darbam ar bezpajumtniekiem, it sevišķi ar tiem, kas neatrodas institūcijā, veicot personīgas intervijas intervētāja un intervējamā iepriekš norunātā tikšanās laikā un dzīves vietas tuvumā.

Daļēji strukturētas intervijas parasti nozīmē, ka intervējamajam ir sagatavots vispārīgs intervijas jautājumu saraksts, kuru secību var mainīt atkarībā no intervijas situācijas. Jautājumi ir plašāki nekā strukturētās intervijas jautājumi, un, reaģējot uz nozīmīgām atbildēm, intervētājs var uzdot papildus jautājumus (Bryman & Bell, 2003). Veicot daļēji strukturēto interviju, intervētājs atsaucas uz tēmu izklāstu, kas tiek aptverts sarunas laikā, kā arī jautājumu formulējums tiek atstāts intervētāja ziņā. Katras tēmas ietvaros intervētājs pēc saviem ieskatiem brīvi veic sarunu, uzdod jautājumus, izmantojot vārdu, kurus uzskata par piemērotākajiem, viņš var lūgt paskaidrojumus, ja atbilde nav skaidra, kā arī izveido savu sarunas stilu (Corbetta, 2003, 270). Intervējot, tiek meklēts dziļums, detaļas, spilgtas un niansētas atbildes, kas ir bagātīgas ar tematisko materiālu. Ja tādas atbildes netiek saņemtas ar augstāk minētajiem parametriem, tad ir jāmaina formulējums vai arī jāpavada vairāk laika, lai radītu intervējamā uzticību (Rubin & Rubin, 2005, 129). Autore veica pilot interviju ar patversmes klientu, kurš ilgstoši izmanto patversmes pakalpojumu un piekrita intervijai, kā rezultātā tika secināts, ka klients ir nerunīgs, uz atbildēm atbild īsi, bez paskaidrojumiem, kā arī nesaprata dažu jautājumus. Autore veicot šo interviju arī secināja, ka pirmais jautājumu uzmetums ir jālabo, jo nebija jautājumu secīgums, kas traucēja arī intervējamajam secīgi paust savu domu.

Pētnieki cenšas uzzināt par dažādām pieredzēm, kas cilvēkiem ir bijusi, tāpēc izvēlas cilvēkus pētījumam ar šo pieredzi, tādā veidā nodrošinot pilnu spektru ar tām. Pētniekam ir nepieciešams nodrošināt, ka arī cilvēki ar netipisku tāpat kā ar tipisku pieredzi ir iekļauti grupā. Ja grupa ietver visu veida pieredzes, tad tā pēc definīcijas pārstāv lielāko grupas daļu (Magnusson, 2012, 35). Autore izmantoja mērķtiecīgo izlases veidošanu gan bezpajumtnieku izvēlē, gan speciālistu izvēlē. Pētījuma dalībniekiem ir personīgā pieredze attiecībā uz pētījuma tēmu, un viņi spēj paust viedokli par šo tēmu (Mārtinsone & Pipere, 2016, 31).

Tika sastādīti jautājumi atsevišķi bezpajumtniekiem un profesionāļiem (skatīt pielikumu nr.6). Jautājumu izstrādei pārsvarā tika izmantoti atvērtie, iemesla, skaidrojošie jautājumi. Autore izveidoja jautājumus, kas ļauj iegūt informāciju par bezpajumtnieku pieredzi saistītu ar šī brīža un iepriekšējām dzīvesvietām, saskarsmi ar sociālajiem darbiniekiem institūcijās un ārpus tām, bezpajumtnieku aktuālajām problēmām. Savukārt, profesionāļu interviju mērķis bija noskaidrot savas jomas saistību ar bezpajumtniekiem, sadarbības pieredzi, kā arī iespējamus risinājumus un ieteikumus ielu sociālā darba ar

bezpajumtniekiem uzlabošanai. Datu analīzē tika izmantota tematiskā kodēšana. Jautājumi tika uzdoti vadoties pēc tēmām, vadoties pēc darba teorijas:

1. Ielu sociālā darba nepieciešamība;
2. Bezpajumtnieku kontakti ar sociālajiem darbiniekiem;
3. Bezpajumtnieku ceļš uz patversmi;
4. Sociālo darbinieku sadarbības ar citām institūcijām.

Tika intervētas trīs personas, kas šobrīd dzīvo – divas sievietes, kas šobrīd uzturas sieviešu patversmē Eiženijas ielā 1 un viens vīrietis, kas dzīvo LSK patversmē Gaiziņa ielā 7. Iepriekš minētās personas tika intervētas pēc Mobilās brigādes ieteikuma. Un divas personas, kas dzīvo nepiemērotos dzīves apstākļos – dārza mājiņās un daudzstāvu māju pagalmos dažādos Rīgas rajonos – Brīvības iela un Jāņa Krūmiņa ielas apkaimē esošie dārziņi. Personas, kas neuzturas patversmē ir autores uzmeklētas. Lai ievērotu konfidencialitāti un indivīdu datu aizsardzību, kā arī lai tiktu iedrošināti respondenti, autore nodrošināja pilnīgu anonimitāti, kodējot vārdus. Tika intervēti arī eksperti, kam ir ilglaicīga pieredze darbā ar bezpajumtniekiem : Rīgas pašvaldības policijas Administratīvās pārvaldes priekšnieks Lauris Kudiņš, Rīgas 1.slimnīcas īslaicīgās sociālās aprūpes nodaļas vadītāja Rita Rindža, mobilās brigādes sociālā darbiniece Aija Grosa, Rīgas domes Labklājības departamenta Sociālās pārvaldes Sociālo pakalpojumu administrēšanas nodaļas Sociālo pakalpojumu sektora pilngadīgām personām galvenais speciālists – eksperts Aldis Strapcāns, Rīgas patversmes sociālā darbiniece Iveta Valtere. Mobilās brigādes sociālā darbiniece tika intervēta kā viena no pēdējām, lai varētu iegūto informāciju no pārējiem ekspertiem apspriest un veidot secinājumus par mobilās brigādes darbu, iespējamiem risinājumiem. Interviju norises laiks no 21.aprīļa līdz 16.maijam.

3.1.tabula

Intervijas norises pārskata tabula

Eksperti	Sazināšanās datums	Intervijas datums	Vieta	Intervijas ilgums
Rīgas pašvaldības policijas Administratīvās pārvaldes priekšnieks Lauris Kudiņš	17.04.2017	21.04.2017	Rīgas Pašvaldības policija Lomonosova iela 12a	00:54:48
Rīgas 1.slimnīcas īslaicīgās sociālās aprūpes nodaļas vadītāja Rita Rindža	02.05.2017	03.05.2017	Rīgas 1.slimnīca, Bruņinieku iela 5	00:26:53
Rīgas domes Labklājības departamenta Sociālās pārvaldes Sociālo pakalpojumu	08.05.2017	11.05.2017	Labklājības Departaments Baznīcas iela 19/23	00:48:15

administrēšanas nodaļas Sociālo pakalpojumu sektora pilngadīgām personām galvenais speciālists – eksperts Aldis Strapcāns				
Mobilās brigādes ielu sociālajam darbam sociālā darbiniece Aija Grosa	02.05.2017	11.05.2017	Dienas Centra Katoļu iela 57	00:49:35
Rīgas patversmes sociālā darbiniece Iveta Valtere	12.05.2017	16.05.2017	Rīgas Patversme Maskavas 208	00:25:36

3.2. Pētījuma gaita

Labā prakse ir jautāt intervējamiem, kur viņi vēlētos, lai notiktu intervija un biežāk viņi izvēlas vietu savā teritorijā, piemēram, darba vietā vai mājās. Tas, protams ierobežo pētnieka spēju organizēt fizisko telpu optimālā veidā, bet tādā veidā vismaz tiek darīts zināms, ka ir nepieciešams komforts, privātums un klusums (King, 2010, 43). Autore iespēju robežās veica intervijas respondentiem ērtās uzturēšanās vietās. Intervijas tika veiktas gan institūcijā, kur uzturas intervējamie – sieviešu patversmes Eiženijas ielā 1 telpās un LSK patversmē Gaiziņa ielā 7, kur tika nodrošināts gan komforts, gan privātums, gan klusums. Kā arī intervijas notika intervējamo dzīvesvietu tuvumā, jo intervējamie nevēlējās aicināt savās dzīvesvietās, tajās nebija piemērotu apstākļu, piemēram, agresīvu suņu atrašanās teritorijā vai dzīvošana teltī. Autore mēģināja intervējamos aicināt uz savu darba vietu (patversmi), bet viņi neieradās, jo daži bezpajumtnieki izmanto patversmes pakalpojumus, lai izmantotu dušas pakalpojumus, veiktu nepieciešamās medicīniskās procedūras vai saņemtu nepieciešamo apģērbu.

Lai veiktu intervijas ar personām, kas neuzturas patversmē, autore devās uz iespējamajām uzturēšanās vietām. Rīgas pašvaldība piedāvā izīrēt mazdārziņu dažādos Rīgas rajonos, ir pieejami saraksti ar brīvajiem pieejamām teritorijām katrā izpilddirekcijā. Tāpēc autore devās pretī Skanstes virsotnēs uz esošajiem dārziņiem, kur izdevās sastapt divus cilvēkus, kas pastāvīgi tur dzīvo. Viena personai dārziņu teritorijā atradās vairāki suņi, un gandrīz pilnība pārpildīta teritorija ar dažādām lietām, piemēram, daudz skapji, ledusskapji, dēļi un citas lietas, kas neļāva autorei apskatīt dzīvesvietu, un saruna notika pie sētas. Autore intervēja arī iepriekš minētās personas kaimiņu, kurš sākotnēji atteicās rādīt savu dzīves vietu, pamatojoties uz nekārtību, tāpēc arī šī saruna norisinājās uz takas.

Tika apsekoti dārziņi arī Bišumuižas rajonā, Gulbju ielā, kur tika konstatētas vairākas bezpajumtnieku mītnes vietas, bet visas diemžēl bija slēgtas un nevienu neizdevās sastapt. Ekspresintervijā ar tā rajona iedzīvotāju tika noskaidrots, ka daži bezpajumtnieki dzīvojot, bet

ne tik daudz kā iepriekš. To autore arī secina pēc daudzu nodegušu dārza mājiņu skaita. Visām mājiņām ir raksturīgs liels mantu daudzums – apģērbs, plastmasas trauki, stikla trauki, kā arī atkritumu kaudzes. Šajā rajonā bija vairākas mājiņas, kur kaut kad dzīvoja bezpajumtnieki, bet šobrīd tās ir pamestas.

Kā nākamā vieta tika apsekota Jaunciema gatve, kur nomaļā vietā pie Ķīsezera dzīvo teltīs, iespējams, vairāki cilvēki. Vieta ir ļoti nomaļus, no vienas puses ir ezers, no pārējām šoseja, piekļūšanai ir jāizmanto meža takas. Ierodoties, konstatēts, ka agrāk tajā vietā ir bijusi sava veida telšu pilsētiņa, jo ir redzamas vairākas teltis, kuras šobrīd nav apdzīvotas. Apdzīvota ir viena telts, kurā nevienu neizdodas sastapt. Bet, apskatot teritoriju, konstatēts, ka ir ugunsкура vieta, kura nesen izmantota, ir iekārtota virtuves vieta ar nepieciešamajiem traukiem, plauktiem, kā arī ir sagatavoti porolona matračī, kas tiek uzglabāti zem plēves.

Apmeklējot augstāk minētās vietas, autore ieguva foto materiālus no iespējamām bezpajumtnieku uzturēšanās vietām (skatīti pielikums nr.1.,2.,3.,4) , lai parādītu vizuāli, kādos apstākļos un mājvietās dzīvo persona bez noteiktas dzīves vietas, kā arī vizuālie materiāli kalpoja kā līdzeklis, lai atkārtoti uzmeklētu jau apsekotās vietas, piemēram, Bišumuižas dārziņos.

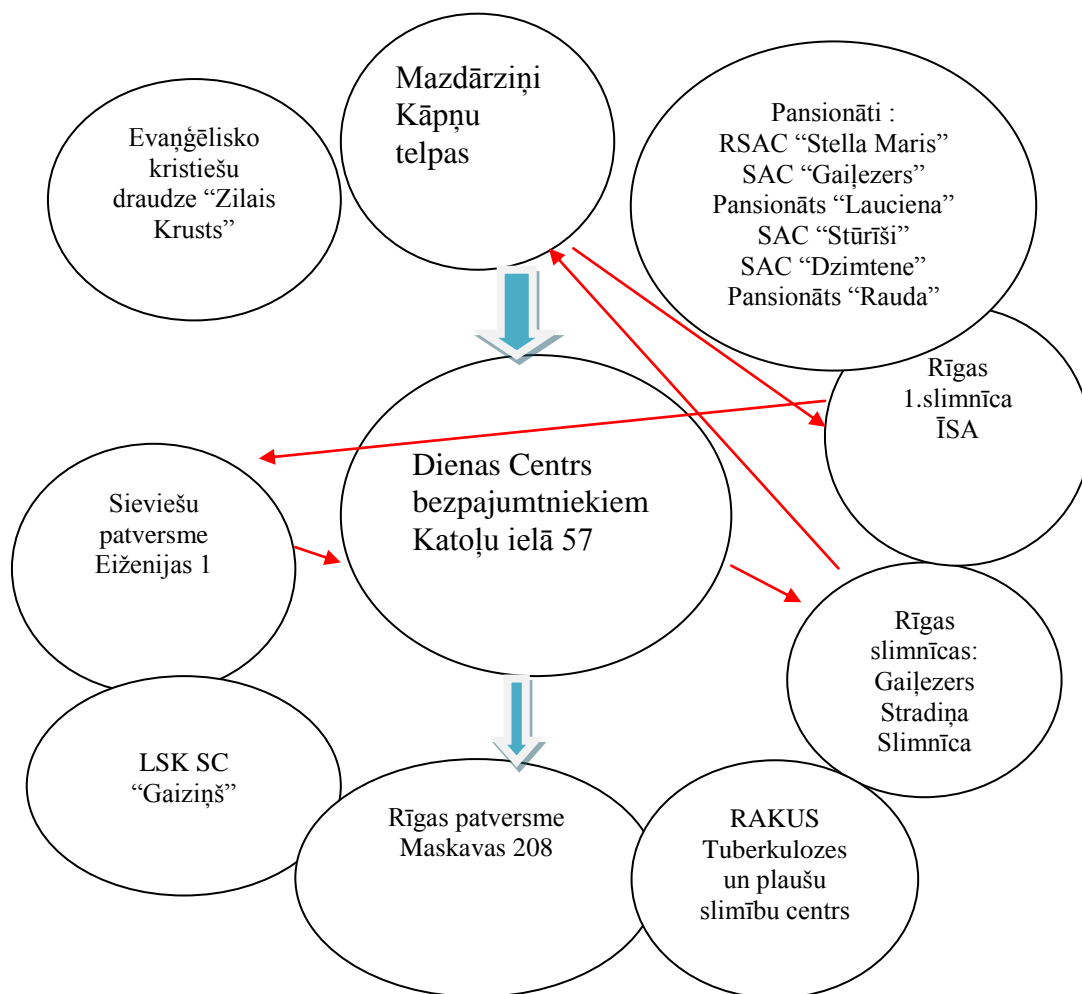
Autore veica vairākas sarunas patversmē, lai noskaidrotu no patversmē dzīvojošiem klientiem par personām, kas uzturas, iespējams, nepiemērotos dzīves apstākļos. Tika iegūta informācija, ka Brīvības ielā vairākas personas dzīvo pagalmos un pamestās garāžās. Tika norunāta tikšanās konkrētā laikā un vietā, bet diemžēl, atnākot tika konstatēts, ka personas ir alkohola reibumā un pēc autores domām nav intervējamas. Svarīgi atzīmēt, ka starp šīm personām ir arī persona ratiņkrēslā, kas ir atteicies no patversmju pakalpojumiem, no vairākiem pansionātiem un šobrīd dzīvo pagalmā apsegts ar segu.

Pēc autores domām iemesls tam, ka netika sastaptas personas, ir fakts, ka viņi pa dienu neuzturas savās dzīvesvietās, bet dodas dienas gaitās, piemēram, uz zupas virtuvēm, uz dienas centru, bet apmeklēt augstāk minētās vietas vakarā vienatnē autore nedarīja drošības apsvērumu dēļ. Jo mazdārziņu teritorijas ir slēgtas teritorijas, un autorei arī nebija informācijas, vai personām, piemēram, ir mājdzīvnieki – suņi.

4. PĒTĪJUMA PAR IELU SOCIĀLO DARBU DATU ANALĪZE

Šajā nodaļā autore tiks apkopoti dati, kas iegūti līdzdalības pētījumā mobilajā brigādē ielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem, atbalsta un resursu centra “DIA+LOGS” mobilajā brigādē, kā arī tiks analizēti dati, kas iegūti intervijās ar bezpajumtniekiem un ekspertiem.

4.1. Mobilā brigāde darbā ar bezpajumtniekiem Rīgā

4.1.att.Mobilā brigādes maršruti

Mobilā brigāde uzsāk darbu Dienas Centrā bezpajumtniekiem Katoļu ielā 57. Veicot apsekošanas Rīgā pēc pašu iniciatīvas, gan saņemot zvanus no iedzīvotājiem, kuri ziņo par personām, kas dzīvo nepiemērotās telpās, piemēram, kāpņu telpās, teltīs, mežos, sabiedriskās vietās un citur. Pēc tam klients, ja piekrīt doties uz kādu no Rīgas Patversmēm, tiek transportēts uz Dienas Centru, kur notiek atutošana (ja nepieciešams), mazgāšana, drēbju un apavu nomaiņa. Nākamais posms ir klienta nogādāšana uz patversmi, pārsvarā uz Rīgas patversmi vīriešiem un sievietēm. Ja persona ir vieglā alkohola reibumā, tad viņa tiek nogādāta uz LSK SC "Gaiziņš".

2016.gadā mobilā brigāde pārveda 36 personas uz sociālās aprūpes centriem⁵, kas atrodas gan Rīgā (piemēram, Stella Maris, Gaiļezers, Dzimtene), gan ārpus Rīgas, piemēram SAC "Stūrīši", kas atrodas 119 km attālumā no Rīgas un abos virzienos aizņem apmēram trīs stundas mobilās brigādes darbu, lai tur nogādātu klientu. Vai piemēram, pansionāts "Rauda", kas atrodas stundas braucienā no Rīgas.

Mobilā brigāde nogādā arī klientus no/uz Rīgas 1.slimnīcas īslaicīgās sociālās aprūpes (turpmāk ĪSA) nodaļu. Šie klienti ir Rīgas Patversmes klienti, gan no sieviešu, gan no vīriešu patversmes, gan klienti, kuriem pēc pakalpojuma saņemšanas nav dzīves vietas, kur atgriezties. Liela daļa no šiem klientiem ir ar kustību traucējumiem, kas prasa laiku, lai nogādātu klientus no punkta A uz punktu B. Te iesaistās visa mobilās brigādes komanda, arī sociālais aprūpētājs un šoferis.

2015.gadā Mobilā brigāde transportēja klientus no Rīgas slimnīcām uz patversmēm, bet 2016.gadā tika pieņemts lēmums to vairs nedarīt, sakarā ar lielu slodzi ziemas periodā, kad ir pastiprināta visu iesaistīto dienestu un institūciju iesaiste bezpajumtnieku apsekošanā, lai pasargātu no nosalšanas briesmām. Šobrīd slimnīcas pašas transportē vai izmanto Rīgas Pašvaldības policijas palīdzību. Šobrīd ir palicis RAKUS Tuberkulozes un plaušu slimību centrs, kur ārstējas patversmju klienti.

Pēc sniegtās informācijas, brigāde ikdienu brauc apmēram 100 kilometrus (mēnesī nobraukums ir apmēram trīs tūkstoši kilometri). Ir grūti aprēķināt, cik institūcijas un kur tiek apmeklētas, jo katru dienu dienas plānojums atšķiras, kā arī atšķiras rajoni, kuri tiek apsekoti. Mobilitātes kartē ar sarkanām bultām atzīmēts autores līdzdalība vienas dienas izbraucienā ar mobilo brigādi 2017.gada 01.martā. Sākuma punkts Rīga, Katoļu iela 57 – Dienas Centrs

⁵ Turpmāk SAC

bezpajumtniekiem, pulksten 10.00. Mobilās brigādes komanda: sociālais darbinieks, aprūpētājs, šoferis. Veicamie uzdevumi:

1. Nogādā patversmes klientu uz Gaiļezera slimnīcu, iespējams uz hospitalizāciju;
2. Klientu apsekošana faktiskajā dzīvesvietā – dārza būdās un šķūnīšos;
3. Trīs klientu transportēšana no Rīgas 1.slimnīcas Īslaicīgās Sociālās Aprūpes (sociālajām gultām) uz Rīgas Sieviešu patversmi;
4. Sanāksmes (rīcības plāns bezpajumtniekiem) apmeklējums – Rīga, Tvaika ielā 2, sieviešu patversmē

Tika apsektas dārza būdas Gulbju ielā. Diemžēl durvis bija slēgtas, klients uz vietas neesot bijis.

Tālāk autore devās uz Ziepiņkalna dārziņu rajonu (Ozolciema iela), kur dzīvo vīrs ar sievu. Diemžēl, ierodoties, klientus nesastopam. Dārza mājiņas pilnas ar atkritumiem, visapkārt mētājas atkritumu kalni. Visās “ telpās” ir drēbju/mantu krāvumi. Klientiem ir pieejamas arī āra labierīcības. Blakus mājai mētājas neatvērti konservi (gurķi, pupiņas). Ir redzama dārza būdiņa, kur nesen nodegusi. Rajonos , kur ir dārza mājiņas, tās tiek bieži “ nokurinātas”, tad klienti pārvācas uz citu, blakus esošu mājiņu. Klienti, kas dzīvo konkrētos rajonos, tur arī pārsvarā uzturas.

Kā pēdējais tika apsektas šķūnis Bāriņu ielā, Āgenskalna rajonā, šķūnī nr. 36 dzīvoja pāris – vīrs ar sievu, kuri tika izlikti no blakus esošas mājas par parādiem, kā rezultātā dzīvoja šķūnī zem vairāku segu kārtas. Visi šķūņi ir slēgti – tur vairs neviens nedzīvo. Pēcpusdienā šķūnīša iedzīvotāju satiekam Rīgas patversmē sievietēm, Eiženijas ielā 1, pēc klientes vārdiem , viņas vīrs 2016.gada 27.decembrī ir nomiris, un viņa tagad dzīvo patversmē.

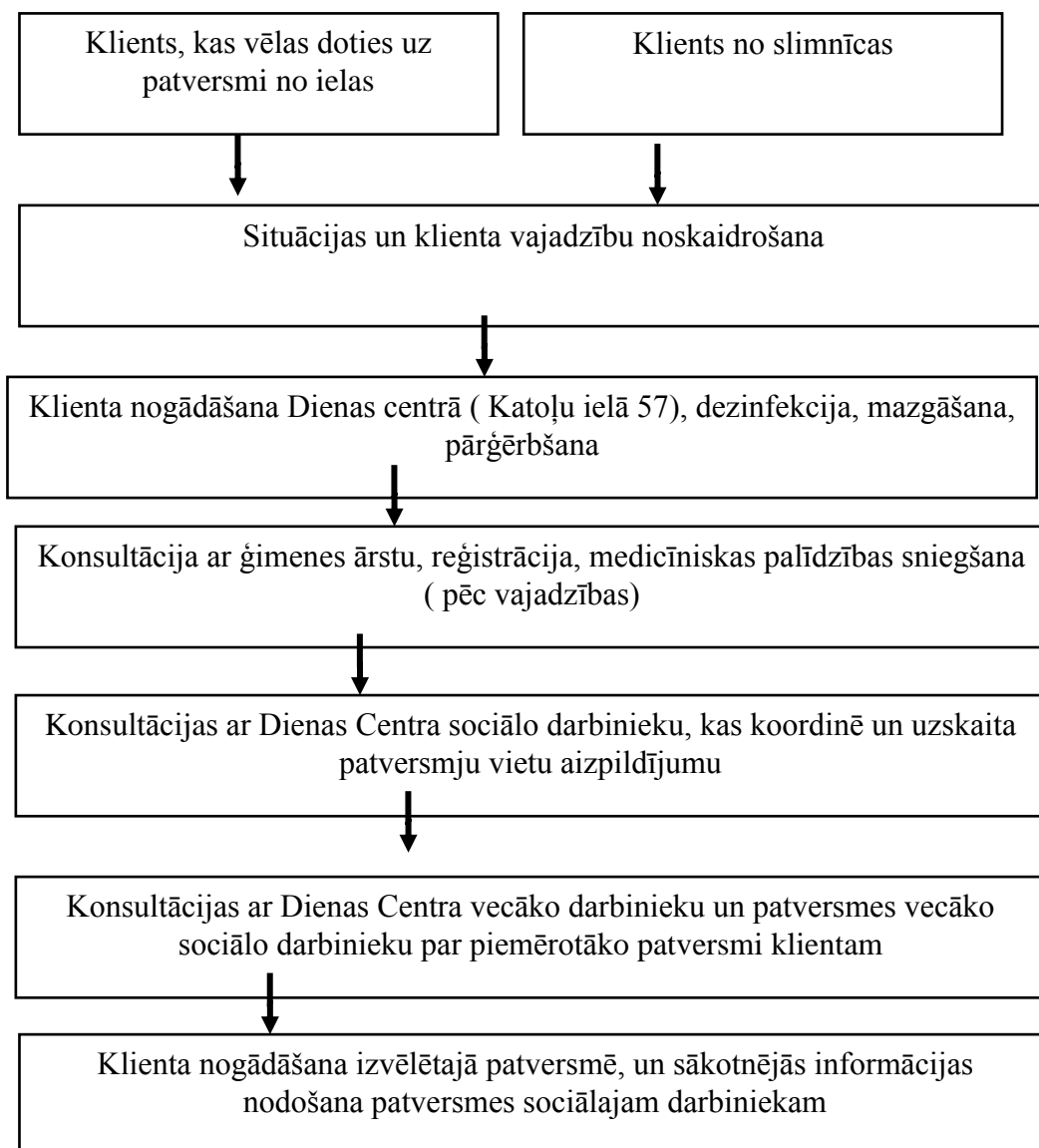
Pēc darbinieku vārdiem, ar katru gadu paliek arvien vairāk bezpajumtnieku ar ļoti sliktu veselības stāvokli. Katru gadu palielinās klientu skaits, kas tiek pārvesti uz pansionātiem.

Ziemas laikā klientiem , kas dzīvo nepiemērotos mājokļos mobilā brigāde ved klientiem segas, siltās drēbes, tēju/karsto ūdeni.

Ar sarkanām bultām autore attēloja savu līdzdalību mobilā brigādes ikdienas darbā. Savukārt, ar zilu krāsu ir attēlots biežāk veiktais maršruts, kur, piemēram, ir saņemts zvans par bezpajumtnieku kādā no kāpņu telpām. Mobilā brigāde dodas uz turieni, ja klients ir ar mieru doties uz kādu no patversmēm, attiecīgi vīrieši uz Maskavas ielu 208 un sievietes uz Eiženijas ielu 1. Pirms došanās uz patversmi klients tiek nogādāts uz Dienas Centru, kā noslēdzošais etaps ir došanās uz kādu no patversmēm.

2010.gadā tika izstrādāta mobilās brigādes darba procesa shēma, kuru sagatavoja mobilās brigādes sociālā darbiniece Aija Grosa, kas attēlo tipisko klienta ceļu no savas dzīves

vietas uz patversmi. Un attiecīgi pēc patversmes ir vairākas iespējas, kur tālāk nokļūst klients, piemēram, pansionāti, īslaicīgās sociālās aprūpes pakalpojums, sociālie dzīvokļi vai arī pastāvīgas dzīvesvietas – īres istabas, dzīvokļi, kopmītnes

4.2.att. Mobilās brigādes darba procesa shēma

Avots: Autores veidots pēc ielu mobilās brigādes sniegtās dokumentācijas

Mobilajai brigādei dienas ir sadalītas izbraukumos pa rajoniem, apsekojot jau zināmos klientus, klientus, par kuriem ziņo sabiedrība, zvanot uz mobilās brigādes telefonu, kā arī pa ceļam esošos bezpajumtniekus, kurus satiek. Lielākā daļa nevēlas “tikt glābti”, viņus aizved uz patversmi un jau drīz vien nākošajā dienā vai tajā pašā vakarā viņi dodas atpakaļ uz savām ierastajām dzīvesvietām – dārza būdas, šķūņi, garāžas. To apliecina fakts, ka ir daži klienti, kuri tiek apsekoti vairākas reizes, tikai dažādās atrašanās vietās. Mobilajai brigādei ir izstrādāti maršruti katrai darba dienai. Procesu shēma papildina mobilitātes karti, parādot standarta darbības, ko veic mobilā brigāde darbā ar bezpajumtniekiem.

Mobilās brigādes maršrutu sadalījums

Pirmdiena	Otrdiena	Trešdiena	Ceturtdiena	Piektdiena
Latgales priekšpilsēta	Kurzemes rajons	Zemgales priekšpilsēta	Ziemeļu rajons	Vidzemes priekšpilsēta
Ķengarags Šķirotava Rumbula Centrāltirgus Autoosta Centrālā dzelzceļa stacija Latgalītes tirgus	Bolderāja Daugavgrīva Voleri Biķermuiža Iļģuciems Daugavgrīvas šoseja	Āgenskalns Zasulauks Ziepniekkalns Bišumuiža Šampēteris	Mangaļsala Vecdaugava Vecmīlgrāvis Jaunmīlgrāvis Sarkandaugava	Teika Jugla Mežciems Bergī Čiekurkalns Biķernieku mežs

Avots: autores veidots pēc mobilās brigādes sniegtās informācijas

Augstākminētais saraksts ir aptuvenās vietas, ja ir zināms konkrēts klients, kurš atrodas kādā no Rīgas priekšpilsētām, tad sarakstam ir pievienotas konkrētas adrese, kuras tiek periodiski apsekotas, kā arī, ja tiek konstatētas jaunas pulcēšanās vietas, tās arī tiek iekļautas attiecīgā rajona apsekošanās.

Atbalsta un resursu centra “DIA+LOGS” mobilā brigāde. Autore iekļāva konkrēto mobilo brigādi, jo tā daļēji saistās ar mērķa grupu, kā arī tā ir otra mobilā brigāde, kas darbojas Rīgā, tāpēc autorei bija nepieciešams noskaidrot, kā tiek veikts ielu sociālais darbs, kā tiek veidots kontakts ar klientiem. Tā, kā mobilajā brigādē strādā sociālais darbinieks, ir svarīgi novērtēt, kas ir līdzīgs un kas atšķirīgs darbā ar bezpajumtniekiem un citām mērķa grupām, tāpēc pētījumā tika iekļauta arī šī mobilā brigāde.

Katru dienu mobilā brigāde izbrauc konkrētu maršrutu, pirmdienās Jugla, Purvciems, Pļavnieki, otrdienās Latgales priekšpilsēta, trešdienās Āgenskalns, Torņkalns, Ziepniekkalns, ceturtdienās Iļģuciems, Bolderāja, piektdienās Sarkandaugava, Vecmīlgrāvis un Čiekurkalns. Lai uzzinātu precīzus laikus un mobilā busa pieturvietas katrā rajonā, ir iespēja zvanīt uz nr.: +37127004493.

Autore piedalījās viena vakara mobilā busa izbraucienā Latgales priekšpilsētā. Laiks- no pulksten 16:30 līdz pulksten 18:30. Laikapstākļi – sniegputenis. Pēc sociālā darbinieka sniegtās informācijas, laikapstākļi ir viens no klientu skaita rādītājiem. Laikapstākļu ietekmē klientu nav daudz, vidēji ir 10 līdz 20 klienti.

Mobilās brigādes sastāvs: sociālais darbinieks, medmāsa un šoferis

Katrai dienai ir izstrādāts konkrēts maršruts, kurā dodas. Pa ceļam, zvanot, tiek apzināti klienti, kam būtu nepieciešams DIA+LOGA busa pakalpojumi, piemēram, šļirces, prezervatīvi, alkohola salvetes, HIV ekspres testi, konsultācijas. Klientu loks, kas dzīvo konkrētās dienas rajona ietvaros. Ja klients ir nomainījis dzīvesvietu, bet ir neieciešams šis pakalpojums, tad šī informācija tiek piefiksēta. Klientu datu bāze ir izveidojies gadiem ejot. Visi klienti ir anonīmi, ir reizes, kad maina savus pseidonīmus, citi nokļūst ieslodzījuma vietās, citi nomirst. Lielāko daļu klientu nevar sazvanīt, jo telefoni ir izslēgti, vai numuri vairs neeksistē. Bija sazvanīti vairāki klienti, kuriem nav nekas nepieciešams no mobilās brigādes.

Sākumpunkts pulksten 16:30 Dzirnavu ielā 135, pirmā pieturvieta Rumbula, kur satiekam klienti, kura saņem šļirces, prezervatīvus un alkohola salvetes- informē, ka dalīsies ar draudzeni. Viss tiek izsniegts no mašīnas. Kliente atpazīst mobilo brigādi, izturas draudzīgi, ir komunikabla.

Nākamā pietura Prūšu iela 25A, kopmītnes, kur autore ieradās pulksten 17:30, tur kādas 20 min ir gaidīšanas laiks, jo šajā adresē ir vairāki klienti. Dažus sazvanīt nav iespējams, kāds ir nomainījis dzīvesvietu. Klientu nav, nākamā pietura Krāslavas un Spīdolas ielas stūris, pulksten 18:00, kur gaida kliente, kura iepriekš minētajā adresē saņem šļirces, salvetes un prezervatīvus.

Pulksten 18:10 autore dodas uz Dzirnavu Gogoļa ielas stūrī. Klientes vīrs saņem prezervatīvus, šļirces, salvetes.

Pulksten 18:20 pēdējā pietura Lienes iela, kur transports arī stāv un gaida iespējamus klientus.

Pēc tam, ja kāds no nesazvanītajiem klientiem atzvana, mobilā brigāde dodas uz adresi rajona ietvaros.

Visi klienti draudzīgi, atpazīst DIA+LOGA transportu, darbiniekus, ir zinoši par iespējamajiem pakalpojumiem, kurus viņi var saņemt.

Konkrētajā izbraucienā ar mobilo brigādi netika sniegta neviena konsultācija, tikai šļirču, prezervatīvu un salvešu dalīšana, kam tas ir nepieciešams. Sarunā ar sociālo darbinieku tika noskaidrots, ka konsultācijas tiek sniegtas gan par sociālo palīdzību, piemēram, sociālo pabalstu saņemšanas kārtība, dokumentu noformēšana un citi jautājumi

Mēnesis		Gads/Pakalpojums											
		JAN	FEB	MAR	APR	MAI	JUN	JUL	AUG	SEP	OKT	NOV	DEC
2016	Konsultācijas	142	107	89	115	102	88	92	138	98	100	110	108
	Saņemtie zvani	127	113	110	120	97	67	63	100	111	97	115	90
	Patversmē/ārstniecības iestādēs nogādātās personas	82	62	61	47	52	28	42	63	70	27	58	37

4.2.tabula
Sezonālā diagramma 2016.gadam

Avots- ielu mobilās brigādes sniegtā informācija

Sezonālā diagramma parāda, ka vismazākais noslogojums ir jūnija mēnesī, savukārt, vislielākais noslogojums ir janvāra mēnesī. Kā uzsvēra mobilās brigādes sociālā darbiniece – visu sniegto pakalpojumu skaits ir atkarīgs no laikapstākļiem. Tad kā papildus kritērijs būtu jāņem konkrētā mēneša laikapstākļi, kas ir arī saistāms ar patversmēs esošo klientu skaitu, policijas nogādāto klientu skaitu, kā arī sabiedrības līdzdalību un mobilās brigādes informēšanu.

Katru gadu Rīgas Domes Labklājības Departaments⁶ aicina ziņot par personām, kas atrodas uz ielas ziemas apstākļos, tomēr dotā diagramma neuzrāda strauju saņemto zvanu skaitu, kas varētu liecināt par sabiedrības atturīgumu un nevēlēšanos iesaistīties bezpajumtniecības problēmas risināšanā. Dotā informācija nesniedz arī detalizētāku raksturojumu par zvanu veicējiem, vai tie ir sabiedrības locekļi, dažādas institūcijas, piemēram, patversmes, policija, slimnīcas.

⁶ Turpmāk LD

Autore uzskata, ka mobilās brigādes ikdienas darba efektivitāti varētu atbilstināt mobilās aplikācijas izveide, kur iedzīvotāji varētu ziņot par personām uz ielas, ar koordināšu palīdzību atzīmētu precīzu atrašanās vietu ar iespēju atzīmēt komentāru ar noderīgu informāciju sociālajiem darbiniekiem, piemēram, informācija, par iespējamo alkohola lietošanu vai mājdzīvnieku esamību.

Arī samazinot patversmē/ārstniecības iestādē nogādātās personas, ir iespēja uzlabot mobilās brigādes efektivitāti. To var panākt, ja pansionāti personāls brauktu pakal klientiem, kuriem piešķirts šis pakalpojums.

Mēnesī ir vidēji 20 darba dienas, tad ik dienas tiek sniegtas apmēram vidēji piecas konsultācijas dienā, saņemti pieci telefon zvani un transportētas trīs personas, ko nodrošina viena mobilā brigāde ielu darbam ar bezpajumtniekiem. Kas liecina, ka sociālajam darbiniekam ir jābalansē starp kontaktu uzturēšanu, saskarsmes veidošanu un preventīvo darbu.

Jau 2008.gadā LD gada grāmatā kā viens no mērķiem tika izvirzīts – paplašināt Rīgas pašvaldības patversmes struktūrvienības “ Mobilā brigāde” darbam ar bezpajumtniekiem” darbību, jo ir nepieciešams noskaidrot katra klienta situāciju, vajadzības un problēmas, informēt par iespējamo palīdzību, tās saņemšanas vietām un procedūru, kā arī motivēt personas risināt savas sociālās problēmas un sniegts adekvātu atbalstu klienta situācijai un vajadzībām (LD, 2008, 51).

4.2. Intervijas ar bezpajumtniekiem patversmēs un ārpus tām

Ielu sociālais darba nepieciešamība. Maģistra darba mērķis ir izpētīt ielu sociālo darbu ar bezpajumtniekiem Rīgā , tāpēc intervijās ar bezpajumtniekiem uzsvars tika likts uz ielu sociālo darbu un sociālajiem darbiniekiem.

Vairāki no intervētajiem respondentiem bija tikušies ar mobilo brigādi dažādos veidos – gan satiekoties ar mobilās brigādes sociālo darbinieci savā dzīvesvietā un patversmē, gan izmantojot transporta pakalpojumus, kad persona tika pārvesta no medicīnas iestādes uz patversmi, gan ziemā saņemot ziemas segas un siltu tēju. Iepriekš uzskaitītās funkcijas ir tās, ar kurām nodarbojas mobilā brigāde ielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem Rīgā.

Respondentei E tikšanās ar mobilās brigādes sociālo darbinieci bija pirmā tikšanās ar sociālo darbinieci:

“Pirmo reizi es tikos ar sociālo darbinieku tad, kad , Māri aizveda sociālā darbiniece ar busiku.” (RE).

Mobilā brigāde pārvietojas ar baltu mikro autobusu, kas kalpo kā atpazīšanas zīme. Pēc autores domām daudzi noteikti nezina nosaukumu – mobilā brigāde – bet

transportlīdzeklis ir tas, kas ļauj intervijās saprast, par ko runā respondenti. Pastāv iespējamība, ka respondenti nezina, ka mobilajā brigādē ir sociālais darbinieks, bet tas, kad brigādes sastāvā ir divi vīrieši un viena sieviete, ļauj pēc intervijām atpazīt sociālo darbinieci.

Savukārt, respondente A izstāstīja, kā viņai ziemas periodā tika sniegta palīdzība ar segu nodrošināšanu, kā arī sociālā darbiniece viņu apmeklēja vairākas reizes (konkrēti tika minētas trīs reizes, kas tika apmeklētas garāžas, kur uzturējās kliente:

“Neko nevaru teikt. Bija sociālie darbinieki, kad vēl biju garāžās. Uz ofisu jau nē. Uz ofisu viņi tak nenāks. Bet garāžās viņi jau brauca visādus padomus dot. Vienu reizi bija atveduši. Vot viņa mani tagad atcerējās, vienreiz mēs Jums lupatas vedām. Es saku: “Jā, ziemā! Gultas pārklājus, tos plānos. Kam viņi vajadzīgi? Es jau tad teicu: “Nu nē, mēs taču viņu vedīsim uz konteineriem”(RA).

Pieminētā respondente sīkāk raksturoja vienu no tikšanās reizēm:

“Nu kā.. Kā Jūs dzīvojat? Nu tas ir gandrīz vai tā “Ai, ai, ai, kā tad tā! Kā tu vari?” Padzīvo tu arī tā un arī varēsi. Dikti gudri jautājumi, varēt teikt, ka viņa no gaisa nokritusi. Tādu kā es ir simts un viens. Vienkārši tās garāžas, tur varēja piebraukt. Tā, kas tagad strādā uz mobilo mašīnu, es esmu aizmirsusi, kā viņu sauc. Tas ir kādi gadi pieci, seši atpakaļ. Bija garāžas,. “Kā mēs Jums varētu palīdzēt?” “Un es saku: “Kā Jūs varētu palīdzēt?” “. “Nu varbūt ar padomu?” Es sāku smieties. Ar padomu viņi man palīdzēs. Tu man pasaki- nāc uz patversmi, es pat nezināju, ka ir dzīvokļu rinda, kas ir sociālie vai ...Ar padomu viņi man palīdzēs. “Ko jūs domājat par zupas virtuvēm?” es saku:” Lūdzu, pasakiet, kur Purvciemā ir?” Purvciemā bezmaksas tualetes nav, kur vēl zupas virtuve”(RA).

Pēc iepriekš minētā citāta var secināt, ka personām bez noteiktas dzīves vietas neatbalsta apdomu došanu, ir nepieciešama informācija par sociālo palīdzību, kā arī nepieciešams teritoriāli aptvert Rīgas pilsētu ar pakalpojumiem mērķa grupai. Jo pieminētās zupas virtuves šobrīd atrodas Pārdaugavā, Ķengaragā, Centrā, Bolderājā un Sarkandaugavā, Juglā un Ziepniekkalnā.

Bezpakumtņieku kontakti ar sociālajiem darbiniekiem. Šajā nodaļā tiks raksturots, kāds respondentiem bija kontakts ar sociālajiem darbiniekiem, pārrunātie sarunu temati, vai respondenti vēlētos tikties atkārtoti.

Visi respondenti ir tikušies ar patversmju sociālajiem darbiniekiem, kur tika risināti tādi jautājumi kā nenokārtoti dokumenti, rinda uz sociālajiem dzīvokļiem, trūcīgas personas statuss, invaliditātes noformēšana, palīdzība slimnīcas rēķina apmaksā, pensijas formēšana, firmu likvidēšana, palīdzība darba atrašanā, patversmes pakalpojuma nodrošināšana, vienā gadījumā respondents piedalījās patversmes līdzdarbības pasākumos, lai varētu uzturēties dienas laikā (kartupeļu mizošana), kā arī parādījās sociālo darbinieku iesaiste personīgā palīdzībā darba vietas meklējumus un finansiālā atbalstā bērnu organizēšanā:

“Zilajā Krustā, kad es tur biju, pie sociālās darbinieces Ritas, viņa mani iekārtoja, viņa tad bija bērnu rehabilitācijas centrā par priekšnieci, tur viņa mani iekārtoja par sētnieku. Tad es zīmēju viņas bērniem, tiem slimiem bērniem tādas kā mozaīkas, lai viņi var

krāsot. Zini, cik daudz es sazīmēju!? Es vienkārši nemāku sēdēt mierā, kaut kas ir jādara. Ir jādara, savādāk..” (RB)

“Tik tiešām, cepuri nost. Ilona man toreiz, ja nemaldos, 300 latus ziedoja, un es apglabāju brāli, godam, kā saka. Tiešām- cepuri nost Ilonas priekšā “ (RB).

Intervijās parādās tipiskākās problēmas, ar ko saskaras gan personas bez dzīves vietas, gan sociālie darbinieki darbam ar bezpajumtniekiem, ne tikai ar tiem, kas dzīvo nepiemērotos mājokļos, bet arī tiem, kuri ilgstoši uzturas patversmē vai izmanto citu institūciju pakalpojumus, piemēram, īslaicīgās uzturēšanās mītnes pakalpojumu.

Visi respondenti par patversmju sociālajiem darbiniekiem izteicās tikai pozitīvi, ir atzinuši, ka sociālie darbinieki ir laipni, ir ļoti labi, ir pierasts pie viņiem, nāk pretī, palīdzējuši atrisināt problēmas, ka nav nekādu konfliktu, un nav nekādu pretenziju pret viņiem. Kā arī visiem respondentiem patika sarunas ar sociālajiem darbiniekiem.

“Tā, ka es neko... kā te daudzi izsakās, ka sociālie jau neko nepalīdz! Tā nav, palīdz, tiešām palīdz, ja redz, ka cilvēks ir normāls. Ja cilvēks dzerās un neko nedara- kāds tolks viņam palīdzēt? Ja ar vārdiem viņš saka vienu, bet ar darbiem – pavisam ko citu“ (RB).

Tie respondenti, kur nav tikušies ar mobilās brigādes sociālo darbiniece, ārpus patversmes respondenti nav tikušies ar speciālistiem, piemēram, sociālajā dienestā vai dienas centrā. Viens respondents ir ticis ar cietuma sociālo darbinieci ar mērķi palīdzēt atrast dzīvesvietu pēc atbrīvošanās no ieslodzījuma vietas, respondentam tika piedāvāta Zilā Krusta patversme, kur klients arī uzturējās.

Uz jautājumu, vai gribētu tikties vēl, respondentu viedokļi dalījās, bet tas ir saistāms ar respondentu iepriekšējo pieredzi sociālo problēmu risināšanā, kā arī šī respondente 9 gadus atradās rindā uz sociālo dzīvokli, un viņa ir nogurusī no institūciju apmeklējumiem un dokumentu kārtošanas:

“Es 9 gadus stāvēju rindā, skraidīju riņķī, man viss apnika. Nav daudz palicis dzīvot. Gadi, gadi...” (RD)

“Man tagad neko nevajag. Es negribu tikties. Viņi ir labi, es taču saku, ka viņi ir labi. Taču gada viss...Man neko nevajag” (RD).

Respondents C izteica vēlmi labāk nesatīties ar sociālo darbinieku atkārtoti, kas varētu liecināt, ka tas liecina, ka ir problēmas, kas jārisina, un ka dzīves vieta ir patversme:

“Oi, labāk nevajag, man pašlaik viss labi” (RC).

Visi respondenti atzina, ka vislabākā vieta, kur tikties ar sociālo darbinieku personām bez noteiktas dzīvesvietas ir tieši patversmes, kurā paši bija uzturējušies. Neviens respondents neizteica domu, ka varētu tikties ar sociālo darbinieku personas dzīves vietā, kā to dara, piemēram, mobilā brigāde. Tas varētu būt saistīts ar to, ka, atrodoties patversmē, respondenti

ir tikušies biežāk ar sociālo darbinieku, pie kura jau ir pierasts un arī ar to, ka daļa respondentu nav tikusies ar mobilās brigādes sociālo darbinieci. Respondente E pieļāva domu, ja sociālais darbinieks strādātu ar klientiem viņu dzīve vietā, tad būtu iespēja iegūt informāciju, kuras viņai nebija. Respondents C pat izteica ideju, ka ir nepieciešams sociālā darbinieka telefona numurs, kuru iepriekš sazvanot, būtu iespējams tikties ar viņu jebkurā vietā, lai iegūtu nepieciešamo informāciju. Respondente A izteica ierosinājumu rīkot sapulces, kurās piedalās sociālie darbinieki un personas bez noteiktas dzīves vietas:

“Ja ir tāda sociālā māja, nu kaut vai reizi mēnesī, lai atbrauc tie sociālie darbinieki un iztaisa tādu, kas grib satikties un papļāpāt. Kaut vai pie tējas tases vai ...es neteikšu pie glāzītes. Bet nu, es nezinu, ir taču tādas iedzīvotāju mājas vienkārši, kur iedzīvotāji – viņi salasās bars un tad atbrauc laikam no namu pārvaldes, un tad viņi visu dod vaļā – tas nav tā, tas nav šitā, par to paldies, par to nevajag paldies. Vai arī, teiksim, trepes, nu kaut kas tur jāizdara, samet pa kapeikām un dabūn vēl cilvēku, kas to izdara. Viņiem ir tāda kā mājas sapulce. Un tā varētu arī ar sociālajiem darbiniekiem. Tas būtu ļoti labi, lai nav šitā – es to varu teikt, vai es to nevaru teikt”(RA).

Tas pats attiecas arī uz sociālo palīdzību. Respondenti meklē sociālo palīdzību patversmēs vai pie patversmju sociālajiem darbiniekiem, kad tas ir nepieciešams, arī tad, kad neuzturas patversmē, lai, piemēram, saņemtu nosūtījumu uz dienas centru vai arī uzzina nepieciešamo informāciju no cilvēkiem.

Bezpajumtnieku ceļš uz patversmi.

Patversmē bezpajumtnieki nonāk pēc kontakta vai nu ar mobilo brigādi pēc informācijas saņemšana, vai ar policiju, vai neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta brigādi, vai arī ierodoties paši.

Sākoties vasaras sezonai, ir samazināts vietu skaits patversmēs, kā arī darba laiks, ko nosaka Rīgas domes rīcības plāns "Palīdzības sniegšana bezpajumtniekiem nelabvēlīgos laika apstākļos Rīgā" par palīdzību pilsētas bezpajumtniekiem nelabvēlīgos laika apstākļos, kad vasaras periodā no 1.maija līdz 30.septembrim nakts patversmes darba laiks ir no plkst. 20.00 līdz plkst.07.00, no 1.oktobra līdz 31.oktobrim un no 2.marta līdz 30.aprīlim darba laiks no plkst.18.00 līdz plkst.08.00, no 1.novembra līdz 1.martam ir pagarināts laiks nakts patversmēs no plkst.17.00 līdz plkst.09.00, kā arī ir palielināts vietu skaits nakts patversmēs. Papildus no 1.oktobra līdz 30.aprīlim, ja pēc Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centra sniegtās informācijas plkst. 8.00 āra gaisa temperatūra ir zemāka par -10 °C vai ja āra gaisa temperatūra ir zemāka par 0 °C un vēja ātrums ir lielāks par 10 m/s, tad nakts patversmes darbojas vidu diennakti (Labklājības Departaments).

Rīgā darbojas septiņas patversmes. Gaiziņa ielas patversmes pakalpojuma saņēmēji ir gan sievietes, gan vīrieši, bet pamatā tā ir vīriešu patversme, kur sievietes tiek pieņemtas, ja

tās tiek nogādātas ar pašvaldības policiju, mobilo brigādi vai slimnīcu transportu. 2016.gadā patversmes pakalpojumu izmantoja 351 sieviete un 2688 vīrieši (LSK nepublic.dati). Sievietes var būt gan alkohola stāvoklī, gan krīzes situācijā, kad nākošajā dienā tiek risināts par klientes nogādāšanu kādā no sieviešu patversmēm vai palīdzības sniegšana, lai kliente nonāk savā dzīves vietā, ja kliente ir ieradies no citas pašvaldības un ir dzīves vieta, uz kuru atgriezties.

Respondente A, E un B tika intervēti, kad viņi atradās patversmē (šobrīd viņi visi vairs tur neuzturas), bet pirms tam attiecīgi dzīvoja teltī, šķūnītī un dārza mājiņā, savukārt, respondenti D un C šobrīd dzīvo dārza mājiņās, bet pirms tam ir dzīvojuši mežā, citā dārziņā un darba vietā. 3 respondentiem bija vai ir mājdzīvnieki – suņi vai kaķi, vai abi.

“Suns man...13.aprīlī viņam būtu 15 gadi, pus kaukāzietis- nu jestj takaja priroda dovoljna redkaja. Pus kaukāzietis. Es 15.decembrī salauzu kāju, mani aizveda, suns mani meklēja. Un viņš manā teltī, ir tāds ļoti pazīstams cilvēks, 19 gadus pazīstams, kas aizgāju uz to manu telti, ka uzzināja jau. Un mans mopsītis no 1.uz 2. Janvāri...viņš no rīta saka: “Nē, es tagad čučāšu pavisam”. Nomira...Ne ka viņš tur badā, nē, viņš vienkārši. Viņš vecs. Kad amputēja kājai pirkstus, viņš divas nedēļas bija skraidījis apkārt, neēda neko, neko ne no viena neņem. Nu, suns ir suns“(RA).

“Es gribēju suni, bet nē – problēmas. Kaķis gultā apguļas, vēl siltāk. A suni? kur tad suni paņems gultā?“(RC).

Rīgā nevienā patversmē netiek uzņemti klienti ar **mājdzīvniekiem**. Autore uzskata, ja mājdzīvnieku esamība, ir viens no faktoriem, kāpēc personas nedodas uz patversmi, jo nav zināms, kas notiks ar viņu mājdzīvniekiem – vai nu viņi tiks nogādāti kādā no dzīvnieku patversmēm vai arī vienkārši paliks uz ielas.

Respondente E dzīvoja šķūnītī kopā ar vīru, kas bija par iemeslu tam, ka respondente nedzīvoja patversmē, kā arī tas, ka viņi dzīvoja savas ilgstošās dzīves vietas šķūnītī, kur bija pazīstami visi mājas iedzīvotāji, kas palīdzēja. Pārējie dzīvoja vai dzīvo vieni paši.

“Es nevaru vīru pamest. Tikai tāpēc. 24 gadi- es zina, kā viņš iet, ko un kā viņš jūtas, un te es viņu pamestu. Es vienkārši, es to nevarēju. Pēc tam, saprotams, kad viņa vairāk nav, tad es uz šejieni arī atbraucu.

Vīta tiek no darba, nes maizi – nu kā, virtuvē strādā. Še- te ir zupa, te ir tas. Vienkāršu. Ūdeni vajag. Visi palīdzēja“(RE).

Ilgākais laiks, kad respondents ir dzīvojis nepiemēroties apstākļos ir 20 gadi un mazākais periods ir 3 mēneši. Katram no viņiem ir savs stāsts, kā viņi ir nokļuvuši patversmē - atrašanās ieslodzījuma vietā, darba vietas zaudēšana, nespēja samaksāt par dzīves vietu, izlikšana no dzīves vietas (saimnieka mājas pārdošana).

Vienā no intervijām parādās fakts, ka personām, kas ir bez pastāvīgas dzīves vietas vai ir ar veselības problēmām, ir grūtības atrast oficiālu darbu:

“Nu cik es esmu gājis, daudzās vietās esmu gājis un meklējis, bet nekur negrib mani ņemt- klibu. Tāda attieksme, ka mēs nekur neesam vajadzīgi, tāpēc es saku – es braukāju ar riteni, un pats meklēju darbu. Te tirgū, Baltkrievijas mēbelēs, Marina – pārdevēja, viņai internets, viņa sameklē kādu darbiņu. Man ir telefons, es viņu satieku, viņa man pasaku- tur, tu un tur. Tas arī daudz” (RB).

Tāpēc respondenti strādā neoficiāli par samaksu naudā vai par siltām pusdienām, drēbēm:

“A pēc avārijas man bija kāja beigta, tad es sāku braukāt ar riteni un sāku halturēt pats. Darīju haltūras darbus” (RB).

“Oi, es strādāju, man pilna būda, re kur vēl karājas ārā, nav kur likt. Nu ja dod, tad vajag ņemt, citādi nākošreiz vairs nedos.”

“viņa nevarēja paiet, es viņai gatavoju ēstu, pat drēbes mazgāju” (RC).

Kad persona nonāk patversmē, bieži vien viņām nav deklarētās dzīves vietas. Lai risinātu sociālās problēmas un varētu tikt piešķirti sociālie pakalpojumi, ir nepieciešama deklarācija Rīgas pašvaldībā, tāpēc patversmes deklarē klientus pie sevis. Autore ir novērojusi, ka darba devēji nelabprāt uzsāk darba attiecības ar personām, kurām deklarētā dzīves vietas adrese ir patversme vai, savukārt, pieprasa, lai iespējamais darba ņēmējs piedeklarē savu dzīves vietu, kas sagādā grūtības, jo personām nav kur deklarēties, vai arī nav tiesiska pamata, vai nav personu apliecinoša dokumenta.

Visi intervētie respondenti ir uzturējušies patversmē. Respondenti uzturējās patversmēs vairākkārtīgi. Intervētās sievietes izmantoja sieviešu patversmes Eiženijas ielā 1 pakalpojumus, savukārt, vīrieši izmantoja gan Rīgas pašvaldības patversmes Maskavas ielā 208, Evaņģēlisko kristiešu draudzes Zilais Krusts dibinātās patversmes Mazjumpravas ielā 8 un LSK patversmes Gaiziņa ielā 7 pakalpojumus. Respondente A ir bijusi gan Eiženijas ielā, gan Gaiziņa ielā. Vienā no intervijām tika pieminēta SIA “V.E.L.G.” patversme Kartupeļu ielā 8, taču klients tur netika uzņemts:

“Man Kartupeļos pateica- “mums ar riteni tevi nav kur likt”. Ā...un vēl pateica, vai nu viņai nebija garīgais, tāda sieviete mella- “mēs invalīdus neņemam!” (RB).

Pēc autore domām tas nevarētu būt saistīts ar respondentu atrašanās vietām, jo, piemēram, augstāk minētais Respondents B uzturējās arī Bišumuižas dārziņos, kur tuvākā patversme ir Kartupeļu ielā 8. Vai, piemēram, respondente A uzturējās Purvciema rajonā, kur teritoriāli tuvākā patversme ir biedrības “PINS” nakts patversme sievietēm Aptiekas ielā 1, k-5. Tas varētu būt saistāms ar sezonu, diennakts laiku, kad ir nepieciešams pakalpojums, kā arī, vai personu uz patversmi nogādā pašvaldības policija, slimnīca vai mobilā brigāde.

Rīgā visas patversmes nedarbojas visu diennakti, kā arī ir patversmes, kuras strādā tikai sezonāli, piemēram, “PINS” nakts patversmes sievietēm darbojas ziemas periodā no

1.oktobra līdz 30.aprīlim, SIA "V.E.L.G." nakts patversme Kartupeļu ielā 8 ir slēgta no 1.maija līdz 30.septembrim (Labklājības Departaments). Šo aspektu pieminēja arī viens no respondentiem:

"Zilajā Krustā, kā parasti, vasarā met ārā. Ā, vot, pie Ritas, kad biju Zilajā Krustā, tad es, lai man ziemā nebūtu jāiet ārā (ziemā tāpat met ārā), tad es tur mizoju kartupeļus, kā saka- visu, ko darīju, sīkumus, viss, ko es varēju darīt"(RB).

Lai risinātu problēmas saistībā ar personu atrašanos alkohola reibumā Rīgas pašvaldības teritorijā, 2016.gadā tika palielināts pakalpojuma sniegšanas periods (no maija līdz decembra mēnesim) biedrības "Latvijas Sarkanais Krusts" patversme pakalpojumam diennakts režīmā Gaiziņa ielā 7, Rīgā, personām alkohola reibumā (LD gr).

LSK patversmē tiek sniegts trīs līmeņu pakalpojums, kur 1.stāvā tiek nodrošināts nakts patversmes pakalpojums krīzē nonākušām pilngadīgām personām, tai skaitā arī personām alkohola reibumā, kur klientiem ir pieejama guļvieta (matračī), viena ēdienreize, sociālā darbinieka konsultācijas, kā arī viss nepieciešamais personīgai higiēnai. 2.stāvā uzturas arī nakts patversmes klienti, kuri nelieto alkoholu un ir motivēti risināt savas sociālās problēmas. Klienti uzturas istabās ar atsevišķu gultas vietu, skapīti personīgo lietu uzglabāšanai, ir pieejamas sanitāri higiēniskās telpas, virtuve. 3.stāvā ir patversme, kur klienti paši apmaksā savu uzturēšanos sociālajā centrā „Gaiziņš”, kas ļauj uzturēties patversmē nakti vai diennakti (redcross.lv). Un attiecīgi, personai ir iespēja virzīties, piemēram, no pirmā stāva līdz trešajam, ja netiek lietots alkohols, ja tiek risinātas sociālās problēmas. Ziemas periodā ir situācijas, kad diemžēl patversme nespēj piedāvāt gultas vietas sakarā ar noslogojumu, kad klienti, kam būtu jādzīvo 2.stāvā, uzturas 1.stāvā kopā ar personām alkohola reibumā. Savukārt, Maskavas ielā 208 personas ziemas periodā uzturas trepju telpā.

Patversmes darba laika faktors atspoguļojas intervijā ar vienu no respondentēm, kura pa dienu devās atpakaļ uz savu dzīves vietas rajonu, lai paēstu pusdienas, zupas virtuvi viņa neapmeklē:

"Es tagad eju, vīrietis ar foto kameru, stāv ar mikrofonu un sociālā darbiniece." Ko tu te dari? Kāpēc tu neesi patversmē?" Es saku: "Atvaino, es gribu kādreiz paēst arī un pa dienu tur nevar palikt, kur tad es ēdīšu? Es atbraucu paēst. Nu un tālāk? Un tālāk es iešu atpakaļ, vakarā. Tā es arī neaizgāju" (RE).

Šī respondente šo problēmu attiecināja arī uz savu vīru, atbildot uz autores uzdoto jautājumu, vai viņa neparedzēja iespēju dzīvot katram savā patversmē, tajā pašā laikā sakot, ka var uzturēties patversmē visu diennakti:

"Ja viņam tur uznāktu slikti? Kas viņu tur? Ja viņš būs tai patversmē... Pa nakti viņš tur pārgulēs, a pa dienu, kur viņš ies? Un ja viņš uz ielas nokrīt? Nu? Viņiem nav tā, kā šeit, ka var pa dienu palikt" (RE).

Rīgas pašvaldības patversmē Maskavas ielā 208 ir diennakts nodaļa, kur klienti var uzturēties visu laiku, kā arī ir pieejams medicīnas personāls. Tāda respondentes nostāja varētu būt saistāma ar informācijas trūkumu un iespējamo vēlmi atgriezties savā ierastajā vidē, kā arī tikt ar vīru.

Veicot intervēšanu, autore novēroja, ka liela daļa personu, kas dzīvo uz ielas, lieto alkoholu. Piemēram, iesaistītie respondenti, kas uzturas Dailes teātra tuvumā, ierodoties norunātajā laikā, autore konstatēja, ka viņi ir smagā alkohola reibumā, kā rezultātā nebija iespējams viņus intervēt. Nointervētie respondenti paši arī atzina, ka ir lietojuši alkoholu:

“Jā, bija viens brīdis, kad es te arī “ iemetu”, kā jau saka. To jau tu pati zini. Bet tagad nemetu jau 9 mēnešus. Tā, ka paldies Dievam, , brīvs no tā. Un nemetīšu arī”(RB).

“ Bet es to zināju, man arī kaimiņiene teica – kad uznāk cilvēkam tāds , tad viņam vajag 100 gramus šņabja iedzert. Viņš vispār neko nesaprata, viņš bija tāds sazāļots, ka viņš vispār neko nesajēdz, un es uzgāju pie kaimiņienes, es saku- lai iedot man naudu, nopirku polšu un saku Jurim- bet es viņam nedošu, nes tu. Viņš aiznesa Mārim, Māris iedzēra tādu mazu glāzīti. Es saku- iedot man vēl vienu, otru es aiznesīšu. Māris aizmiga, momentā pēc tā, kad iedzēra. Izgulējās, viņš vispār neko neatcerējās- neko, kas viņam tur bija..”(RE)

“...esmu dzērusi do upada.” (RA).

Visas respondentes sievietes par patversmi izteicās vairāk negatīvi nekā pozitīvi, it sevišķi par dežurantiem, par pārējām patversmes iemītniecēm un **noteikumiem, kas jāievēro**, piemēram, attiecībā uz smēķēšanu (sievietu patversmē ir noteikti konkrēti pulksteņa laiki, kad klientes var iziet smēķēt :

“...šeit ir drausmīgi traki- ne aprūpētāju ziņā , nu labi par dežurnām es neko neteikšu, ne sociālo darbinieku ziņā- es neko nevaru sacīt, es siltumā un viss. Kolektīva ziņā – vobšem tā- te ir tagad tā – es nesaku- esmu dzērusi do upada, bet tikai tādas pašas kā šeit. Nu pa grāvjiem vārtījusies es gan neesmu. Tas nu gan ir tā. Un tagad viņa tāda fīfa- ni tak sidiš, ni tak svestiš. Vienkārši ļoti nepatīkams kontingents. Un bāž- kā lai saka- neskatās , ko kopā liek. Un vispār, kad es šeit nokļuvu, man likās, ka es esmu nokļuvusi, ja ne trako mājā, es tur neesmu bijusi, man nav ar ko salīdzināt, nu bet kaut kādā tādā iestādē “(RA) .

“...tur ir paši rupjākie dežuranti, kliez...es saprotu, ka tur dzer, ka tur vis kaut ko dara, es saskatījos to visu, es saprotu, ka viņiem netur nervi. Viņi pat var tev uzkliezt” (RD).

“pirmām kārtām , vienīgais labums ir, ka te nav cietums. Režīms te ir, pīpēt nevar iziet, te pat pēc stundām jāiet. Kur tu iesi? Vot iesi tad un tad...bet es ka paskatījos uz visu šito, man godīgi sakot...labi, ka es māku lasīt un ka ir grāmatas. Es nekā neredzu , tas ir vienīgais mierinājums. “ (RE)

Respondente A arī izteica savu viedokli par LSK patversmi Gaiziņa ielā, kur viņa tika nogādāta ar pašvaldības policijas starpniecību:

“Gaiziņa ielā bija zolīds dežurants , viņš skatās uz tiem policajiem, kur tā kušetīte, viņš man pat segu piedāvāja. Jums kāja sāp. Nu es jau paskatījos, kā tur ir , man viena

kaimiņiene no Purvciema :” O! Maijuci”. Ivetiņa vārtījās. Es paskatījos- nē, nē, nē, nē, tas nav priekš manis” (RA).

Pēc autores domām šis negatīvais viedoklis ir saistīts ar to, ka nav bijis priekšstats par patversmes pakalpojumu, ir bijušas citas gaidas, kā arī pirms patversmes personas nedzīvoja lielās cilvēku grupās, ja arī dzīvoja vairāki cilvēki kopā tad tie bija vai nu laulātie, vai jau gadiem pazīstami cilvēki, kas neradīja domstarpības un personai nevajadzēja pielāgoties, piemēram, dažādajiem raksturiem, īpatnībām. Vēl viens aspekts varētu būt, ka personu dzīves veids ir bija brīvs, bez noteikumiem vai ierobežojumiem. Viņu dienas ritms nav pakārtots nosacījumiem, kārtībai, pienākumiem vai laika grafikam un faktam, ka viņus kāds uzrauga, tāpēc saskaroties ar to patversmē, ir nepatika un pretestība. Respondente A atzina, ka vienīgais labums no patversmes ir iespēja nokārto dokumentus:

“Vienīgais labums ir dokumenti, jā man 11-tajā būs jau pase un būs tas viss, nu trūcīgais, viss tas. Tikko es dabūšu dokumentus noformēt , nogi moji zdesj ne budet. Es ceru, ka es te nebūšu “ (RA).

Respondente nokārtoja dokumentus un šobrīd patversmē vairs neuzturas.

Visās patversmēs ir jāievēro ne tikai iekšējās kārtības noteikumu un režīms, bet arī jāapzinās, ka ir ierobežots uzturēšanās laiks.

Savukārt, respondenti vīrieši savos izteikumos par dzīvi patversmē ir lakoniski, un vērtējums ir pozitīvs:

“Te es vismaz zināju, ka te ir mierīgi. Tad es dzīvoju 2.stāvā. Tā es atnācu uz patversmi. Patversmē, kā jau vienmēr, līdz vasarai ” (RB).

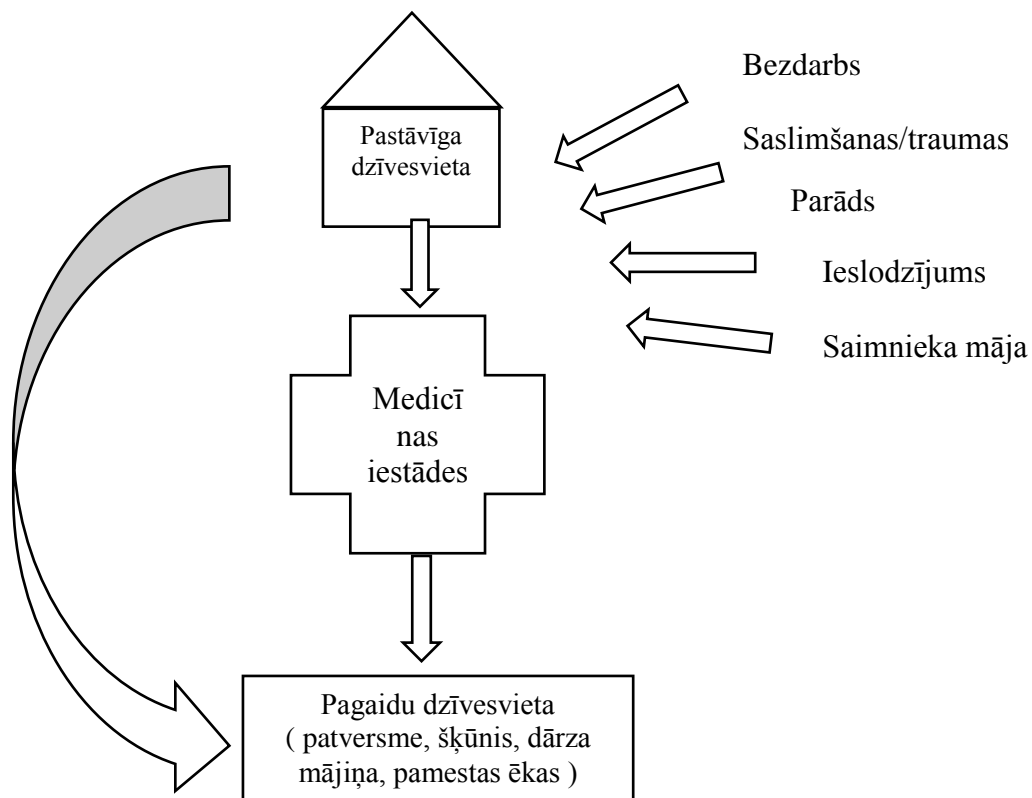
“man tur patika, es tur biju 2.stāvā, ā, 10 cilvēki, tur bija divu jarusu gultas”(RC).

Respondentu atsauksmes par patversmi varētu būt saistāmas ar to, ka bezpajumtnieki dažādu apstākļu dēļ nonāk patversmē, tā nav viņu brīvprātīga izvēle. Šo ideju apstiprina arī respondente E:

“Bet te iznāca tā- mani paņēma aiz čupra un iemeta iekšā. Un tas ir viss” (RE).

Divi respondenti no pieciem nokļuva patversmē, jo bija ieguvuši traumas, piemēram, kājas lūzums (trīs respondentiem), cietuši avārijās (viens respondents). Viena respondente gan pati ir bijusi slimnīca, gan viņas vīrs ar bezsamaņu, ar traumām, kas ziemas mēnesī nomira, kad naktī pēc kritiena ārpus telpām nevarēja piecelties un nosala, kamēr sieva atradās šķūnītī. Visi respondenti no slimnīcām tika nogādāti patversmēs.

“Es paslīdēju, nu – zini kā – celiņi- kas tad tur tos tīrīs. Paslīdēju uz salauzu kāju. Tur blakām auto stojanka, izsauca ātros un aizveda uz traumām , traumās man ieģipsēja, un es kaut kur līdz desmitiem vakarā, viņiem ta mani nav kur likt , slimnīcā nebāzīs, tad mani aizveda vispirms uz Allažu ielu- nezinu, kādā sakarā manus pirkstu nospiedumus vajadzēja. Tā bija pašvaldības policija. Un tad mani aizveda uz Gaiziņa ielu” (RA).

4.1.att. Personā nokļūšana patversmē

4.1.attēlā autore shematiski attēloja personas bez noteiktas dzīvesvietas ceļu līdz patversmei, neiekļaujot institūcijas un iesaistītos speciālistus. Pirms sākumos personas dzīvo pastāvīgā dzīves vietā, līdz brīdim, kad iedarbojas kāds no faktoriem, piemēram, bezdarbs, kura rezultātā nav iespējas samaksāt par savu dzīves vietu, vai dažādas traumas, kas liedz personai atgriezties darba tirgū, iegūt peļņu, lai varētu uzturēt sevi, savu ģimeni. Respondents C minēja, ka dzīvojis saimnieka mājā, kura tika pārdota ar mērķi tās vietā uzbūvēt viesnīcu, kā rezultātā visi mājas iedzīvotāji tika izlikti. Iepriekš minētajam respondentam laika posmā, kad atradās ieslodzījumā vietā, viņš tika izlikts no savas dzīves vietas:

“ Cēsu rajonā es vēl dzīvoju tad, kad kolhozs bija, tagad tur saimnieks atrādījās un visas manas mantas izmeta ārā“ (RC).

Persona, vai uzreiz nonāk patversmē, vai, kā tika minēts iepriekš, nonāk patversmē pēc medicīnas iestādes apmeklējuma, saslimšanas vai traumas gadījumā. Kā rezultātā personām ir nepieciešams uzturēties iestādē, kur ir, piemēram, medicīnas personāls, ja ir

nepieciešamas pārsiešanas, vai arī ir jāievēro gultas režīms, bet nav nepieciešama hospitalizācija.

Kad persona nonākusi krīzes situācijā, kā viens no risinājumiem ir uzturēšanās patversmē. Likums par Rīgas pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumus saņemšanas un samaksas kārtību nosaka, ka "Patversme nodrošina īslaicīgas uzturēšanās iespējas, uzturu, personīgās higiēnas iespējas un sociālā darba speciālista pakalpojumus līdz 6 mēnešiem gadā. Tiesības saņemt patversmes pakalpojumu ir personām bez noteiktas dzīvesvietas vai krīzes situācijā nonākušām personām..." (atsauce) Pamata uzturēšanās termiņš patversmē ir 2 mēneši, taču to var pagarināt, piedaloties līdzdarbības pasākumos un aktīvi piedaloties savu problēmu risināšanā. Ir atsevišķa kategorija personu bez noteiktas dzīvesvietas, kas nespēj atrisināt savas problēmas normatīvajos aktos noteiktajos termiņos, tāpēc klienti ir spiesti pāriet uz citu patversmi, kur var uzturēties kārtējo atļauto uzturēšanās laiku, tādā veidā kļūstot par migrējošiem/rotējošiem klientiem, kas faktiski ir ilgstošie bezpajumtnieki.

"Man termiņš beidzās, es 90 dienas biju un vsjo. " (RC)

*Arī savu termiņu un vsjo. Ā, termiņš vēl nebija beidzies, es Ganību dambī strādāju par kurinātāju, man priekšnieks ieteica, tur mājiņa blakus kurtuvei bija, viņš teica: "Ej un dzīvo!".
Es aizbraucu, paņēmu visas mantas un aizbraucu uz turieni dzīvot" (RC).*

No vienas puses personai ir ierobežots laiks savu problēmu risināšanai, bet no otras puses personas, pēc autores domām un pieredzes darbā patversmē, ļoti labi pierod pie tāda dzīvesveida un nevēlas vairs neko savā dzīvē mainīt, jo dzīves patversmē ir bez maksas, ir iespējas saņemt ēdināšanas pakalpojumu, bezmaksas apģērbu, nav jāuztraucas par maksājumu veikšanu, kas arī nemotivē meklēt pastāvīgu dzīvesvietu un darba vietu. Ir kategorija personu bez noteiktas dzīves vietas, kas izplāno, kad un kurā patversmē uzturēsies, lai visa gada garumā būtu nodrošināta dzīvesvieta, tādā veidā viņi neatbilst patversmes pamata funkcijai-īslaicīga uzturēšanās krīzes situācijā.

Sadarbība ar citām institūcijām. Kā jau autore minēja teorētiskajā sadaļā, bezpajumtnieki bieži izmanto neatliekamā medicīniskā dienesta un neatliekamās uzņemšanas palīdzību, jo daudziem no viņiem nav ģimenes ārsts, viņiem nav dokumenti, nav trūcīgas personas statuss, nav ienākumu. Kā arī tas ir saistīts ar to, ka daļa no bezpajumtniekiem atrodas uz ielas vai kāpņu telpās alkohola reibumā un bieži vien ar redzamiem miesas bojājumiem, tad iedzīvotāju izsauc policiju vai ātro palīdzību. Ja ierodas ātrā palīdzība un konstatē, ka hospitalizācija nav nepieciešama, vai klients atsakās no hospitalizācijas, viņu vai pati brigāde nogādā uz patversmi vai izsauc policiju, lai viņi nogādātu. Ja attiecīgi tiek izsaukta policija, un viņi uz vietas konstatē, ka ir miesas

bojājumi, tad viņi izsauc ātros pirms transportēšanas uz iecirkni vai patversmi. Ja bezpajumtnieks atrodas slimnīcā, tad šobrīd slimnīcas ar savu transportu atved klientu uz patversmi, kur klients uzturas, dotajos gadījumos, kamēr uzlabojas veselības stāvoklis, un klients var atgriezties savā ierastajā vidē- dārza mājiņā, šķūnī, teltī.

Ja nebūtu bijusi vajadzība pēc medicīniskās palīdzības, respondenti nebūtu nokļuvuši patversmē.

“Es vienu reizi tikai slimnīcā gulēju ar salauztu kāju un vsjo. Tā gripa pie vienas vietas, 37.1 grāds ir slikta temperatūra, bet 38 grādi es varu iet un strādāt” (RC).

Kad persona nonāk patversmē, tiek uzlabots ne tikai veselības stāvoklis, bet tiek risinātas arī citas problēmas un jautājumi, kā, piemēram, jau iepriekš minētie dokumenti, jo respondentei A, ierodoties patversmē, nav bijis personas koda, nav bijuši dokumenti, kā arī nav nokārtota invaliditāte. Patversmes sociālie darbinieki, sadarbojoties ar iesaistītajām institūcijām, daļu no šīm problēmām ir atrisinājuši.

“Es, kad pie tantes dzīvoju, man vajadzēja Dienas Centrā to caurlaidi dabūt, es takš te nedzīvoju, un vienalga Ilona man iedeva, tu vai Ilona man iedeva. Es dabūju tikai caurlaidi. Vienmēr nāca pretī. Bet citur, piemēram, Zilajā Krustā, es ziemā prasīju, man teic, ka nevar dot. Kāpēc? Es nezinu. Tad es nācu uz šejieni. Ilona man vienmēr iedeva. Ilona vai tu” (RB).

Klientus institūcijā uzņem, pamatojoties uz patversmes/sociālā dienesta sociālo darbinieku izsniegtu Nosūtījumu Dienas centra pakalpojumu saņemšanai. Pēc autores novērojumiem, personas bez noteiktas dzīvesvietas periodā, kad neuzturas nevienā no patversmē, dodas uz patversmi ar lūgumu, lai sociālais darbinieks izsniedz šo nosūtījumu, lai klients var izmantot dušas pakalpojumu, apmeklēt aktivitātes un paēst pusdienas. Klienti nelabprāt dodas uz savai faktiskajai dzīves vietai tuvāko sociālā dienesta filiāli, lai tiktu piešķirts šis pakalpojums.

Respondentiem tika piedāvāts ne tikai izvēlēties piemērotāko vietu, lai tiktos ar sociālo darbinieku, bet arī izvēlēties vispiemērotāko laiku. Respondenti izteica, ka tikšanās jānotiek tad, kas ir sociālā darbinieka darba laiks un kad ir tāda iespēja, kas liecina, ka nav šķēršļu ievērot darba laiku, un personas spēj pielāgoties speciālista darba laikam.

Lai patversmju klienti situācijās, kad nav kur palikt pa dienu, ir izveidots Rīgas patversmes Dienas centrs, kas darbojas no 2009.gada maija. Rīgas patversmju klienti var uzturēties darba dienās no 9.00 – 17.00 drošā vidē (visas nedēļas dienas no novembra līdz martam); saņemt dažādas konsultācijas (sociālais darbinieks, psihologs), saņemt centra sniegtos pakalpojumus, izmantot bibliotēku, internetu, piedalīties organizētajās aktivitātēs. Personas DC ierodas labprātīgi. Alkohola un apreibinošu vielu ietekmē esošas personas netiek ielaistas Struktūrvienība „Dienas centrs” nodrošina, iespēju patversmju klientiem

uzturēties drošā vidē dienas laikā, saņemt sociālā darbinieka konsultāciju, primārus pakalpojumus (duša, dezinfekcija, iespēju robežās drēbju nomaiņa) (LD). Alkohola reibums daļai no bezpajumtniekiem varētu būt šķērslis dienas centra apmeklējumam, bet dienas centrā arī ir jāievēro jau iepriekš minētā kārtība, un jāuzturas vienlaicīgi telpās ar vairākiem cilvēkiem, kas varētu izraisīt nepatiku. Respondente A un respondente D, kā arī respondents C dienas centru nav apmeklējuši. Tikai respondents B apmeklēja dienas centru, kur iesaistījās zīmēšanas pulciņos, kā arī saņēma talonus pusdienām par līdzdalību centra aktivitātēs.

4.3. Intervijas ar sociālajiem darbiniekiem un citām iesaistītajām pusēm

Intervijas notika ar ekspertiem, kas tieši saistīti ar darbu ar personām bez noteiktas dzīvesvietas, kur interviju laikā parādījās gan dažādās problēmas, kas skar attiecīgo mērķa auditoriju, gan tika sniegti dažādi ierosinājumi, lai tiktu uzlabota starp institucionālā sadarbībā, kā arī lai tiktu uzlabots vispār darbs ar personām bez noteiktas dzīvesvietas. Tika intervēti profesionāļi no sekojošām iestādēm:

1. Mobilā brigāde ielu sociālajam darba ar bezpajumtniekiem;
2. Rīgas pašvaldības patversme;
3. Rīgas 1.slimnīcas īslaicīgās sociālās aprūpes gultas
4. Rīgas pašvaldības policija
5. Labklājības departaments

Intervijās ar ekspertiem uzsvars tika likts uz sadarbību ar mobilo brigādi, ar citām institūcijām, pastāvošajām problēmām darbā ar bezpajumtniekiem un iespējamām risinājumiem un sadarbības uzlabošanas iespējām.

Visi iesaistītie speciālisti, veicot darba pienākumus, sadarbojas ar daudzām institūcijām savas darba specifikas ietvaros, kā arī sadarbojas viens ar otru, piemēram, mobilā brigāde ar policiju un patversmēm, patversmes ar policiju, ar mobilo brigādi, ar īslaicīgām sociālās aprūpes gultu nodaļu, ar Labklājības Departamentu, Labklājības Departaments ar visām iepriekš minētajām. Lai atrisinātu plašo personu problēmu loku, ir jāsadarbības ar visām institūcijām, kas varētu būt kā resurss – sociālais dienests, patversmes, dienas centrs, policija, ārstniecības iestādes, rehabilitācijas iestādes, sociālās aprūpes centri, ģimenes ārstu prakses, izpilddirekcijas, VSAA, VDEĀK, PMLP, vēstniecības, bankas, pasts u.c. Mobilā brigāde, savukārt, transportē klientus uz vairākām iepriekš minētajām iestādēm.

Intervētie respondenti, pildot savus pienākumus, saskaras ar personām bez noteiktas vietas dažādos veidos, sākot no piemērotu pakalpojumu izveidošanas (LD), sabiedriskās kārtības nodrošināšana (policija), darbs uz ielas ar klientu (mobilā brigāde), darbs ar klientu

institūcijās (patversme un slimnīca). Daudzas institūcijas pievērš pastiprinātu uzmanību bezpajumtnieku jautājumiem ziemas sezonā:

“Ja tas ir ziemas periods , tā kā tagad uznāk tie aukstie periodi, tad iekļaujam tās potenciālās bezpajumtnieku pulcēšanās vietas, tad iekļaujam patrulēšanas maršrutos, aizbraucam uz turieni . Dārza mājiņa- piedāvājam no turienes braukt projām uz patversmi. Ja viņš pasaka nē, es nebraukšu, mēs nevaram piespiedu kārtā viņu sēdināt iekšā operatīvā transportlīdzeklī, jo pretējā gadījumā viņš tiek aizturēts, aizturēt nav pamata. Ja viņš pats izsaka vēlmi , ka viņu nogādā līdz patversmei, , tā ir palīdzības sniegšana personai, kura ir nonākusi kaut kādā bezpalīdzības stāvoklī “(Lauris Kudiņš).

Sadarbības ar citām institūcijām. Viens no intervijas jautājumiem bija par sadarbību ar patversmēm, jo tā ir iestāde, kur sākotnēji visas personas nokļūst pēc atušanas un pārgērbšanas procedūras Dienas Centrā. Visi iesaistīties speciālisti atzina, ka vislabākā sadarbība ir ar Rīgas patversmi:

“...nu droši vien Rīgas patversme tomēr ir tā institūcija, ar kuru mēs visbiežāk sadarbojamies. Un arī, godīgi sakot, visvieglāk šī sadarbība veidojas un izpratne par sociālo darbu kā procesu. Sadarbība ir vienkārši uzteicama. Nu nav mums gadījies , ka būtu kaut kādas problēmas. Ar Zilo Krustu mēdz būt dažādi tie rezultāti , mēdz būt diezgan dažāda tā izpratne , pamatā par to, cik daudz cilvēks spēj darīt pats. Bieži vien pēc mūsu viedokļa cilvēks ir salīdzinoši ļoti patstāvīgs , bet patversme viņu vērtē pilnīgu bezpalīdzīgu. Dažreiz mēs nevaram atrast kopsaucēju skatījumā uz vienu un to pašu cilvēku, par pašaprūpes spējām“(Rita Rindža-1.slimnīca) .

Kā arī vienā intervijā mobilās brigādes sociālā darbiniece Aija atzina, ka vissliktākā sadarbība ir ar “PINS” sieviešu patversmi:

“Trakākā ir PINS, jo no turienes pie mums, cik es zinu, nāk katastrofāli kukaiņaini un netīri cilvēki. Pēdējā sapulcē pie viņiem, viņi gribēja nopārdot duša pakalpojumu un drēbju mazgāšanu. Tad jautājums- kāpēc tāds sievietes nāk uz Dienas Centru? Uz turieni praktiski neesam veduši, esam veduši no turienes. Parasti ir tā ir tādas, kurām vajag diennakti, un viņi grib tikt vaļā un tad mēs savācam un vedam uz Eiženijas ielu. Mēs uz turieni neesam veduši nevienu , esam veduši no turienes. No turienes uz Eiženijas ielu “ (Aija Grosa).

Pamatā mobilā brigāde nogādā vīriešus uz Rīgas patversmi Maskavas ielā 208 un sievietes uz Eiženijas ielu 1, retos gadījumos personas tiek nogādātas uz kādu no citām Rīgas pilsētā esošās patversmēs.

Ierosinājumi. Viens no svarīgākajiem intervijas jautājumiem bija, kādi būtu ierosinājumu darba ar bezpajumtniekiem. Lauris Kudiņš (policija) izteica savu viedokli, ka sākotnēji ir jānoskaidro, kā ir izveidojies šīs iedzīvotāju slānis un kas tur ir tāds, kas vilina un tādā veidā palielina bezpajumtnieku skaitu, kā arī arvien jaunākas personas kļūst par bezpajumtniekiem:

Bet jāsaprot, kāpēc ir izveidojies tāds iedzīvotāju slānis , kādā valsts attīstības ceļā izveidojusies šī grupa. Kāpēc viņa ir izveidojusies un kāpēc viņa eksistē vēl? Ja cilvēkam, teiksim, ja viņš tiešām būtu tik apdraudēts un riskētu ar savu dzīvību , ir varbūt arī tādi vienaldzīgie, kam ir absolūti vienalga- varbūt viņam kājas pūst nost, viņš absolūti zaudējis dzīves jēgu , kur ko tālāk neredz, dzīvo tikai šodienai, zinot to, ka rīt viņš var būt citos medību laukos. Ir varbūt tādi, es neesmu varbūt tieši saskāries ar , neesmu runājis ar tiem cilvēkiem,

varbūt ir kāds veids ir veicis pētījumu, kā ir izveidojusies tāda sociālā grupa. Jo viņi tur arī nevar visus cilvēkus likt vienā katlā- te ir dzērāji, alkoholiķi, ir narkomāni, ir alkoholiķu. Protams, tas ir neārstējams skaits un tā tālāk. Ir tanī pašā kategorijā ir liekami arī inteliģenti cilvēki. Bez tam tur teiksim, varbūt tiešām viņam nav dzīves vietas, varbūt viņam tāds dzīvesveids, nezinu” (Lauris Kudiņš).

Ierosinājumi un idejas ir radušās no ikdienā veiktajiem novērojumiem, dažādām problēmsituācijām, piemēram, Aija Grosa ir konstatējusi, ka Rīgas pilsētā šobrīd ir četras personas ratiņkrēslā, kuras dzīvo uz ielas, jo par alkohola lietošana tika atteikts pansionāta pakalpojums, tāpēc Aija izsaka viedokli, ka būtu :

“...tādiem būtu jāatņem daļēji rīcības spēja vai arī viņiem būtu jāatrodas daļēji slēgtā iestādē. Viņš netiek ārā no tā pansionāta dzert. Tagad ir riņķa dancis. Vasarā viņš ir uz ielas, pēc tam ir patversmē, vienā otrā patversmē, tad patversme atkal nokārto pansionātu, viņš mēnešus divus padzīvo pansionātā, no kura par dzeršanu viņš tiek izmests ārā” (Aija Grosa).

Lai nokārtotu dokumentus SAC pakalpojumu patversmes klientam, ir nepieciešams laiks un sociālā darbinieka ieguldīts darbs. Ja klientam tiek atteikts pansionāta pakalpojums, tad viss process ir jāuzsāk no sākuma. Ja tiktu īstenots Aijas ieteikums, tad šādām personām nebūtu iespēja atgriezties atpakaļ uz ielas, kā arī mazinātos klientu skaits, kas būtu mobilās brigādes klientu lokā. Rīgas pilsētā patversme personām ratiņkrēslā ir tikai “Zilā Krusta” patversme Mazjumpravas ielā, kur spēj nodrošināt 10 vietas, kas paredzētas personām, kas izmanto ratiņkrēslu, bet šī patversme neuzņem personas alkohola reibumā.

Autore saņēma vairākus ierosinājumus. Katram profesionālim ir savs skatījums, ņemot vērā arī savus ikdienas pienākumus, piemēram, Rita Rindža saskata iespēju veikt uzlabojumus, piemēram, klientu transportēšanas nodrošināšanā uz pansionātiem:

“Te es domāju, ka ļoti pietrūkst tāda elastīgāka domāšana, it sevišķi sociālā dienesta līmenī. Ja, piemēram, tajā pašā pansionātā ir nosacīti 2 vai 3 brīvas vietas, tad tomēr būt adekvāti, ja cilvēki brauktu kopā vienlaicīgi. Nevis no rīta viens, vakarā otrs un tad rītā vēl viens. Ja viņi ir reģistrēti dažādās priekšpilsētās, tad atkal sākās- tie ar tiem nevar saskaņot, kaut gan tas ir viens dienests, kā ta viņi divi vienā mašīnā, bet kāpēc nē? Mēs taču ģimene braucam vienā mašīnā, vairāki cilvēki. Kur ir problēma, ja viņi pēc tam dzīvo vienā istabā? Kāpēc viņi nevar braukt uz to vietu kopā?” (Rita Rindža)

Pēc autores līdzdalības novērojumā piedaloties mobilās brigādes darbā, tika secināts, ka mobilā brigāde cenšas saplānot savus pārvadājumus tādā veidā, lai vienlaicīgi tiktu pārvestas vairākas personas, it sevišķi ja ir viens galamērķis, vai, piemēram, pansionāti atrodas teritoriāli netāli vai atrodas pa ceļam, šādu pašu principu cenšas ievērot arī Rīgas 1.slimnīca. Jo pārvadājumi ir viens no mobilās brigādes darba pienākumiem, un ja tas tiek efektīvi plānots, tad tiek ietaupīts gan laiks, gan resursi.

Lielai daļai bezpajumtnieku vienīgais ienākums ir pabalsts, kas ir vai nu GMI pabalsts, vai invaliditātes vai vecuma pensija. Aija Grosa kā vienu no ierosinājumiem izteica, ka vajadzētu samazināt vai pat nemaksāt pabalstus:

“Nu jā, katram cilvēkam var būt krīze, bet ir jābūt posmam. Lielākā daļa neiet strādāt, jo viņiem ir GMI, jo viņiem ir gultiņa, drēbītes, viņš aiziet nomazgājas, viņam visu pasniedz uz paplātes. Tas tikai vairo to, ka viņi ir neieinteresēti, viņi taču neies pa minimālo algu strādāt. Viņi neies strādāt, ja viņiem maksā pabalstus” (Aija Grosa) .

Ilgstoši saņemot pabalstus un atrodoties kādā no patversmēm, saņemot sev nepieciešamās lietas, speciālistu konsultācijas, piedaloties dienas centra aktivitātēs, persona nevēlas neko mainīt, ir pieradums dzīvot ar tādu naudas summu, kas ir pieejama, kā arī saņemt trūcīgas statusam noteiktos atvieglojumus un pakalpojumus, piemēram, atlaides recepšu medikamentiem, ārstnieciskajiem pakalpojumiem.

Tāpat kā intervijās ar personām bez noteiktas dzīves vietas, tāpat arī intervijās ar profesionāļiem, viens no aktuālajiem risinājumiem ir šo personu nodarbinātība. Kāda daļa iesaistās valsts finansētajā nodarbinātības pasākumā “ Algoti pagaidu sabiedriskie darbi” bezdarbniekiem, kur tiek nodrošināts pagaidu darbs 4 mēnešus gadā ar atlīdzību 150 EUR mēnesī, bet liela daļa nav nodarbināti oficiāli , strādā gadījuma darbus. Respondentu viedoklis ir , ka darbs varētu būt tas, kas manītu personas bez noteiktas dzīves vietas, tas palīdzētu reintegrēties sabiedrībā:

“Pirmkārt, viņiem būtu jāliek strādāt. Kaut vai jādod slotu rokā un jāliek strādāt. Piespiedu brīvprātīgi. Un tas, ka viņus dalītu pa patversmēm ar limitētu uzturēšanās laiku un pabalsta saņemšanas laiku. Ja neies strādāt pa minimālo, tad neko arī nedos. Tas varbūt kaut ko mainīs. Bet kamēr maksās un neliks neko darīt, tas jau tikai vairo” (Aija Grosa).

Policijas pārstāvis, savukārt, aktualizēja, ka šī mērķa grupa nav ieinteresēta strādāt par minimālo algu:

“Jūs piedāvājat viņam pastrādāt ? Re kur, mēs tev maksāsim , nu es nezinu, pa minimālo algu , nē, bet tiem 100 latnieki, kas bija. Nāc strādā! 200 EUR, nu es nezinu, varat aiziet un uztaisīt pētījumu, nezinu, pa to pašu Centrāltirgu iziet , paskatīties, kur ir tie klasiskie degumi un piedāvāt nākt strādāt , nevis par vienu izdarītu darbu, bet mēnesi. Regulāri nāksi uz darbu, strādāsi, gala rezultātā mēnesī es tev maksāšu 200 Eur. Jūs domājat , piekritīs?” (Lauris Kudiņš)

Šī nevēlēšanās strādāt ir saistīta ar arī ar to ,ka regulāri jādodas uz darbu, ir jāievēro noteikumi, darba devēja prasības, kas, pēc autores domām, saistās arī ar bezpajumtnieku atbildēm par patversmes kārtību un režīmu. Mērķa grupa labāk izvēlas saņemt naudas ziņā mazākus pabalstu, nekā strādāt darbu par minimālo algu.

Attiecībā uz personu ienākumiem, Aija izteica ierosinājumu, ka vajadzētu pilnībā aizliegt ubagošanu. Šobrīd Rīgas domes saistošie noteikumi Nr.80 par sabiedriskās kārtības noteikumiem Rīgā nosaka, ka ubagot ir aizliegts Rīgas vēsturiskā centrā, izņemot vietās pie dievnamiem , saņemto atļauju no attiecīgās reliģiskās organizācijas, uz ietvēm, kāpnēm, estakādēm, laukumiem u.c. gājējiem paredzētiem ceļiem vietās, kur tas var apgrūtināt vai traucēt gājēju kustību, sabiedriskā transportā un tā pieturvietās, uz ceļa braucamās daļas,

veloceliņiem un pie gājēju pārejām, izmantojot dzīvniekus, uzmācīgā veidā (likums). Daudziem bezpajumtniekiem ubagošana ir vienīgais ienākumu avots, it sevišķi dievnamu tuvumā, Centrāltirgus rajonā, pie dzelzceļa stacijas, pazemes tuneļos, vietās, kur ir daudz tūristu:

“Tagad it kā Rīgas centrā ir aizliegts ubagot ,nedrīkst iet klāt un prasīt. Bet tajā pašā pie tās Gogoļa ielas policijas pretī baznīcai ir visu laiku, kas ubago. Arī tie paši mūsu klienti, kurus aizved uz pansionātu, tepat Katoļu ielā ubago. Tas pats klients ratos, kas dzīvo Zilajā Krustā, bet pa dienu ubago. Vajadzētu aizliegt ubagot visiem. Jo tā datu vākšana, kas pašreiz notiek, it kā uzskaita, kas ubago. Bet priekš kam tas vajadzīgs? Departamentam? Tikai, jo reāli vienu reizi tu viņam aizrādi, otru reizi tu viņam aizrādi. Piemēram, Zivtiņas tunelī tas saucamais suņu vīrs, tur jau ir vesela komanda, tur ir kādi 6 ar suņiem, viņi pa divi, pārējie tusējās pie ābeles. Jā? Tāpatās šitā te, tu jau noteikti es ievērojusi, tāda šķība un greiza. Tā brauc no Jūrmalas, viņa ir invalīde” (Aija Grosa).

Aija norādīja, ka nav iespējams nekādā veidā iespaidot personu ubagošanu, nav nekādu līdzekļu aizliegt. Policijas pārstāvis, stāstot par bezpajumtnieku administratīvo sodīšanu uzskata, ka nav jēgas tagad ieguldīt administratīvo resursu un formēt administratīvā pārkāpuma protokolus, sūīt viņus izskatīšanai, pieņemt lēmumus, darbināt šo te smagnējo administratīvo aparātu, ne pie kāda rezultāta tas nenoved, jo bezpajumtniekam nekas nepieder, kā arī viņam ir vienalga, persona tāpat pārkāps likumu, jo dzīvo tikai šodienai. Bezpajumtnieki arī ir tajā kategorijā, kuri izmanto sabiedrisko transportu, nemaksājot par braucienu. Daudziem no patversmes klientiem ir sodi par braukšanu bez biļetes, kas traucē nokārtot ēdināšanas pakalpojumu, jo klients nespēj saņemt e – talonu pirms nav nomaksājis sodu vai sodus.

LD pārstāvis, savukārt, uzsvēra citu aspektu – darbu ar sabiedrību:

“Protams, liela nozīme ir sabiedrības atsaucībai, par to kā viņi skatās uz šo jautājumu- bezpajumtnieku kā tādu. Ir zināms, ka sabiedrībai ir negatīvs un nosodošs skatījums, un reizēm viņš ir pamatots. Jo, piemēram, ja transportā bezpajumtnieks ir netīrs un smirdīgs, tā tam nevajadzētu būt, bet lielākā daļa, kas uzturas patversmē, ir jālieto duša, obligāti jāmaina apģērbs, sevi jāsakopj. Protams, tas ko varētu uzlobot, ir darbs ar sabiedrisko domu. Ja gadījumā bezpajumtnieks meklē sev darbu, jo viņš ir sevi sakopis un nerada draudus, būtu jābūt atsaucīgiem un nenosodīt. Arī no sabiedrības gribētu lielāku atsaucību” (Aldis Strapcāns).

Augstāk minētais citāts saskan arī ar personu bez noteiktas dzīves vietas stāstīto intervijā, kad personas šī brīža situācija, neļauj atrast darba vietu, lai atkal integrētos sabiedrībā, jo iespējamais darba devējs nevēlas dot iespēju. Katru gadu ziemas periodā LD rīko akciju “Nepaej garām cilvēkam, kurš nonācis nelaimē!”, kur iedzīvotāji tiek aicināti atsaukties un sniegt informāciju par personām, kas atrodas dzīvošanai nepiemērotos apstākļos, kā arī lūdz ziedot ziemas drēbes, segas. Pēc autores domām šādai akcijai būtu jābūt aktīvai visa gada garumā, lai iedzīvotāji aizdomātos un informētu iesaistītās institūcijas par šo mērķa grupu visa gada garumā.

Ziemas periodā sevišķi ir redzama sabiedrības attieksme pret bezpajumtniekiem, kad viņi ir vairāk redzami sabiedriskās vietā, kā piemēram, dzelzceļa stacija, autoosta, tirdzniecības centri, kur viņi uzturas, lai pasargātos no aukstuma vai nelabvēlīgiem laika apstākļiem. Sabiedrības attieksme ir redzama arī situācijās, kad bezpajumtnieki guļ uz ielas, un garām gājēji nesniedz pirmo palīdzību, paiet garām. Aija Grosa intervijā pieminēja arī neatliekamās medicīniskās palīdzības brigāžu rīcību saskaroties ar bezpajumtniekiem sadarbībā ar mobilo brigādi:

“Tas attiecas arī uz sadarbību ar ātrajiem. Pēdējā laikā ir tā, ka ātrie tagad zvana mums, viņi kādreiz aizveda kaut kur, aizveda uz slimnīcu un tad zvanīja no uzņemšanas. Tagad viņi ir pasākuši savādāk, tagad viņi pa taisno zvana man un saka “ tur un tur ir tāds cilvēks, brauciet un skatieties”. Viņi paši nemaz nebrauc, tas nozīmē, ka viņiem ziņo, ātrajiem ziņo, ka cilvēks kaut kur guļ. Viņi zina, ka tas ir bomzis, viņiem tur darīt nav ko darīt.”(Aija Grosa)

Patversmes sociālā darbiniece uzskata, ka ir jāpalīdz bezpajumtniekiem ar dzīvesvietas piemeklēšanu:

“Palīdzēt irēt dzīvokļus. Jo ir jāmaksā priekšapmaksas par sākuma periodu, šīs naudas viņiem nav . Kā to atrisināt pensijas arī tagad nav tik vienkārši, kad pieprasa tos 5 gadus un 12 mēnešus, ja cilvēkam nav darba stāža. Baigi grūti“ (Iveta Valtere).

Pat ja klients saņem vecuma pensiju, ienākumu līmenis ir augstāks nekā personai, kas saņem tikai GMI pabalstu, viņš tomēr nespēj atrast dzīvojamo platību, ko irēt. Ir jāsamaksā pirmā un pēdējā mēneša iemaksa uzreiz, šī summa ir nesamērīgi liela. Kā arī dzīvokļu izīrētāji nevēlas slēgts līgumus, lai persona saņemtu mājokļa pabalstu. Ir daļa, kas atrisina dzīvesvietas problēmu uzturoties īslaicīgās uzturēšanās mītnē, kuru nodrošina LSK, kā arī Samariešu apvienība, kā arī izmantojot pansijas pakalpojumu, kas nodrošina individuālas istabas personām, kuras ir bijušas bez noteiktas dzīves vietas un viņiem ir objektīvas grūtības aprūpēt sevi vecuma vai funkcionālo traucējumu dēļ (atsauce). Aija Grosa intervijā minēja par Stūres iela 2 māju, kurā tiek izīrēti dzīvokļi drausmīgā stāvoklī, kurā dzīvo patversmju klienti, jo ir tur ļauj deklarēt dzīvesvietu, kas, kā jau autore minēja, ir svarīgs nosacījums sociālās palīdzības saņemšanai:

“ Kur dzīvo mūsu klienti, ir vienkārši katastrofa. Tur nav nekā, tur nav pilnīgi nekā. Ir vienkārši drausmīga istaba, es pat nevaru pateikt, kāda. Matracis ir tikai uz grīdas. Es nezinu, kas tas ir par saimnieku, kas tas ir par labdari. Es pat nezinu, kādā veidā viņi pelna. Es nezinu, kā tādā vietā var laist cilvēku dzīvot. Nu, kādreiz tāda otra māja bija Aglonas ielā, pašreizējā momentā citas nav, es nestādos priekšā vēl tādu māju Rīgā, kur cilvēki dzīvotu tā kā Stūres iela. Tur ir kāds, kurš ļauj piedeklarēt. Bet ja tādā var vispār dzīvot un var ļaut dzīvot”(Aija Grosa).

Ņemot vērā, ka visi respondenti vairākus gadus , veicot darba pienākumus, saskaras ar personām bez noteiktas dzīvesvietas , autore vēlējās uzzināt speciālistu viedokli, kā ir mainījusies situācija pēdējo gadu laikā, kādas ir izmaiņas klientu veselības stāvoklī, sociālo

problēmu loka izmaiņas. Rita Rindža atzina, ka situācija ir uzlabojusies, jo pēdējo gadu laikā arvien mazāk personas ir ar smagiem apsaldējumiem, ir krietni mazāk personas bez personas kodiem, kā arī nav vairs tādu “kas ir no meža iznākuši”, kam nav informācijas par patversmēm, tagad galvenās veselības problēmas, ar kurām personas izmanto īslaicīgās aprūpes pakalpojumu ir traumas, lūzumi, sasitumi, plaši mīksto audu bojājumi, apsaldējumi, onkoloģiskas saslimšanas, insulti, gangrēnas ar locekļu amputācijām:

“Agrāk nodaļā bija vienmēr kāds, kam nebija personas kods , vienlaicīgi bija pat 2 un 3 uz 25 gultas vietām. Kādus padsmi gadus viņu tiešām bija daudz, tagad tikai pa retam. Agrāk bariem bija, ak Dievs, vienkārši bariem” (Rita Rindža).

Aija Grosa arī atzina, ka ir samazinājies to personu skaits, kam ir smagi apsaldējumi to pamatojot ar to, ka ziemas periodā pastiprināti tiek dalītas segas, silta tēja, kā arī fakts, ka mobilajai brigādei tagad ir vairāk izsaukumu uz kāpņu telpām. Rīgā liela daļa no dārziņiem ir nojaukti, piemēram, Lucavsalas teritorijā, Bolderājā, tāpēc bezpajumtniekiem nakšņo pamestās mājās vai kāpņu telpās. Lauris Kudiņš (policija) informēja, ka :

“Parasti viņi nemēdz veidot savas kolonijas kaut kādā atklātā pļavā , tas ir kaut kādā būvju, krūmu aizsegā. Attiecīgi, ja mežā tiek ierīkota kolonija, tad to apkārtējo vidi , kas viņus tur piesaista , krūmus izzāgē, krūmus izzāgē, tur ir klajš lauks, un viņi tu vairs nemitinās. Ja tās ir meža teritorijas, tad paziņojam Rīgas Mežiem, mēs ar viņiem no sākuma komunicējam, kā mums to risināt , viņi apkalpojamā teritorijā konstatējam un paziņojam viņiem, tad viņi veic attiecīgos pasākumus, lai gan to viņu mītni likvidētu, lai arī to pievilcīgo vidi bišķiņ pamainītu, lai tur atkāroti neveidotos kolonijas “.

Tādos gadījumos personām arī jādomā par jaunu dzīves vietu, kas bieži vien ir kāpņu telpa. Sabiedrība arī vairāk ziņo vai mobilajai brigādei vai policijai par personām, kas nakšņo kāpņu telpās.

“Kādreiz bija ar apsaldējumiem, bija tādi, kurus mēs atradām, bija piesaluši pie zemes. Gulējā šķūnīti. Bolderājā bija mirusi sieviete, viņa bija piesalusi pie zemes. Pie Dreiliņiem dārziņos bija bez maz vai pie zemes piesaluši cilvēki. Tādu vairāk nav” (Aija Grosa).

Fakts, ka īslaicīgās sociālās aprūpes gultās ir samazinājies personu skaits, kam nav personas kods, saistīts ar izmaiņām noteikumos un kārtībā, kādā šis pakalpojums tiek sniegts. Klients, kam nav personas kods, viņam nav dokumentu, viņam attiecīgi nav deklarētās dzīves vietas adrese, viņam nav ģimenes ārsts. Mobilā brigāde arī nevar pieprasīt personai uzrādīt dokumentus, to var darīt tikai kopīgos reidos ar policiju. Klients tikai nosauc vārdu. Personas koda nokārtošana prasa ilgu laiku, it sevišķi, ja persona ir dzimusi Krievijā (apmēram gada laikā varētu tikt piešķirts personas kods). Klientiem šajā laikā, kad tiek kārtots personas kods, nav pieejas pabalstiem, ir iespēja izmantot tikai patversmes un dienas centra pakalpojumus. Šo problēmu aktualizē arī patversmes sociālā darbiniece :

“...pa 19 gadiem , kad es strādāju sociālajā jomā, man ir bijis tikai 1 gadījums, kur cilvēkam ar vienu personas kodu bija ievadīts datu bāzē. Tas bija Vidzemes priekšpilsētā, viņam visu laiku deva trūcenes, kamēr iztaisijām personas kodu, pēc tam pensiju un viss, pēc tam viņš aizgāja uz pansionātu Bergos, sociālā man visu laiku deva trūcenes pagarināja, arī man apmaksāja pasi, man tas bija pirmais un vienīgais gadījums. Ar dzimšanas apliecībā no Krievijas ir ļoti grūti- ir ļoti ilgi jāgaida“ (Iveta Valtere),

Ar šo jautājumu arī strādā pašvaldības policija kopā ar valsts policiju, veidojot kopīgus reidus, lai identificētu personas:

“Vēl viens sadarbība ir ar Valsts Policiju, mēs periodiski uztaisām reidus , pa tiem pašiem Dārziņiem un pa tām pašām potenciālām viņu pulcēšanās vietām , tūri lai tā, tas vairāk ir Valsts Policijas interesēs, lai identificētu tās personas. Ja viņam nav personas kods, Valsts Policijā savos reģistros iekļauj tādu personu, nosaucot viņu ar kaut kādiem numuriem, vēl zina kaut kā, pēc biometrijas datiem, lai viņš tāds būtu fiksēts...Lai būtu tomēr identificētas tās personas. Lai arī viņas ir bez noteiktas dzīves vietas, lai kāds viņš arī ir , lai viņas būtu uzskaitītas, identificētas pēc kaut kādām identifikācijas pazīmēm. Lai nestaigātu kaut kādas mirušās dvēseles, kuras, iespējams, izdara kaut kādus nodarījumus.”(Lauris Kudiņš)

Mobilajai brigādei pretstatā īslaicīgās sociālās aprūpes institūcijai ir palielinājies to personu skaits, kam nav personas koda. Kā arī palielinājies to personu skaits, kas ir vārgi un nespēcīgi, kā arī Aijai Grosai ir palielinājies pienākumu skaits , kā min pati Aija, sākumā bija tikai sociālais darbs un dažas pārvešanas uz pansionātu:

“Kas ir nācis klāt pa šiem astoņiem gadiem ir vienkārši nenormāli, jo jautājums, ko darīja pirms tam? Nu labi, no slimnīcām mēs esam atkratījušies , no novembra. Slimnīcas mums vairs nezvana, no uzņemšanām mēs vairs nevedam, mēs vedam tikai savus klientus, kas pats nevar aizbraukt. Uz pastu, uz banku, deklarēt, pasi taisīt, pie ārsta, tās ir galvenās piecas. Ko līdz tam darīja? Skaidrs ir tas, ka ir klienti, kuri nedraudzējas ar galvu, vairāk ir palikuši tādi, kur nedraudzējas ar galvu, tādi, kuriem ir diagnoze, un ir daļa, kam nav, bet tu redzi saskarsmē, ka nav viss labi. Tādi ir palikuši vairāk, kuriem tu nevari iedot dokumentus, lai viņš aiziet uz pastu vai banku. Pastāv risks, ka viņš pazaudēs dokumentus vai uztaisīs kādu firmu pa ceļam “ (Aija Grosa).

Gadu laikā ir nākušas papildus pienākumi, bet nekas nav mainījies mobilās brigādes sastāvā, joprojām tā strādā trīs personu sastāvā. Visas Aijas pieminētās šī brīža funkcijas ļoti novērtē patversmes sociālā darbiniece, kura arī atzīst, ka Aijai vienai pašai ir smagi veikt visus pienākumus, ņemot vērā, ka viņas darbs ir visā Rīgas teritorijā. Mobilā brigāde ir nenovērtējams resurss, jo, piemēram, pēc Ivetas Valteres teiktā, šobrīd Rīgas patversmē ir apmēram 28 personas, kam ir veselības problēmas, kuriem ir nepieciešama palīdzība, lai nokārtotu dokumentus, lai apmeklētu ārstu. Gadījumos, kad mobilā brigāde nespēj aizvest klientu, tad sociālais darbinieks dodas līdzī vai arī līdzī dodas kāds no klientiem, kuram var uzticēt gan klientu, gan dokumentus.

Mobilajai brigādei un , piemēram, policijai nav tāda piedāvājuma personām bez noteiktas dzīves vietas, lai viņš dotos uz patversmi, kā arī nav iespējams piespiedu kārtā nogādāt patversmē, ja persona nepārkāpj sabiedriskās kārtības noteikumus vai nav

apdraudējuma dzīvībai. Ir jāņem vērā personas tiesības izvēlēties, kur viņš vēlas dzīvot un kādos apstākļos. Ziemas periodā vienīgā opcija ir nakšņošana patversmē uz grīdas vai matrača un siltas vakariņas. Kas pēc Aijas vārdiem, nav tas galvenais faktors, jo personas, kas dzīvo uz ielas ēd krietni labāk nekā tie, kuri dzīvo patversmē. Vienīgais, ko viņi pārsvarā izmanto ir iespēju nomazgāties, atutoties, nomainīt apģērbu. Pēc tam viņi dodas atpakaļ uz savu ierasto vidi. It sevišķi tas ir vasaras sezonā, kad viņi nevēlas neko mainīt savā dzīves veidā.

Kaut gan pastāv vairāki aspekti, kas jārisina darbā ar bezpajumtniekiem, tomēr svarīgi atcerēties gan iesaistītajām institūcijās u speciālistiem, gan sabiedrībai kopumā, jo lielākā daļa bezpajumtnieku ir nonākuši līdz šim dzīves veidam ne savas izvēles dēļ, bet gan dažādu apstākļu sakritības, kā arī atkarību dēļ:

“Tomēr viņš ir cilvēks, Vārds, uzvārds viņam ir, neskatoties uz to, kādā sociālā vidē vai kā viņš ir degradējies, pamatā viņš ir cilvēks, pret viņu jāattiecas kā pret jebkuru citu. Nav mums likumos definēts, teiksim, kaut kā sagradēts, tas ir pret tādu izturēties vienā veidā tur, pret tiem zemākiem sociālajiem slāņiem tur kaut kā savādāk “ (Lauris Kudiņš).

DISKUSIJA

Izstrādājot maģistra darbu “Ielu sociālais darbs ar bezpajumtniekiem Rīgā”, autore galvenais mērķis bija izpētīt sociālo darbu ar bezpajumtniekiem Rīgā un izstrādāt priekšlikumus sociālā darba pilnveidei.

Veicot darba teorētiskos uzdevumus, noskaidrojās, ka ielu sociālais darbs ļauj sasniegt mērķa grupas, kuras pašas dažādu iemeslu dēļ neizmanto pakalpojumus un sociālo palīdzību. Vienkāršāk pamata pakalpojumus nodrošināt mērķa grupas vidē uzsverot iemaņas kontaktu veidošanā saskarsmē ar bezpajumtniekiem. Rīgā ielu sociālā darba forma ir mobilās brigādes darbam ar personām, kuras skar HIV/AIDS un bezpajumtniekiem.

Empīriskās daļas rezultātā, izmantojot mobilitātes karti, sezonālo diagrammu, autorei ir pamats uzskatīt, ka ir jāsamazina darba pienākumi mobilajai brigādei, ko varētu panākt, ja daļa pienākumu tiktu deleģēta patversmju sociālajiem darbiniekiem, vai veidojot vēl vienu mobilo brigādi. Tad būtu iespējams pievērst vairāk uzmanības bezpajumtnieku apzināšanai, datu bāzes veidošanai, priekšlikumu izstrādei.

Teorētiskajā literatūrā minēts, ka ir iespēja veidot ciešu sadarbību ar policiju un ielu sociālajiem darbiniekiem darbā ar bezpajumtniekiem. Autore uzskata, ka sadarbība ir jāuzlabo, jo šobrīd netiek izmantotas informācijas apmaiņas iespējas. Pašvaldības policija ir labs resurss datu bāzes veidošanai, jo viņiem ir vairāk resursu un informācijas par vietām un personām, kuras dzīvo nepiemērotos apstākļos, kas atvieglotu mobilās brigādes darbu, jo varētu koncentrēties darbam ar konkrētu gadījumu.

Lielākajai daļai personu ir līdzīgs ceļš kā nonākt uz patversmi, pārsvarā tā ir akūta nepieciešamība pēc veselības pakalpojumiem. Šobrīd ir samazinājies personu skaits ar smagiem apsaldējumiem, bet palielinājies personu skaits, kas ir nespējīgi un vārgi veselības stāvokļa ziņā. Palielinās personu skaits, kas nakšņo kāpņu telpās. Tas, pēc autore domām, ļaus apzināt lielāku personu loku, kam būtu nepieciešama palīdzība, jo iedzīvotāji ziņos par bezpajumtniekiem policijai vai mobilajai brigādei.

Bezpajumtnieki, kas uzturas dzīvei nepiemērotos apstākļos, nav ieinteresētas mainīt savu ierasto vidi pret uzturēšanos patversmē, jo, kamēr, šīs personas tiek galā ar savu ikdienu, izmanto iespējamus resursus, lai gūtu ienākumus, spēj uzturēt savu dzīves vietu, viņi neizjūt vēlmi doties uz patversmi. Kamēr viņiem ir dzīves vieta, viņi nevēlas dzīvot patversmē, jo tur ir jāievēro noteikumi, tur ir sava kārtība, kā arī uzturēšanās kopā ar lielu personu skaitu.

Ārvalstu pētījumos minēts, ka mājdzīvnieki ir viens no iemesliem, kāpēc persona atsakās doties uz patversmi. Latvijā un Rīgā nav patversmes, kas uzņem personas ar mājdzīvniekiem. Rīgas patversmes vadītāja Dagnija Kamerovska starpinstitucionālajās

sanāksmēs vairākkārt ir uzsvērusi nepieciešamību izveidot suņu voljēru uz laiku, kad klients izmanto patversmes pakalpojumu. Pašvaldības policijas pārstāvja viedoklis – mājdzīvnieki var būt traucēklis arī apkārtējiem sabiedrības locekļiem, ja dzīvnieki tiek atstāti dažādu iemeslu dēļ, un sāk veidoties kolonijas, kas var apdraudēt cilvēku veselību un dzīvību. Suņu koloniju veidošanās traucē veikt konsultācijas klienta dzīves vietā, kā arī padara šo darbu bīstamu.

Šķērslis, kas ir par iemeslu personām neizmantojot patversmes pakalpojumu, ir arī ģimenes saites. Personas nevēlas dzīvot atsevišķi, it sevišķi, ja kādam no pāra ir veselības problēmas. Rīgā ir tikai viena patversme, kur vienā ēkā var uzturēties gan sievietes, gan vīrieši, bet arī tur ģimenei netiek nodrošināta iespēja uzturēties kopā. Tāpēc ir jāakcentē iespēja ģimenēm rast kopēju dzīves vietu patversmē.

Šī brīža situācijā, kad palielinās bezpajumtnieku skaits, un patversmes bieži ir pārpildītas, iesaistītās puses nespēj piedāvāt personām apstākļus, lai viņi izvēlētos patversmi, tāpēc viņi paliek savās dzīves vietās, izņemot situāciju, kad tas var apdraudēt dzīvību, un šajā gadījumā var iesaistīties gan policija, gan mobilā brigāde. Ņemot vērā informāciju, ka palielinās personu skaits, kas nonāk patversmēs ar komplikētām sociālām problēmām, ir svarīgi, lai šīs personas atrodas patversmē, kur sociālie darbinieki, sadarbojoties ar citām institūcijām, var risinātu klientu problēmas, kas saistītas, piemēram, ar veselības stāvokli, nodarbinātību, dokumentu nokārtošanu/atjaunošanu. Institūcija kalpo kā problēmas risināšanas iestāde, kura pārsvarā tiek pamesta, kad akūta problēma tiek atrisināta. Patversme nav paredzēta ilgtermiņa problēmu risināšanai.

Autore uzskata, ka sociālajiem darbiniekiem ir jāaptver plašāks to bezpajumtnieku loks, kam ir nepieciešama palīdzība. Ir nepieciešams noskaidrot, kā sociālais darbs varētu aptvert tos, kas neapmeklē patversmi atkarību un citu iemeslu dēļ, lai samazinātu saslimstību, mirstību un apdraudējumu pārējai sabiedrībai.

SECINĀJUMI

Maģistra darba mērķis bija izpētīt ielu sociālo darbu ar bezpajumtniekiem Rīgā un izstrādāt priekšlikumus ielu sociālā darba pilnveidi. Veicot līdzdalības pētījumu, mobilās kartes un sezonālās diagrammas izveidi, intervējot bezpajumtniekus, sociālos darbiniekus un citas iesaistītās puses, autore iegūtās zināšana par mobilās brigādes darba aspektiem, kas ļāva atbildēt uz maģistra darba izvirzītajiem pētnieciskajiem jautājumiem.

Ielu sociālais darbs visatbilstošākais veids, kā kontaktēties un strādāt ar bezpajumtniekiem, kuri neizmanto patversmes pakalpojumu un kuriem nav pieejas sociālajai palīdzībai dažādu saslimšanu, atkarību un pašvērtējuma problēmu dēļ, kas ir īpaši raksturīgas konkrētajai mērķa grupai un kas padara to par mazaizsargātu sabiedrības grupu.

Veicot darba teorētiskos uzdevumus par ielu sociālo darbu ar bezpajumtniekiem kā mazaizsargātu grupu, autore noskaidroja, ka ielu sociālajā darbā ir svarīga dažādu jomu profesionāļu sadarbība, un mobilā brigāde ir viena no veiksmīgām ielu sociālā darba formām. Rīgā ielu sociālo darbu ar bezpajumtniekiem veic Rīgas patversmes struktūrvienība mobilā brigāde ielu sociālajam darbam. Katru gadu palielinās bezpajumtnieku skaits, mainās arī sociālās problēmas, vispārējais veselības stāvoklis. Mobilā brigāde nespēj aptvert visu personu loku, kas uzturas dzīvei nepiemērotos apstākļos.

Izmantotās metodes ļāva noskaidrot ielu sociālā darba iespējas, iemeslus un šķēršļus, kas kavē bezpajumtniekiem saņemt sociālā darba pakalpojumus, piemēram, izmantot patversmes pakalpojumu. Bezpajumtniekiem nepatīk ievērot iekšējās kārtības noteikumus, viņi nespēj sadzīvot ar pārējiem patversmes pakalpojumiem un personālu.

Patversmes pakalpojums ne vienmēr ir piemērots bezpajumtnieku individuālajām vajadzībām. Pastāv vairāki šķēršļi personām bez noteiktas dzīves vietas, lai tiktu izmantots patversmes pakalpojums, kā piemēram, mājdzīvnieki un ģimenes saišu nozīmīgums.

Intervējot bezpajumtniekus, kuri izmanto patversmes pakalpojumu, tika noskaidrots, ka personām ir nepieciešamība uzlabot veselības stāvokli ar patversmes palīdzību. Arvien vairāk personas nonāk patversmē ar nopietnām veselības problēmām. Sociālie darbinieki uzsvēra, ka mobilā brigāde ir nozīmīgs resurss darbā ar bezpajumtnieku laika periodā, kad viņš uzturas patversmē.

Iespējamais autores ieguldījums ir pašvaldības policija viena teritoriālā iecirkņa ieinteresētības par mobilo brigādi, tās uzdevumiem, pieejamo informāciju un sadarbības iespējām nākotnē, kas varētu liecināt par jaunu sadarbību veidu un kas nākotnēs varētu attīstīties visā Rīgas pilsētā.

PRIEKŠLIKUMI

Lai mazinātu mobilās brigādes slodzi, Rīgas patversmei būtu jāizveido vēl viena mobilo brigāde, tādā veidā arī sadalot pienākumus, atstājot par pamatu konsultāciju sniegšanu personām bez noteiktas dzīves vietas, ņemot vērā ilggadējo darba pieredzi ar šo mērķa grupu. Savukārt, transporta pakalpojumus, kas saistīti ar sociālo problēmu risināšanu, uzticēt otrai brigādei.

Nepieciešams veidot ielu sociālo darbinieku komandu, kas varētu strādāt, piemēram, bez transportlīdzekļa, ievērojot mērķa grupas raksturojumu un veicot attiecīgas apmācības. Sociālā darba bakalaura programmās ir iekļauts mācību priekšmets "ielu sociālais darbs", bet tas sniedz tikai teorētisku pamatu. Būtu nepieciešams iekļaut praktiskās zināšanas un lauka darbu, lai nākotnē spētu attīstīt brīvprātīgo ielu sociālo darbu, kuru veiktu jau profesionāli speciālisti. Izglītības iestādēm, kas izglīto topošos sociālos darbiniekus, būtu nepieciešams papildināt jau esošās programmas ar padziļinātu ielu sociālā darba apguvi un jāpopularizē sociālo darbu, it sevišķi ar bezpajumtnieku mērķa grupu.

Autore uzskata, ka ir Labklājības Departamentam jāparedz iespēja izveidot pakalpojumu vai papildināt jau esošos patversmju pakalpojumus, lai personām, kam ir mājdzīvnieki, varētu tos izmantot. Kā arī piedāvāt iespēju laulātajam pārim izmantot patversmes pakalpojumu kopā, atrodoties vienā patversmē.

Kā viens no priekšlikumiem ir sadarbības uzlabošana pašvaldības policijai un ielu mobilajai brigādei, kas sevī ietver informācijas nodošanu ikdienas darbā. Mobilajai brigādei ir jānodrošina pieredzes apmaiņa starp iesaistītajām institūcijām (policija, sociālais dienests, patversmes, medicīnas iestāžu pārstāvji), ekspertiem, tikšanos ar mobilās brigādes sociālo darbinieci. Nepieciešamas starpinstitucionālās sanāksmes, kurās tiktu iekļauti institūciju pārstāvji, kas tieši nestrādā ar bezpajumtniekiem vai līdz šim nav piedalījušās šāda veida sanāksmēs (piemēram, Nodarbinātības Valsts Aģentūra, izpilddirekciju pārstāvji u.c.), lai pārrunātu aktuālos jautājumus.

Autore uzskata, ka Labklājības Departamentam ir nepieciešams izveidot elektronisko datu bāzi, kas būtu kopīga policijai un mobilajai brigādei, atzīmējot bezpajumtnieku uzturēšanās vietas ar iespēju atzīmēt komentāru, kas būtu noderīgs turpmākam darbam ar bezpajumtniekiem.

Ir jāveic darbs ar sabiedrisko domu, ir jāiesaista sabiedrība bezpajumtnieku problēmas mazināšanā. Nepieciešams informēt sabiedrību par iespēju palīdzēt personām bez noteiktas dzīves vietas, kā arī par iespējamām preventīvām darbībām, lai persona nekļūst par bezpajumtnieku/-ci. Jāinformē arī par pozitīvajiem piemēriem, bezpajumtnieku pieredzi,

dzīves stāstiem. Patversmes sociālajiem darbiniekiem jāiesaistās sabiedrības informēšanā gan veidojot rakstus žurnālos, gan sniedzot intervijas laikrakstos un televīzijā.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS SARAKSTS

- Allen – Meares, P., & Garvin, C. (2000). *The Handbook of Social Work Direct Practice*. SAGE Publications. Retrieved from <https://books.google.lv/books?id=zikdWhuosAgC>
- Australian Journal of Social Issues. February, Vol 36. Issue 1, 35-51
- Barker, R. L. (2003). *The Social Work Dictionary*. NASW Press. Retrieved from <https://books.google.lv/books?id=1NMYAAAAIAAJ>
- Bracci F. (2016). *European exchange and inter-vision project on homeless pathways and interventions with homeless and mentally ill people. Persons exist when their voice is listened to*. SMES – Europa in collaboration with Fondazione Instituto Andrea Devoto.
- Burt, M. R., Pearson, C. L., & Montgomery, A. E. (2007). *Homelessness: Prevention Strategies and Effectiveness*. Nova Science Publishers. Retrieved from <https://books.google.lv/books?id=BqO8QU-yWDwC>
- Busch-Geerstama, V., Defining and measuring homelessness. Retrieved from <http://www.feantsaresearch.all2all.org/IMG/pdf/ch01.pdf>
- Chamberlain, C. (2001). *The debate about homelessness*.
- Commissin staff working document *Confronting Homelessness in the European Union, Brussels* 20.2.2013
- Corbetta, P. (2003). *Social Research: Theory, Methods and Techniques*. SAGE Publications. 336.lpp.
- Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums. *Bezpajumtnieku problēma*. Brisele. 28.09.2011. Izgūts no http://www.esfondi.lv/upload/04-kohezijas_politikas_nakotne/1.OP_prior_Nodarbinatiba_un_soc_ieklausana_pasakums_Socila_ieklausana_LM.pdf
- EMCDA, *Good Practice Framework for the Provision of Substance Misuse Services to Homeless People and those with Accommodation Problems*. Retrieved from

http://www.emcdda.europa.eu/attachements.cfm/att_231402_EN_UK47_homelesspeoplee.pdf

Fazel, S., Geddes, J. R., & Kushel, M. (2014). Homelessness 1: The health of homeless people in high-income countries: descriptive epidemiology, health consequences, and clinical and policy recommendations. *Lancet*, 384(9953), 1529–1540.

FEANTSA (2014) *Extent and Profile of Homelessness in European Member States*. Retrieved from: http://www.feantsaresearch.org/IMG/pdf/feantsa-studies_04-web2.pdf

Gaetz, S. (2014). *Coming of Age: Reimagining the Response to Youth Homelessness in Canada*. Toronto: The Canadian Observatory on Homelessness Press.

Gibson, K. E. (2011). *Street Kids: Homeless Youth, Outreach, and Policing New York's Streets*. New York University Press. Retrieved from <https://books.google.lv/books?id=L2nQjoiL-LQC>

Hickey, C. (2002). *Crime and Homelessness*. Focus Ireland and PACE: Dublin. Retrieved from <https://www.focusireland.ie/wp-content/uploads/2016/04/Hickey-2002-Crime-and-Homelessness-full.pdf>

Irving D. (2013). *On the street- a practical guide for new social street workers*. Retrieved from: <http://www.streetchildrenresources.org/resources/on-the-street-a-practical-guide-for-new-social-street-workers/>

Kamrovska D., Ubarste S. (2016). Klientu pašvērtējuma celšana – ceļš uz iekļaušanos sabiedrībā. *Sociālais darbinieks.1*, 19.-54.

King, N., & Horrocks, C. (2010). *Interviews in Qualitative Research*. SAGE Publications. 256.lpp.

Kropļiņš, A., Raščevska, M. (2010). *Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs*. 2.izdevums. RAKA, 190.lpp.

Kumar, S. (2002). *Methods for Community Participation: A Complete Guide for Practitioners*. ITDG. 333.lpp.

Labklājības Departaments (2008). *Gadagrāmata – sociālā sistēma un veselības aprūpe 2008.gadā*.

Izgūts no: http://www.ld.riga.lv/files/Gadagramatas/gadagramata_2008_41-64.pdf

Labklājības Departaments (2016). Gadagrāmata – sociālā sistēma un veselības aprūpe 2016.gadā.

Izgūts no <http://www.ld.riga.lv/lv/par-departamentu/par-mums/labklajibas-departamenta-gadagramatas.html>

Labklājības Ministrija. (2001). Latvijas sociālo darbinieku ētikas kodekss (Pieņemts Latvijas profesionālo sociālo un aprūpes darbinieku asociācijas kopsapulcē 10.05.2001). Izgūts no <http://www.lm.gov.lv/upload/publikacijas/sdetikaskodekss.pdf>

Levicks, K., Zakova, M., & Srryckova, D. (2015). Identity of Street Workers Working with Drug Users and Sexworkers in Slovakia. *Romanian Journal for Multidimensional Education / Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 7(2), 19–33.

Mārtinsone, K., Pipere, A. (2016). *Pētniecība: teorija un prakse*. Rīga: RAKA. 546.lpp.

Mikkonen, M. (2007). *Outreach Work: Among Marginalised Populations in Europe : Guidelines on Providing Integrated Outreach Services*. Foundation Regenboog AMOC. Retrieved from http://www.correlation-net.org/doccenter/pdf_document_centre/book_outreach_fin.pdf

Moors M. *Sociālā darbinieka profesionālās identitātes veidošanās problēmas*. Sociālais darbinieks, 2007.gads Nr.2 (23), 10.-13.lp.

Moors M., Kamerovska D. (2009). *Arī ar “ragaviņām” uz patversmi*. Sociālais darbs ar bezpajumtniekiem. Sociālais darbinieks. Nr.1, 30.

Pardeck, J.(1988) An Ecological Approach for Social Work Practice. *The Journal of Sociology & Social Welfare*: Vol.15: Iss 2, Article 11.

Reamer, F. G. (2013). *Social Work Values and Ethics*. Columbia University Press. 240.lpp.

Rhodes, T., & Europe, C. (1996). *Outreach Work with Drug Users: Principles and Practice*. Council of Europe Pub. Retrieved from <https://books.google.lv/books?id=8TdgvBbiLrcC>

Rīgas domes Latgales priekšpilsētas izpilddirekcija (2015), *Bezpajumtnieku aptauja, Pētījuma atskaite*.

Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (2005). *Qualitative Interviewing: The Art of Hearing Data*. SAGE Publications. 291.lpp.

- Specht W. (2007). *Мобильная работа с молодежью в Европе по ISMO Концепция мобильной работы с молодежью. Перспективы для Российской Федерации*. Retrieved from: https://www.ismo-online.de/logicio/client/ismo/file/downloads/mja_perspectives_russia_doku_07.pdf
- Specht W. (2010). *Mobile Youth Work with a global perspective. Series of the International Society for Mobile Youth Work*. Retrieved from: https://www.ismo-online.de/logicio/client/ismo/file/buch/ISMO-Mobile_Youth_work_in_the_global_context.pdf
- Svensson N.P. (2003). *Outreach work with young people, young drug users and young people at risk*. Retrieved from: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=1302697&Site=COE&direct=true>
- Szeintuch Sh. (2015). *Street work and Outreach: A Social Work Method?* British Journal of Social Work (2015) 45, 1923-1934.
- Uehara, E., Flynn, M., Fong, R., Brekke, J., Barth, R. P., Coulton, C., ... Walters, K. (2013). Grand Challenges for Social Work. *Journal of the Society for Social Work and Research*, 4(3), 165–170. <https://doi.org/10.5243/jsswr.2013.11>
- Vazquez, C., & Munoz, M. (2001). Homelessness, Mental Health, and Stressful Life Events. *International Journal of Mental Health*, 30(3), 6.
- Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas normatīvais akts, Informatīvais ziņojums Par sadarbības rezultātiem ar pašvaldībām par atskurbināšanas pakalpojuma sniegšanu, par pašvaldību praksi minētā pakalpojuma sniegšanā un priekšlikumiem turpmākai rīcībai šajā jomā, 01.12.2015
- Vuillermoz, C., Aouba, A., Grout, L., Vandentorren, S., Tassin, F., Moreno-Betancur, M., Rey, G. (2016). Mortality among homeless people in France, 2008-10. *European Journal of Public Health*, 26(6), 1028–1033.

Webb, S. A. (2006). *Social Work in a Risk Society: Social and Political Perspectives*. Palgrave Macmillan. 288.lpp.

Zemīte E., Jakovele L. (2001). *Ielas sociālais darbs ar ielas bērniem*. Dzīves jautājumi.VI

PIELIKUMI

Vienas dienas izbrauciena ar mobilo brigādi ielu sociālajam darbam

2. pielikums
Bildes no dažādām vietām Rīgā

Bildes no Skanstes ielas dārziņiem

Bildes no Bišumižas dārziņiem

Interviju jautājumi bezpajumtniekiem

Jautājumi bezpajumtniekiem:

1. Pastāstiet, lūdzu, kā Jūs esat nonākuši patversmē? *Ja neizmanto, tad kāpēc?* Kas ir vajadzīgs, lai Jūs uzturēto patversmē?
2. Kur Jūs dzīvojāt pirms patversmes?
3. Kādā gadījumā Jūs nāktu uz patversmi? Uz kuru patversmi Jūs dotos, kāpēc?
4. Kā Jūs izlēmāt atnākt uz patversmi?
5. Vai Jūs esat patversmē 1.reizi? Vai pirms tam esat bijuši patversmē un cik ilgi?
6. Kāpēc neesat bijuši pirms tam patversmē?
7. Kur Jūs esat tikušies ar sociālo darbinieku? Kāda bija Jūsu tikšanās ar sociālo darbinieku? Vai Jūs gribētu tikties vēl?
8. Par ko ir bijusi saruna ar sociālo darbinieku? Kas patika? Kā bija saprasties ar sociālo darbinieku?
9. Vai ir gadījies tikties ar sociālo darbinieku ārpus patversmes ?
10. Vai ir gadījies tikties ar sociālo darbinieku ārpus sociālā dienesta?
11. Kādos gadījumos ir nācies meklēt sociālo palīdzību?
12. Pastāsties, lūdzu, ar kādiem sociālajiem darbiniekiem ir nācies tikties?
13. Kāda ir Jūsu pieredze saskarsmē ar sociālo darbu?
14. Kur Jūs gribētu satikt sociālo darbinieku?
15. Kad Jūs gribētu satikt sociālo darbinieku?
16. Kur, Jūsaprāt, būtu ērtāk satikties ar sociālo darbinieku personām bez dzīvesvietas?
17. Kur Jūs parasti iegūstat informāciju par sociālo palīdzību? Pirms atnācāt uz patversmi.

Jautājumi sociālajiem darbiniekiem un citām iesaistītajām pusēm

Jautājumi sociālajiem darbiniekiem un citām iesaistītajām pusēm:

1. Pastāstiet, lūdzu, par saviem ikdienas darba pienākumiem?
2. Ar kādām institūcijām sadarbojoties darbā ar bezpajumtniekiem?
3. Vai Jūs esat informēti par ielu sociālo darbu ar bezpajumtniekiem Rīgā?
4. Vai ir bijusi saskarsme ar mobilo brigādi ielu sociālajam darbam ar bezpajumtniekiem? Pastāstiet, kādā situācijā tā ir bijusi un kāda?
5. Kādi Jums būtu ierosinājumi darbam ar bezpajumtniekiem? Kādai vajadzētu būt sadarbībai ideālajā variantā?

Intervijas ar bezpajumtnieku transkripts

Sveiki! Mani sauc Inese, es mācos Latvijas Universitātē, maģistra programmā Sociālais darbs un vēlētos Jums uzdot dažus jautājumus.

Inese: Pastāstiet, lūdzu, kā Jūs esat nonākuši patversmē?

Respondente E: Kā es nonācu patversmē? Es varu Jums pateikt tā-man bija dzīvoklis Bāriņu ielā 7, dz28. Puspagrabs un tualete ārā, plīts izjukusi, no namu pārvaldes neviens nenāca. Apsolīja- nāks, nāks, bet neko nedarīja. Beigās es pateicu-es par šo dzīvokli nemaksāšu. Tajā laikā bija 3 rublīši. Nu un man sanāca tā, ka bija līdz pieci simti. Bet neviens neko nenāca- ne darīja, ne ko. Beigās mani iesniedza uz tiesu un mani ar tiesas lēmumu izlika no dzīvokļa. Nu un pēc tam nebija kur dzīvot, un ar vīru uzgājām pie kaimiņa, pie tāda vecpuiša. Mēs tur nodzīvojām gandrīz desmit gadus. Un te tam Jurim, viņam vajadzēja tur sociālo pabalstu, viņš vientuļnieks, bezdarbnieks un vispār. Un viņš mūs izmeta no dzīvokļa. Un tā, kā iet nekur nebija, mēs aizgājām ar Māri uz šķūni un tanī šķūnī mēs pus gadu nodzīvojām.

Inese: Kad tas bija- kad Jūs pārgājāt uz to šķūni?

Respondente E: Pagājušo gad jūnijā. Man liekas- 29.jūnijā. Jūlijs, augusts, septembris, oktobris, novembris, decembris. Jā, pus gadu. 29.jūnijā mēs aizgājām.

Inese: Ja es pareizi sapratu, Jūs pirms šķūnīša padzīvojāt pie kaimiņa- 10 gadus un pirms tam dzīvojāt savā dzīvoklī, kurā bija daudz visādas problēmas? Vai tas nebija Jūsu dzīvoklis?

Respondente E: Nē. Mans dzīvoklis bija divdesmit astotais-puspagrabā. No tā mani ar tiesas lēmumu izmeta un pēc izmešanas, aizgājām pie tā Jura ar Māri. No vot, tā mēs tur desmit gadus nodzīvojām. Un Jurītis mums palūdza, jo nāks komisija, jo nedrīkstēja tai dzīvoklī dzīvot, jo nebija privatizēts, a tas ir valsts dzīvoklis. A valsts dzīvoklī tā nedrīkst dzīvot, viņš skaitās vientuļnieks, viņš tikai viens pats tur var dzīvot. Un tā mēs tanī šķūnī pus gadu dzīvojām. Un mans vīrs tanī šķūnī arī nomira- nosala.

Inese: pastāstiet kaut ko vairāk par šķūnīti- iekārtojums.

Respondente E: Nu šķūnī mums bija- kā lai pasaka? Guļas vieta mums bija, segas, spilveni...nu. Viss bija. Mēs gulējām uz grīdas. Mums bija tur mūsu mantas. Tās pat tagad tur stāv celofāna maisos, visu, ko no Jura nonesām- tur ir palagi, es pat nemaz nezinu, dvieļi. Mums bija galdiņš, trauki, mums bija ēdiens, ko mums kaimiņi nesa- kas siltu, zupu atnesa. Mēs gājām uz tirgu, es tad nestaigāju, man jau tad kājas sāka sāpēt. Tā arī bija. Nu i vot. Te sanāca tā, ka Māris pagājušo gad vai aizpagājušo, nu viņam uznāca – viņš gāja istabā, man nesa ūdeni, mēs tad vēl pie Jura dzīvojām. Un viņš nesa man ūdeni, arī pie Jura mēs gulējām uz grīdas. Un pēkšņi viņš nes to krūzi ar ūdeni, un viņš nokrīt, ūdens izkrīt. Mēs ar Juri uzvilcām viņu uz gultas, viņš bezsamaņā. Un ko man darīt? Es izsaucu ātros. Viņu paņēma, aizveda ātrie uz slimnīcu. Otrā rītā, es vēl guļu, Juris pie durvīm klopē un prasa, kur ir Gaigals Māris, bet es no istabas bļāju- viņš ir slimnīcā. Juris pēkšņi nāk un nes man dokumentus. Es saku- kas tas ir? Tie ir Māra dokumenti – izraksti no slimnīcas. Attaisās durvis un ienāk Māris. Viņš ienāk, apsēžas uz to guļas vietu. A Kur es esmu? Es saku- Māri? A kas tu tāda esi? Es saku- es esmu tava sieva. Beigās es jūtu- es saku- nāc, Māri, noliecies. Bet es to zināju, man arī kaimiņiene teica – kad uznāk cilvēkam tāds, tad viņam vajag 100 gramus šnabja iedzert. Viņš vispār neko nesaprata, viņš bija tāds sazālots, ka viņš vispār neko nesajēdz, un es uzgāju pie kaimiņienes, es saku- lai iedot man naudu, nopirku polšu un saku Jurim- bet es viņam nedošu, nes tu. Viņš aiznesa Mārim, Māris iedzēra tādu mazu glāzīti. Es saku- iedot man vēl vienu, otru es aiznesīšu. Māris aizmiga, momentā pēc tā, kad iedzēra. Izgulējās, viņš vispār neko neatcerējās- neko, kas viņam tur bija. Viņš tā kaut kā- slimnīcā kaut ko. Un kā Māris nomira...Māris gribēja iet pačurāt ārā un laikam uznāca krītamais, viņš kā krita un tā arī palika. Cik nu viņš nogulēja kādu stundu, divas, kamēr es gulēju. Nu sāt, protams, tas, ka...Ārsti pateica, ka viņš ir nosalis. Nu pareizi- decembris. Ar to arī tas viss bija. Es paliku viena. Manai kaimiņienei bija histērija. Gita, tev ir jābrauc uz patversmi, tu

nevari palikt , es negribu, lai ir vēl viens līķis, tu arī nosalsi. Māra nav, es viena pati, tas stress jau vien man . Nu es teicu- Jauno gadu es sagaidīšu kopā ar Sigitu un pēc tam 2.janvārī es nebraukšu, bet pēc tam 3.janvārī jā. 3.janvārī man izsauca ātros un aizveda uz Stradiņiem, un tur es biju sešas dienas un tad mani pārveda uz šejieni. Tas ir viss- kā es esmu nokļuvusi .

Inese: Jūs patversmē esat pirmo reizi?

Respondente E: Vispārībā- pirmo reizi. Bet es te biju veselas trīs nedēļas, es biju aizbraukusi no patversmes, un tad es atgriezos atpakaļ.

Inese: Vai Jūs esat bijusi kādā citā patversmē?

Respondente E: Nē, nē.

Inese: Cik es saprotu- vienu nakti Jūs esat bijusi Gaiziņa ielas patversmē?

Respondente E : Gaiziņa ielas patversmē...man gribēja uzreiz uz šejieni vest, es pateicu- es nebraukšu. Tad atbrauca policija . Es teicu- es nebraukšu . Man vajag uz Gaiziņa ielu , kur ir mans vīrs. Jā, tikai tāpēc es aizbraucu , jo Mārim tad ..jo Māris jau tad bija nokritis, izsauca ātro palīdzību, un tad viņu aizveda un aizveda. To es neatceros. Viņu aizveda uz Stradiņiem , Sigita tikai man to teica – viņu tā kā izlaida no turienes , viņš atnāca . Kā viņš nokļuva ? Es nekā vairs nezinu.

Inese: Kāpēc Jūs pirms tam nevērsāties patversmē?

Respondente E: Kāpēc? Varu pateikt. Jo man tas krītamais. Vienu viņu atstāt – es to nevarēju –tomēr 24 gadi nodzīvoti kopā. Viņš bija pāris reizes uz ielas arī nokritis. Un ja es tagad atbraukšu uz patversmi- kas ar viņu notiks? Man jau bija te , pa televizoru pat rādīja arī- tie te korespondenti , un man arī uzdeva tādu pašu jautājumu, kāpēc es ... Es nevaru vīru pamest. Tikai tāpēc. 24 gadi- es zina, kā viņš iet, ko un kā viņš jūtas , un te es viņu pamestu. Es vienkārši, es to nevarēju. Pēc tam, saprotams, kad viņa vairāk nav , tad es uz šejieni arī atbraucu.

Inese: Jūs nepieļāvat variantu, ka Jūs, piemēram, varētu dzīvot sieviešu patversmē un vīrs vīriešu patversmē?

Respondente E: Nē. Ja viņam tur uznāktu slikti? Kas viņu tur? Ja viņš būs tai patversmē... Pa nakti viņš tur pārgulēs, a pa dienu, kur viņš ies? Un ja viņš uz ielas nokrīt? Nu? Viņiem nav tā, kā šeit, ka var pa dienu palikt.

Inese: Tālāk es uzdošu dažus jautājumus par sociālajiem darbiniekiem? Kur Jūs esat tikušies ar sociālajiem darbiniekiem?

Respondente E: Šeit un Gaiziņa ielā. Vairs neesmu tikusies ne ar vienu.

Inese: Kādas Jums bija šīs tikšanās?

Respondente E: Normālas. Nu...Nav nekādu iebildumu , pretenziju, nekas nav .

Inese: Par ko ir bijušas sarunas par sociālo darbinieku?

Respondente E: nu tāda pati saruna kā mums tagad.

Inese: Kā bija saprasties ar sociālo darbinieku?

Respondente E: Normāli. Nav jau nekādu konfliktu, nekādu, pretenziju nekādu. Nu vienīgais Valentīnai es šodien pateicu- atvaino , cik ilgi es sēdēju uz vakariņām ?

Inese: Vai ir gadījies tikties ar sociālo darbinieku ārpus patversmes?

Respondente E: tas ir tad, kad mēs vēl te nebijām? Hmmm...Pirmo reizi es tikos ar sociālo darbinieku tad, kad , Māri aizveda sociālā darbiniece ar busiku. Un no Gaiziņa ielas viņa mani uz šejieni atveda. Tas ir viss. Ā, viņa mani toreiz ieraudzīja...a nu, ja es jau biju šite atnākusi, vienu nakti nogulēju. No rīta jāiet projām, es domāju- es braukšu uz mājām. Atbraucu, uzgāju pie Jura augšā uz tualeti. Tagad es nāku , es nostājos pie loga un saku- Juri, kas tur stāv pie tā šķūņa ? a Māris bija tieši atlicies. Es tagad eju lejā. Ā, es vēl ūdeni paņemu padzerties. Es tagad eju, vīrietis ar foto kameru , stāv ar mikrofonu un sociālā darbiniece. Ko tu te dari? Kāpēc tu neesi patversmē? Es saku- atvaino, es gribu kādreiz paēst arī un pa dienu tur nevar palikt, kur ta es ēdīšu? Es atbraucu paēst. Nu un tālāk??un tālāk es iešu atpakaļ , vakarā. Tā es arī neaizgāju .A kur - Māris paliks viens ? Es atnākšu uz šejieni , a ko es zinu, kas ar viņu notiks? Tas ir tā. Vairāki nekādi sociki tur .

Inese: Un sociālajā dienestā Jūs nebijāt?

Respondente E: Nē, nekur es neesmu bijusi.

Inese: Pastāstiet, kādos gadījumos ir nācies meklēt sociālo palīdzību?

Respondente E: Man nekādi. Es nekur neesmu griezusies, neko neesmu meklējusi. Nē.

Inese: Ja Jums būtu izvēles iespējas, kur Jūs gribētu tikties ar sociālo darbinieku?

Respondente E: Ziniet, es vispārībā, godīgi sakot, es ļoti nožēloju vienu lietu- jo es nekā nezināju, es pateicu, ka man nav kur iet, lai liek mani pensionātā, bet izrādās, ka ir sociālie dzīvokļi, sociālais viss. Es ka iedomājos, ka mani tagad ieliek tajā pensionātā, kur būs tāda babuļiņka, es nezinu, kā...Man jau pateica, ka e svaru parunāt ar Valentīnu, bet es tagad pēc visa tā, ko es te paskatījos, lieciet kaut vai kur- kopmītnē vai kur. Es negribu tajā pensionātā. Ir jau, kur var noīrēt, bet es ka paskatījos uz visu šito, man godīgi sakot...labi, ka es māku lasīt un ka ir grāmatas. Es nekā neredzu, tas ir vienīgais mierinājums.

Inese: Kur, Jūsaprāt, vispār cilvēkiem bez dzīvesvietas būtu satikties ar sociālo darbinieku?

Respondente E: Es nemāku to pateikt. Nemāku. Godīgi sakot, ja tagad uzprasītu – nu vot, ko tu ieteiktu? Ej uz patversmi? Nu labi- tu varētu aiziet vienu dienu, ja tev nav kur iet, bet, lai vot šitā – mēnešiem atrasties...pirmām kārtām, vienīgais labums ir, ka te nav cietums. Režims te ir, pīpēt nevar iziet, te pat pēc stundām jāiet. Kur tu iesi? Vot iesi tad un tad.

Inese: Ja mēs pieņemsim, ja sociālais darbinieks strādātu ar Jums Jūsu dzīvesvietā, piemēram, šķūnīšos, un, piemēram, informētu par sociālo palīdzību, tas Jums palīdzētu?

Respondente E: Es domāju- gan ka jā. Jo, ja jau viņa man kaut ko ieteiktu, padomu dotu. Jā, es pilnībā izklausītu, saprastos kaut ko. Bet te iznāca tā- mani paņēma aiz čupra un iemeta iekšā. Un tas ir viss.

Inese: Kad Jūs dzīvojāt šķūnītī, Jūs meklējāt sociālo palīdzību?

Respondente E: Nē. Mēs tikai domājām...mans vīrs, viņam 67 gadi, viņš tikai tad saņēma pirmo pensiju, jo viņam nebija dokumentu- darba grāmatiņas un 62 gados viņam pateica - jānodzīvo vēl 5 gadus un tad tu dabūsi minimālo pensiju.

Inese: Kas to pateica?

Respondente E: Sociālie, pensijas daļa

Inese: Vīrs tad gāja kaut ko kārtot?

Respondente E: Pēc 5 gadiem. Pareizi jau viņam...mūsu tirgū pateica viens – a ko tu uztraucies 62 gados, padzīvo 5 gadus, saņemsi pensiju un varēsi mirt. Un viņš saņēma oktobrī un decembrī viņš nomira. Oktobrī viņš saņēma par 10 mēnešiem 575 eur, kaimiņiene atnesa, noņēma no kartes, es viņam palīdzēju karti tur un viss. Novembrī viņš saņēma 66 viņam laikam bija pensija, un decembrī viņš nomira. Vsjo. Tie bija Tolīka vārdi. Plučis pensiju i togda možeš umiratj.

Inese: Kad vīrs bija slimnīcā, sociālie darbinieki strādāja ar viņu?

Respondente E: Nē. Neviens ar viņu nestrādāja. Viņu vienu dienu aizveda uz slimnīcu, otrā dienā viņu izmeta ārā.

Inese: Vai kaimiņiem nebija pretenzijas, ka Jūs dzīvojāt šķūnītī?

Respondente E: Nē. Mīļais Dievs, es tur nodzīvoju, Māris tur nodzīvoja 24 gadus. A es tur dzīvoju 35 gadus tajā mājā. Tā kā. Vita tiek no darba, nes maizi- nu kā, virtuvē strādā. Še- te ir zupa, te ir tas. Vienkāršu. Ūdeni vajag. visi palīdzēja. Pa šitiem 24 gadiem, ko Māris tur dzīvoja, Māris bija vienīgais. Māri!eu, klausies, man kaut kas ar krānu nav kārtībā. Māris, kā kaut kas notiek, tā tikai- kur ir Māris? Bija vēl pirms Māra čigāns tāds Miša, nu ta vobšem viņi abi divi – vai Mišu sauca, vai Māri. Miša aizgāja pirmais. Viņam bija 3 infarkti. Pēc tam tikai Māris. Kur ir Māris? Kur ir Māris? Saprotams, žēl jau ir...

Inese: Paldies par sarunu!

Intervijas ar mobilās brigādes sociālo darbinieci Aiju Grosu transkripts

Inese: Labdien! Maģistra darba izstrādes ietvaros vēlētos tev uzdot vairākus jautājumus par mobilo brigādi. Pastāstiet par savu pieredzi saskarsmē ar personām bez noteiktas dzīvesvietas.

Aija: Tas jau ir tas ielu sociālais darbs, braucu pie tiem klientiem un ir zināmi klienti un ir jauni klienti. Viens ir tas, ka nevari prasīt, kā sauc, jo lielākoties viņi neatklāj vai pasaka pilnīgi aplam. Pa lielam vasaras periodā nevienam neko nevajag. Visiem vajag gulēt zem krūma.

Inese: Ielu mobilais darbs pamatā ir visa tava pieredze darbā ar bezpajumtniekiem?

Aija: Jā.

Inese: Ar kādām institūcijām Jūs sadarbojaties?

Aija: Ar visā- ar policiju, slimnīcām, pansionātiem, mēs jau vēl vedam viņus uz poliklīnikām, uz izpilddirekcijām deklarēt, pases taisīt, uz pastiem, bankām pēc naudām. Principā viss, kas ir.

Inese: Pastāti varbūt vairāk par sadarbību ar Rīgas Pašvaldības policiju.

Aija: Ar pašvaldības policiju ir tā, ja ir izsaukums, kur dzīvo kaut kādi, mēs braucam. Ja pēc runāšanas ar policiju viņi piekrīt doties uz patversmi, tad mēs arī braucam. Un ja viņi ir alkohola reibumā, mēs viņus neņemam. Tad policija pati ved, ja nav policijas, tad mēs saucam policiju. Mēs nevedam alkohola reibumā. Tas attiecas arī uz sadarbību ar ātrajiem. Pēdējā laikā ir tā, ka ātrie tagad zvana mums, viņi kādreiz aizveda kaut kur, aizveda uz slimnīcu un tad zvanīja no uzņemšanas. Tagad viņi ir pasākuši savādāk, tagad viņi pa taisno zvana man un saka "tur un tur ir tāds cilvēks, brauciet un skatieties". Viņi paši nemaz nebrauc, tas nozīmē, ka viņiem ziņo, ātrajiem ziņo, ka cilvēks kaut kur guļ. Viņi zina, ka tas ir bomzis, viņiem tur darīt nav ko darīt.

Inese: Viņi arī neapskata?

Aija: Nē. Ir bijis arī tā, ka es viņiem prasu, viņi saka "mēs nezinām". Un ja viņi nezina, kas tas ir par cilvēku, tad...

Inese: Tas nozīmē, ka, piemēram, es redzu ielas, ka guļ bezpajumtnieks, piezvanu ātrajiem, bet viņi piezvana tev.

Aija: Jā, viņi uzreiz piezvana man un saka, lai braucam un skatāmies.

Inese: Policija man stāstīja, ja viņi konstatē jaunas bezpajumtnieku uzturēšanās vietas, viņi primāri ziņo Labklājības Departamentam par tām vietām. Viņi man iedeva tabulu, kur pa 16.gadu bija tikai 2 reizes ziņots mobilajai brigādei.

Aija: Viņi mums neziņo par jaunajām vietām, policija mums neziņo par jaunajām vietām. Policija mums ziņo par kāpņutelpām, ir kādreiz kāda māja vai būda, bet pārsvarā tās ir kāpņutelpas. Tad mēs braucam uz turieni un ne reti ir tā, ka mēs uz turieni aizbraucam, bet tur vairs neviena nav, viņi tur paguļ un aiziet. Un ne reti viņi alkohola reibumā.

Inese: un Departaments Jums dot informāciju par jaunajām vietām, ko viņiem sniedz policija?

Aija: Reizi vai divas reizes gadā ir sapulces, kurās saka, ka atsūtīs...principā ir tā, ka es viņiem sūtu, viņi parasti man prasa tās vietas. Ir bijis, ka arī man atsūta. Zvanīja Vidzemes priekšpilsētas priekšiece, viņi pirmo reizi interesējās par mūsu darbu- ko mēs darām, kur mēs veda, kur un kā. Viņa teica, ka atsūtīs adrese, uz kurām lai mēs braucam.

Inese: Varbūt tas ir tāds labs sākums?

Aija: Varbūt. Es ceru, tā saruna ir ļoti cerīga.

Inese: Vidzemes pārvalde ir Purvciems, tā puse?

Aija: Jugla, Purvciems. Tā saruna bija ļoti cerīga. Grūti pateikt, bet šobrīd vēl neko neesmu saņēmusi. Par adresēm- viņas ir, bet viņas nav konkrētas. Es jau viņiem sūtu sarakstus ar adresēm. Tad es reizi gadā ir kopējais, reizi gadā mēs braucam reidos ar policiju.

Inese: Ar pašvaldības?

Aija: Jā.

Inese: Un ikdienā, kā Jums ir saplānoti maršruti, kur Jūs braucat?

Aija: Es te meklēju, bet nevaru atrast. Katrai dienai ir sava... te ir uzrakstīti, katrai dienai ir sava priekšpilsēta, tāds princips. Saproti? Tāds tas princips.

Inese: Es tieši 4.maijā biju Skanstes ielas dārziņos parunāt ar 2 klientiem.

Aija: Nu kā?

Inese: Saprātu, ka tur kādi 5 cilvēki tur dzīvo.

Aija: Tur dzīvo vairāk, tur vairāk dzīvo nekā 5. Es taisos visu laiku uztaisīt, te ir veca tabele. Vajadzētu uztaisītu jaunu. Tas ir tas pamats- lielos vilcienos, daudz kas ir atkritis un nolikvidēts.

Inese: Un tur, kur ir konkrētas adreses, tur ir konkrēts cilvēks?

Aija: Protams. Ar konkrētiem cilvēkiem ir tā, ka maz kas saka, kas ir viņi ir, lai es varētu pārbaudīt. Un otrs ir tas, ka viņi nosauc pilnīgi personas kodus. Man nav tiesību pieprasīt dokumentus, to mēs varam darīt tikai tad, kad mēs braucam kopā ar policiju. Tāpat man nav tiesību iet privātīpašumā, ja ir privātīpašum, piemēram, pus sagrūvusi māja vai šķūnis, kurā viņi dzīvo, man nav tiesību tur iet iekšā, man nav tiesību.

Inese: Tajos pašos Skanstes ielas dārziņos, man viens klients negribēja laist, jo viņam tur esot ļoti nekārtīgi, kaut gan salīdzot ar kaimiņienes teritoriju, viņam bija ļoti sakārtots. Bet kaimiņienei bija vairāki suņi, kas diezgan agresīvi. Tur nemaz nevarētu ieiet.

Aija: Jā, tur ir riktīgie suņi. Jā, vārdu viņš pasaka, bet personas kods, nē, ir jau, kas pasaka. Ir tā, ka gadiem sauc vienu un to pašu. Man liekas, ka tagad viena beidzot ir nokārtojusi, kas dzīvoja garāžās, viņa pie Jums arī bija. Gala rezultāta viņai nebija personas koda.

Inese: Viņa man teica, ka tiklīdz saņems dokumentus, viņa dosies prom.

Aija: Tā arī ir. Bet iet viņai nav kur, tas nozīmē, ka nodzīvos līdz tādai stadijai, kad viņa nevarēs pati par sevi parūpēties, viņa nonāks mūsu redzes lokā.

Inese: Kādā veidā Izpilddirekcija sniedz Jums informāciju?

Aija: Izpilddirekcijai mēs sniedzam informāciju savu, viņi mums informāciju nesniedz. Mēs uz izpilddirekciju braucam deklarēt un pases taisīt. Citādāku jautājumus nerisinām.

Inese: Kāda Jums ir sadarbība ar Rīgas patversmēm?

Aija: Man liekas, ka ir vislabākā, kāda vispār ir, ar visām, cik nu viņas ir. Vistrakākā, manuprāt, ir PINS.

Inese: Tvaika ielā?

Aija: Jā. Trakākā ir PINS, jo no turienes pie mums, cik es zinu, nāk katastrofāli kukaiņaini un netīri cilvēki. Pēdējā sapulcē pie viņiem, viņi gribēja nopārdod duša pakalpojumu un drēbju mazgāšanu. Tad jautājums- kāpēc tāds sievietes nāk uz Dienas Centru?

Inese: Uz turieni tu arī ved?

Aija: Nē, uz turieni praktiski neesam veduši, esam veduši no turienes. Parasti ir tā ir tādas, kurām vajag diennakti, un viņi grib tikt vaļā un tad mēs savācam un vedam uz Eiženijas ielu. Mēs uz turieni neesam veduši nevienu, esam veduši no turienes. No turienes uz Eiženijas ielu?

Inese: Kādi būtu ierosinājumi darbam ar bezpajumtniekiem?

Aija: Nemaksāt pabalstus. Mazāk maksāt pabalstus un mazāk ar viņiem ucināties. Ir jābūt kaut kādam posmam...Nu jā, katram cilvēkam var būt krīze, bet ir jābūt posmam. Lielākā daļa neiet strādāt, jo viņiem ir GMI, jo viņiem ir gultiņa, drēbītes, viņš aiziet nomazgājas, viņam visu pasniedz uz paplātes. Tas tikai vairo to, ka viņi ir neieinteresēti, viņi taču neies pa minimālo algu strādāt. Viņi neies strādāt, ja viņiem maksā pabalstus. Tas neattiecas uz tiem, kam ir firmas, viņi grimst, tie, savukārt, nedarīs neko, jo viņiem tik un tā nekā nav. Un vēl viena lieta ir ubagošana, viņiem vispār vajadzētu aizliegt ubagot. Tagad it kā Rīgas centrā ir aizliegts ubagot, nedrīkst ar ubagošanu, nedrīkst iet klāt un prasīt. Bet tajā pašā pie tās Gogoļa ielas policijas pretī baznīcai ir visu laiku, kas ubago. Arī tie paši mūsu klienti, kurus aizved uz pensionātu, tepat Katoļu ielā ubago. Tas pats klients ratos, kas dzīvo Zilajā Krustā, bet pa dienu ubago. Vajadzētu aizliegt ubagot visiem. Jo tā datu vākšana, kas pašreiz notiek, it kā uzskaita, kas ubago. Bet priekš kam tas vajadzīgs? Departamenta? Tikai, jo reāli vienu reizi tu

viņam aizrādi, otru reizi tu viņam aizrādi. Piemēram, Zivtiņas tunelī tas saucamais suņu vīrs, tur jau ir vesela komanda, tur ir kādi 6 ar suņiem, viņi pa divi, pārējie tusējās pie ābeles. Jā? Tāpatās šitā te, tu jau noteikti es ievērojusi, tāda šķība un greiza. Tā brauc no Jūrmalas, viņa ir invalīde. Viņa ir ļoti runātīga, ja tev kādu reizi vajag interviju, tu ar viņu droši vari parunāties. Viņa ir ļoti priecīga. Ir tādi cilvēki, ka tik tu ar viņu parunātu, un, protams, ir cilvēki, kam tu traucē, jo tas ir viņu darbs. Ir arī tādi, kas glaunos džipos atved vecmammu, noliek, iesēdina krēslā ziemā-sēdi un pelni naudu. Nopietni. Andreju sen neesmu redzējusi. Ir tāds ar vienu kāju, kas visiem iet klāt. Jauns gados, uz ielas visiem leca klāt. Tas ir pazudis. Viņam deva baigi daudz. Tagad it kā viņi nevarēs vairs migrēt no vienas patversmes uz otru, bet, manuprāt, tas tādiem baltiem diegiem šūts, viņi tāpat migrēs- viņš padzīvo vienā patversmē, pēc tam aizies uz nākošo. Un pēc tam viņš ir atkal atpakaļ. Jā, vasaras periodā viņi dzīvos pa dārziņiem. Lai gan tagad ir vispār ir daudz jau nolīdzināts, Daugavgrīva, braucot uz Bolderāju, kreisā puse, ja? Labā pusē jau nolīdzināta, viena daļa, tur bija briesmīgi, vajadzētu jau to pašu arī Ziepniekkalnā nolīdzināt, vismaz daļu. Līdz ar to...Arī Skanstes iela dārziņu gan jau ar laiku arī. Tas arī nolīdzināsies. Līdz ar to šajā gadā ir daudz kāpņu telpas, pa dienu viņi klīst riņķī kaut kur un pa nakti viņi lien kāpņu telpās. Viņi arī nav apmierināti, ka viņiem nav gulta, ka ir jāguļ uz trepītēm, uz grīdas. Viņi iedomājas, ka viņiem pienākas gulta, un tad viņi ir baigi neapmierināti. Kas attiecas uz ziemas periodu, kāpēc viņi nebrauc uz patversmi ir tas, ka viņiem ir suņi.

Inese: Bet patversmē var saņemt vakariņas, drēbes...

Aija: Tu zini? Tas nav no svara, ēst viņi, neteikšu, ka visiem, bet tie, kas ir stabili uz ielas, tie ēd labāk nekā...ja kādreiz lielveikali...tur ir slēgtie konteineri, kur met ārā, tad tagad, piecīti jāmaksā apsargam, jā, jā. Tur ir sava...samaksā piecīti apsargam, un tad tu tiec pie visas tās paikas. Tad to vēl var tirgot un daļa vēl to notirgo.

Inese: Tad sanāk, ka tu ziemā nevari neko piedāvāt, lai cilvēks dodas uz patversmi?

Aija: Pilnīgi neko. Viņš atgriežas atpakaļ. Tu pierunā viņu varbūt atutoties un nomazgāties, tas arī viss. Labākā gadījumā, ir jau kas paliek, bet ļoti mazs procents. Piekrīt aizbrauc nomazgāties un pārgērbties, labākā gadījumā viņš aizbrauc līdz patversmei parunāties ar sociālo darbinieci. Un tad viņš aiziet atpakaļ. Viņam tā ir labāk.

Inese: Kādai vajadzētu būt sadarbībai ideālā variantā?

Aija: Ar ko?

Inese: Ar iesaistītajām institūcijām.

Aija: Grūti pateikt. Ideālais variants vispār būtu nodalīt. Tā kā Dagnijai bija doma izveidot melno patversmi, ka būtu jābūt melnajai patversmei, tādai kā jūsu pirmais stāvs. Kur viņiem neko nesniedz, ka tev ir tikai tēju, lai tu sāktu domāt. Ka tu netiec pie tās gultas. Ka varbūt tad tie bezpajumtnieki sāktu domāt. Ka absolūti neko negrib, kas grib tikai dzert un bomžoties, kas dotajā momentā tiek vesti pie Jums, ka vajadzētu viņus šķirot. Un otrs ideālais variants – tie daudzi, kas nāk ārā no sociem, tomēr ir jāizvērtē- viņus nelaist ārā, bet atstāt daļēji slēgtā iestādē. Tas pats visiem zināmais Melkovs, viņš tagad pie Jums dzīvo?

Inese: Viņš dzīvo Brīvības ielā.

Aija: Viņš pašreizējā momentā ir četri ratiņnieki, kas ir ārā no pansionāta, tādiem būtu jāatņem daļēji rīcības spēja vai arī viņiem būtu jāatrodas daļēji slēgtā iestādē. Viņš netiek ārā no tā pansionāta dzert. Tagad ir riņķa dancis. Vasarā viņš ir uz ielas, pēc tam ir patversmē, vienā otrā patversmē, tad patversme atkal nokārto pansionātu, viņš mēnešus divus padzīvo pansionātā, no kura par dzeršanu viņš tiek izmests ārā.

Viņus varētu nodalīt, likt darīt piespiedu darbu, viņiem vajadzētu kaut ko strādāt. Lai to pašu zupas šķīvi nopelnīt, viņiem vajadzētu kaut vai ielu slaucīt. Tad varbūt kaut kas mainītos uz labu. Kas te bija jāklusās, kad Talka bija, kad gribējām sakopt apkārtni, tādas replikas bija jāklusās. Tas ir tāpat kā bērniem, visiem ir cilvēktiesības, bet pienākumu nav. Par pienākumiem visi ir aizmirsuši.

Inese: Bet Jums neatvieglotu Jūsu darbu, ja pansionāti brauktu pakaļ klientiem?

Aija: Nē, tu zini, tas ir bišķiņš nost no ikdienas. Kaut kur izrauties ārā. Jā, tik daudz to pansionātu nav, jā, gada griezumā skatoties ir daudz.

Inese: Rīgas pansionāti jā, bet, piemēram SAC "Stūrīši", tas jau aizņem daudz laika.

Aija: Jā, bet tā ir viena diena. Tad tu esi tīri svētīgi. Ja katru dienu būt jābrauc, tad tas būtu savādāk. Tā kā...

Inese: Kas ir mainījies gadu laikā attiecībā uz darbu ar bezpajumtniekiem? Attiecībā uz problēmām, uz veselības stāvokli.

Aija: Vairāk ir invalīdu un nespēcīgo, vārguļu. Kas attiecas tīri uz mani, kad es sāku strādāt, man bija tīri sociālais darbs un aizvešana uz pansionātu. Kas ir nācis klāt pa šiem astoņiem gadiem ir vienkārši nenormāli, jo jautājums, ko darīja pirms tam? Nu labi, no slimnīcām mēs esam atkrāfējušies, no novembra. Slimnīcas mums vairs nezvana, no uzņemšanām mēs vairs nevedam, mēs vedam tikai savus klientus, kas pats nevar aizbraukt. Uz pastu, uz banku, deklarēt, pasi taisīt, pie ārsta, tās ir galvenās piecas. Ko līdz tam darīja? Skaidrs ir tas, ka ir klienti, kuri nedraudzējas ar galvu, vairāk ir palikuši tādi, kur nedraudzējas ar galvu, tādi, kuriem ir diagnoze, un ir daļa, kam nav, bet tu redzi saskarsmē, ka nav viss labi. Tādi ir palikuši vairāk, kuriem tu nevari iedot dokumentus, lai viņš aiziet uz pastu vai banku. Pastāv risks, ka viņš pazaudēs dokumentus vai uztaisīs kādu firmu pa ceļam.

Inese: Sarunā ar Ritu, viņa man stāstīja, ka ir krietni samazinājies personu skaits ar smagiem apsaldējumiem, cilvēki, kas pie viņiem nonāk, ir ļoti maz personas bez personas koda.

Aija: Viņiem. Mums gan nē. Mums šogad ir vairāk, kas pie mums nonāk. Mums jau ir pavairojies. Līdz viņiem jau nonāk... Agrāk bija savādāka sistēma. Tagad jau ir baigi strikti ar tām vietām. Un tad jau vairāk vai mazāk ir iesākts strādāt, ir sākti taisīti personas kodi, līdz viņiem nonāk. Tā, ka es domāju, ka mums ir tieši vairāk bez personas kodiem.

Inese: Vēl viņa teica, ka ir krietni mazāk tādi, kas ir no meža iznākuši, kas neko nezina par patversmēm, kas nezina, kur var iet dzīvot.

Aija: jā, tādu ir mazāk. Un ar apsaldējumiem ir mazāk, bet mēs ļoti intensīvi deķus dalām ziemā. Tas arī ir fakts.

Inese: Maija par segu dalīšanu izteicās ļoti skarbi, ka plānās segas nevienam nav vajadzīgas, ka ziemā tās nav vajadzīgas, kas tās uzreiz tiek mestas konteineros ārā.

Aija: Mēs viņai pievedām ne tikai segas, mēs drēbes kalniem, maisiem vedām. Bez maz vai uz pieprasījumu, ko pieprasīja, to mēs arī vedām. Viņa bija sarakstu uztaisījusi. Pēdējais, ko mēs viņai vedām, kad viņa dzīvoja garāžās, viņa prasīja sveces. Bet nu jā. Kādreiz bija ar apsaldējumiem, bija tādi, kurus mēs atradām, bija piesaluši pie zemes. Gulējā šķūnīti. Bolderājā bija mirusi sieviete, viņa bija piesalusi pie zemes. Pie Dreiliņiem dārziņos bija bez maz vai pie zemes piesaluši cilvēki. Tādu vairāk nav. Šajā gadā ir vairāk ir kāpņu telpas. Viņu mājvietas tiek likvidētas. Arī pamesto māju ir mazāk, vai tās tiek aiztaisītas ciet, lai viņi tur netiek. Viņiem nekas cits neatliek kā iet uz kāpņu telpām. Es pat nezinu, vai patversmes ir vajadzīgas, tieši gultas vietas vai ir vajadzīgs... Redz pansija, cik no pansijas aizvestajiem ir palikuši? Viņi nav pat spējīgi pansijā dzīvot, kur nu vēl citur. Tie ir paši labākie, tas bija pats, pats labākais, kas ir, pat tas nav spējīgs dzīvot pansijā. Tu esi kādreiz bijusi Stūres ielā 2?

Inese: Es esmu bijusi viņai blakus un dzirdējusi stāstus.

Aija: Vajadzētu kādreiz tevi aizvest uz Stūres ielu.

Inese: Bet es saprotu, ka tur ir kā kuram, cita ir viss, citam nav nekā.

Aija: Tur ir, kam ir, tie nav mūsu klienti. Apbrīnojami, kā tur apvienots viss, cilvēki, kam ir eiro remonts un atsevišķos stāvos. Kur dzīvo mūsu klienti, ir vienkārši katastrofa. Tur nav nekā, tur nav pilnīgi nekā. Ir vienkārši drausmīga istaba, es pat nevaru pateikt, kāda. Matracis ir tikai uz grīdas. Es nezinu, kas tas ir par saimnieku, kas tas ir par labdari. Es pat nezinu, kādā veidā viņi pelna. Es nezinu, kā tādā vietā var laist cilvēku dzīvot. Nu, kādreiz tāda otra māja bija Aglonas ielā, pašreizējā momentā citas nav, es nestādos priekšā vēl tādu māju Rīgā, kur cilvēki dzīvotu tā kā Stūres iela. Tur ir kāds, kurš ļauj piedeklarēt. Bet ja tādā var vispār dzīvot un var ļaut dzīvot. Ir saku, ka tur būtu, es nezinu, kā būtu pareizi. Pirmkārt, viņiem būtu jāliek strādāt. Kaut vai jādod slotu rokā un jāliek strādāt. Piespiedu brīvprātīgi. Un tas,

ka viņus dalītu pa patversmēm ar limitētu uzturēšanās laiku un pabalsta saņemšanas laiks. Ja neies strādāt pa minimālo, tad neko arī nedos. Tas varbūt kaut ko mainīs. Bet kamēr maksās un neliks neko darīt, tas jau tikai vairo.

Inese: Paldies par sarunu.

Maģistra darbs
„Ielu sociālais darbs ar bezpajumtniekiem Rīgā”
izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Darba apjoms (neskaitot titullapu, satura rādītāju, apzīmējumu sarakstu, izmantotās informācijas avotu sarakstu, pielikumus, dokumentāro lapu un zemspītras atsauces) ir 171 775 rakstu zīmes (ieskaitot intervālus).

Autors: _____ Inese Vintiša

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

(atbilstošo pasvītrot)

Vadītāja: Dr. sc.soc. Līga Rasnača _____ . __. __.2017.

(personiskais paraksts)

Recenzents: asoc. prof. Baiba Bela _____

(personiskais paraksts)

Darbs iesniegts Socioloģijas nodaļā 26.05.2017

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inga Poļaka

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

10.06.2017. prot. Nr. _____

Komisijas sekretārs: docents Mareks Niklass _____ *(personiskais paraksts)*

